

muusika

Nr 2
veebruar 2004
Hind 25.90

**Maharajade
meditatiivsus ja
hiina mõistatus**

**Kooliõpilased
möödunud
ooperisügisest**

MEELIKA HAINSOO

HEA LUGEJA!

Oma soovist tellida ajakiri **muusika** palume teatada aadressil kirilind@estpak.ee või muusika@ema.edu.ee
Info telefonidel **640 85 97** või **640 85 99**

Otsekorraldus	21 krooni number
3 numbrit	63 krooni
6 numbrit	126 krooni
Aastatellimus	230 krooni

NB! Nüüdsest saavad muusika õppijad ja õpetajad Muusika koju tellida soodushinnaga – 180 krooni aastas, otsekorraldusega 16.40 kuus.

Avalda oma reklaam ajakirjas Muusika, nii jõuab see tõelise muusikasõbrani!

Ajakirja formaat
210 x 270 mm

Reklaami mõõdud:

2 lehekülge 420 x 270 (+ 5 mm servadest)

1 lehekülge 210 x 270 (+ 5 mm servadest); valgete servade puhul 180 x 230

1/2 lehekülge 87 x 230 (vertikaalne) või 180 x 112 (horisontaalne)

1/4 lehekülge 87 x 112 (vertikaalne) või 180 x 50 (horisontaalne)

Reklaami hinnad:

1 lehekülge 2000 krooni

1/2 lehekülge 1000 krooni

1/4 lehekülge 500 krooni

Täpsem info kodulehel: muusika.kul.ee või telefonil **667 57 88**

KAVA

SOOLO

2 Lauri Sommer. Lauludega voolitav elu. Intervjuu Meelika Hainsooga

BAGATELLID

8 Mailis Põld. Uudiseid maailmast

AARIA

9 Joosep Sang vabal teemal

IMPRESSIOON

10 Liisa Hirsch. Muusikasillad. Vox Clamantise ja Aare-Paul Lattiku kontserdist

12 Lauri Sommer. Võimalus seepidiseks muutuda. India muusika Vanemuise kontserdimajas
14 Triin Vallaste. Olla nii ei või...!? Raimond Valgre juubellkontserdist

RETRO

16 Muusikasündmusi Eestis 100 aastat tagasi

BAGATELLID

17 Uudiseid Eestist
18 Tiiu Tosso. Herbert Tampere 95

MODULATSIOON

19 Märk-Matis Lill. Ajatu ja aktuaalne "Zhao perekonna orb". Hiina ooperist Helsingis

MEDITATSIOON

22 Raivo J. Raave. Muusika muudab maailma

UVERTÜÜR

24 Priit Kuusk. Aile Asszonyi õnnelik 2003. Noore eesti soprani debüüdid Viinis ja Amsterdamis

POP & ROCK

26 Margus Kiis. 2003 ja eesti pop/rock

HOMMAGE

28 Alo Põldmäe. Eesti muusika aristokraat Olav Roots
30 Alo Põldmäe. Kuldsete kätega viiulipedagoog. Johannes Karl Paulsen 125

STUDIUM

32 Vox populi ehk Kooliõpilaste mõtteid mõõdunud ooperisügisest

LIBER

35 Marvi Taggo. Ülle Ulla, "Terpsichore tiiva all".

MELOMAAN

38 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

40 Valik veebruari muusikasündmusi

Intro 2/2004

Aeg-ajalt on ajakirja Muusika lehekülgedel ilmunud rubriik nimega STUDIUM. Tavaliselt sisaldab see n-ö hariva sisuga artiklit, kus tutvustatakse mõnd muusikateaduslikku uurimismeetodit või äsja toimunud konverentsi ning autoriks on lugupeetud õpetlane. Sel korral on STUDIUMi vaatenurk aga teine, võib-olla õpetlikumgi. Sõna saavad muusikahuvilised keskkooliõpilased, kes jagavad oma muljeid ja tähelepanekuid sügisest ooperihooajast. Teisisõnu, arvustavad ja polemiseerivad, olemata kutselised kriitikud. Kuid kelle vaatenurk on õieti tõesem, adekvaatsem? Kas paari professionaalse, ent mõnigi kord ootuspäraselt kuulava ja mõtleva kriitiku oma või nende paljude, "õigest" muusikast ja selle esituskonventsioonidest rikkumata kuulajate arvamus, kelle mõtted vaid haruharva avalikkuseni ja tegijate endini jõuavad?

Muidugi ei taha ma publikut tervikuna liigselt idealiseerida. Kuid mõnikord võib ka häääl rahva seast tabada ja puudutada. Vox populi, vox Dei?

Kristina Kõrver

muusika

Peatoimetaja **Anneli Remme** anneli@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Tõnu Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**
Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja EV Kultuuriministeerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja Eesti Muusikanõukogu Suur-Karja 23, 10148 Tallinn
Toimetuse kolleegium: Eesti Muusikanõukogu juhatus

Toimetuse Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon (0) 6675 788
kodulehekülg: muusika.kul.ee
Reprotood **KO Repro**
Trükikoda **Printon**
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

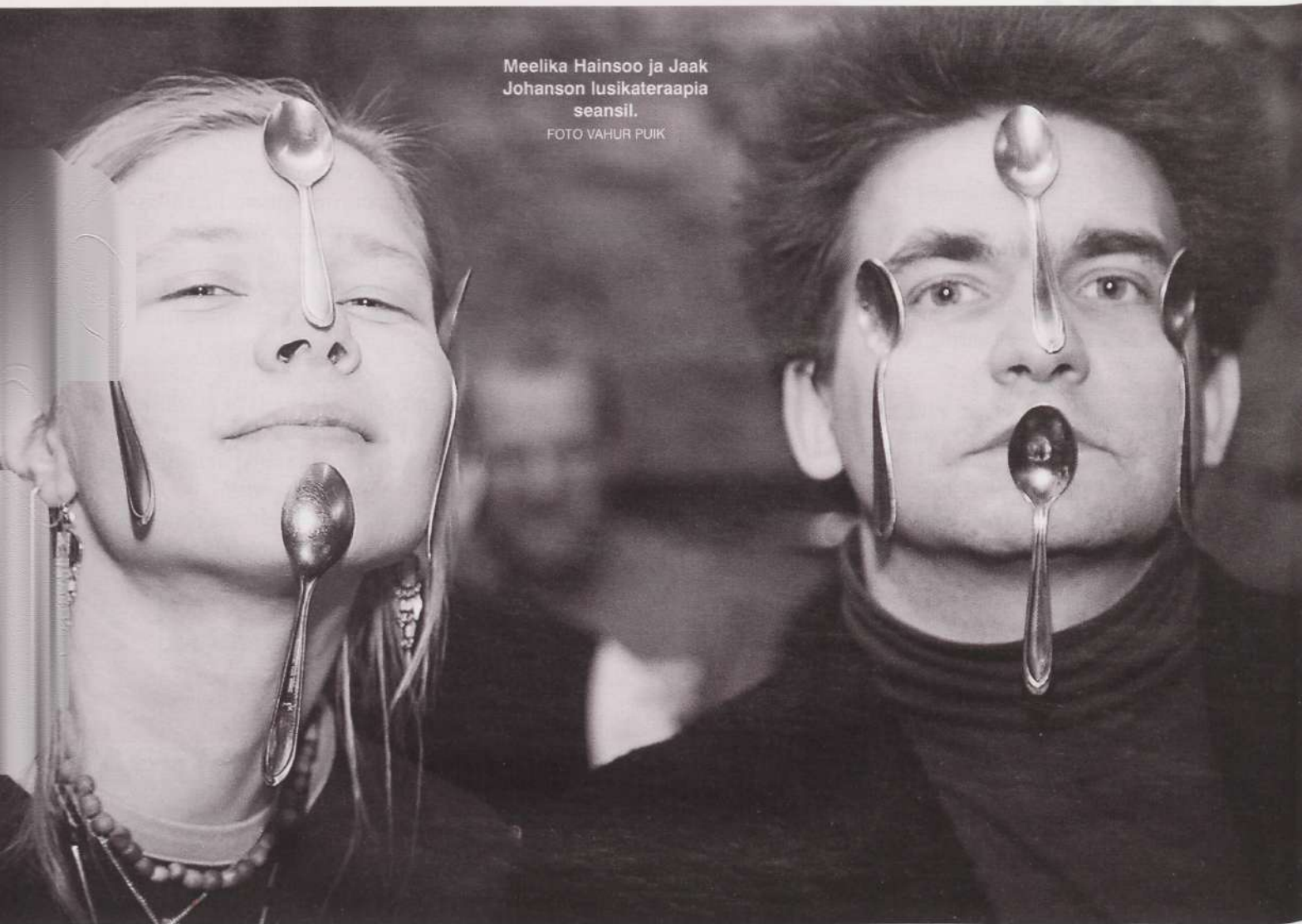
Tellimine OÜ Kirilind
tel (0) 640 85 97, (0) 640 85 99
faks (0) 640 85 98
e-post: kirilind@estpak.ee
kodulehekülg: www.kirilind.ee
Tellimisindeks **00679**
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit **63** krooni
6 numbrit **126** krooni
Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.
Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

Meelika Hainsoo
FOTO TARVO HANNO
VARRES

Meelika Hainsoo ja Jaak
Johanson lusikateraapia
seansil.

FOTO VAHUR PUIK

SOOLO

Lauludega voolitav

elu

LAURI SOMMER

Eesti pärimusmuusika täieneb. Tasapisi astub esile noori karismaatilisi tegelasi, kelles traditsioonitundmine ja hea pillimänguoskus kohtuvad mitmekesiste muu- ilma mõjude ja isikliku syvenenud seostamisega. Selle uue mänguruumi eredamad ilmutajad on ehk Kultuurikolledži kursuseõed Cätlyn Jaago, Astrid Böning ja Anu Taul. Ning kummaliselt mitmekesisel moel eriti Põlvas kasvanud Meelika Hainsoo (24). Teda jätkuks justkui kõikjale. Suurel laval hakkab ta lõunaeestiline regilaul, vigur viiulimäng ja hiiukanneldamine kõrva Vägilaste nihkega *easy listening*'i ning rytmiluupide seast. Popi mõiste laieneb. Veidi maad eemal lähevad Wirbli vahel pisut sentimentaalsed lood ja võhiku jaoks kahtlane kapelliformaat tema veetuna elusaks ja aktuaalseks. Sama bändi kuuleb Mirjam Tally autoriplaadil pisikesi instrumentaalseid sõgedusi tegemas ning autori valikul korrastavad asja Jaak Johanson ja Meelika. Celia Roose kureeritud regilaulu õppeplaadil võtab ta lugusid eest harjunumas, vanapärase võtmes. Teisal kohtab see loitsiv hääldatasa muutuvaid, heas mõttes harjumatuid jazzilikke kitarrimustreid ja eksperimendi nimi on Lepaseree. Kirikuvõlvide all kõlavad rannarootsi koraalid ja ballaadid. Mängib *Strand...*Rand. Selleski kauges maailmas suudab ta pühendunud ja kõnekas olla. Lisaks esitamisele on ta viimastel aastatel rahvalaule, -mänge, -tantse ja pillilugusid ka pidevalt õpetanud. Kokku parajalt kirju ja võluv maailm. Loomingulise edu taga seisab inimene, kes jutu oma isikut puudutavate asjade juurest alatasa vaikse kindlusega yldtähtsatele teemadele suunab. Millest see varakult kätte võidetud mitmekylgsus koosneb, seda talt uurida proovisingi...

Kust mujalt alata kui lapsepõlvest. Mis oli seal sellist, mis sind hiljem on muusika sees elamises aidanud?

Meelika Hainsoo: See on koht, kus ma hakkain rääkima oma vanavanematest. Olen hakanud tagasi minema sellesse maaelu maailma, vanaisa-vanaema olemisse. Tävaliselt, kui ma neid lugusid jutustan, siis imestatakse, et see ei ole võimalik, et need on juhtunud minu lapsepõlves, nad tunduvad vanemad... Tegelikult on need minu vanaisa ja vanaema lood: see, kuidas nemad seal metsade vahel toimetasid. Mu isapoolne vanaisa mängis kannelt ja mul on siiani need pildid silmade ees, mismoodi ta võttis kapi otsast kandle, kuidas ta seda hääldepani, kuidas ta oma haigete sõrmedega tohutult peenelt ja täpselt keelte vahel mängles... Minu jaoks on pillimuusikas eriti tähtsad lugude algus ja lõpp. Keskel võib minna, käia ära, teha sada imet ja nipstykki, aga lõppakord võtab jälle kõik kokku. Mul on meeles, kui täpselt tema seda alati tegi, kui tähtis see oli ja kui kirglikult ta mängis. Emapoolne vanaisa jorutas ikka vahest "lavva takan" "Haanja miist" ja ma mäletan, et mul oli lapsena piinlik, et mispärast minul peab selline vanaisa olema, kes niimoodi laua taga imelikke laule laulab. Kui ma praegu sellele mõtlen, siis see oli jube kihvt. Hästi väekas mees oli. Selles, mismoodi ta rääkis ja laulis, oli puhast usku ja veendumust. Niisugust asja oleni ainult vanade inimeste suust kuulnud. Ta ei esinenud kellelegi, aga tema veendumus oli sajaprotsendiline, nagu ka teise vanaisa lõppakordides. See ongi see, mida ma olen neilt saanud.

Mulle meeldib rohkem istuda säravate inimestega koos ja vaadata, mida hetk toob. Need on kordumatud kogemused, nad jäävadki ainult meelde, sa ei saa repeat-nupu peale vajutada.

Varsti läksid muusikakooli viiulit õppima. Mis edasi juhtus?

Bändi hakkasin tegema alates yhüksandast klassist. House of Funiga tuli pungivärk, ma mängisin seal basskitarri. Kõik olid tydrukud, panime veidrad riided selga ja tegime vahvaid punklugusid. Siis tuli Bestia, seal mängisin plokkflööti ja syntesaatorit. Suured karvased poisid ja palju myra.

Mis oli sinu jaoks pungi mõte?

Muusikalises mõttes ei saanudki ma sellest lõpuni aru, yritasin kyll, aga jäin ikkagi justkui väljapoole. Aga kogu asjas oli tähtis mingi vabaduse kirg: hing on nii vaba, et sa võid kõike öelda, kõike kirjutada, kõigest rääkida, kõigest laulda. Maailmavalu oli päris suur. Aga selle tunde punk andis, et kui sa usud seda, mida teed, siis usuvad seda ka teised.

Aga kunas sul see rahvamuusika plöks ikkagi käis?

Hakkasin käima pärimusmuusika laagrites, kui olin kolmteist aastat vana. Ikka selle mõttega, et see oli alternatiiv kõigele muule, mis pakuti. Ma otsisingi tol ajal alternatiive. Ja kolledzisse läksin, sest mulle nii tohutult meeldis seltskond, kes seda laagrit korraldas. Mõtlesin, et mina tahan ka selles koolis õppida, kus inimesed omavahel nii hästi läbi saavad. Tookord see sytitas mind.

Kes su kõige tähtsamad õpetajad või mõjutajad on olnud?

Hästi palju olen õppinud ja õpin siiani Celia Rooselt. Õpetamine pole minu jaoks ainult see, et õpetad kellelegi yhe laulu või pilliloo. Kõik need istumised seal tema Pirrupuusaares, Võrumaal, on sellel laulmise ja muusika teel tohutult edasi viinud. Ja on mõned inimesed veel, kes pole otseselt või ametlikult minu õpetajad olnud.

Ametlikult pole vajagi.

Ei olegi. Aga see ongi see, et mis hetkel sa tajud, et keegi on sinu õpetaja. Vahel istud ja kuulad kellegi lugusid, laulmisi, mängimisi, suhtumisi ja tekib mingi äratundmine. Et just! Seda olen ma ise ka tundnud või kogenud ja kui keegi veenvalt ja selgelt suudab sellest rääkida, viib see jälle sammukese edasi. Või kuhugi mujale.

Sa mängid väga erinevates koosseisudes. Kas sa oskad lahti rääkida, millise tahu mingi stiil sinus avab?

See on yks suur kysimärk ka minu enda jaoks. Ma imestan, et mis see siis nyud on. Kõik nad on nii erinevad. Aga samas on kõik ikkagi yks. Koraalimaailma avastasin puhtalt tänu sellele, et Sofia Joons kutsus mind *Strand...*Randi plaadi peale laulma. See tuli nii äkki, sest ma tegelikult ei olnud neid koraale ju peaaegu yldse laulnud, ainult niipalju, kui kolledži programmis nõuti. Aga äratundmine, et ma suudan ka nende tekstide taha pilte luua, tuli alles pärast plaati. Kogu see religioosse muusika lahti minemise protsess oli minu jaoks niivõrd valuline. Vahel ongi hirm nahas, et mis ma siis olen: laulan neid koraale ja pärast lähen keedan Vigala Sassi ja Elo Liivi juures pyha putru. Mõtlesin, et kus see tõde siis minu jaoks on, ja sain aru, et

midagi kusagilt välja lõigata ma ei saagi. Kui see kõik on niimoodi rahulikult koos ja teeb mind selgemaks, siis ongi kõik väravad lahti ja kõigist paistab valgus. Ja sama ka erinevate ansamblike koha pealt. Laulud on laulud. Bänditegemise keeruline koht on hoopis see, kuidas saada kätte yhine kanal.

Kuidas seda saavutada? Kas see on rohkem selline intuiitvne värk?

Jah. Mõnikord tuleb ja mõnikord ei, sest sa ei saa aru, kus vägi on kinni kiilunud. Aga kui see inimeste vahel käima läheb, on see võimas. Näed inimeste silmadest ka, et nad saavad midagi. Mina saan inimeste silmadest alati hästi palju impulsse. Ma arvan, et see on mingi ringlus ja publikut ära ei peta. Kui toimib, siis toimib.

Siit juurest ongi hea minna laulu juurde. Kogu su jutt kõlabki nii, et laulu puhul on tähtis vägi ja need pildid, mida lauldes luua võib. Laulu ja visuaalsuse seostest on räägitud väga mitmeti. Kuidas sina asja näed?

(Pikk mõtlik vaikus.) Nojah. Laulmine... ta on nii sygav ära käimine, endasse vaatamine. Vanemates lauludes on see, mille najale hakata pilte looma, yсна hämar – need symbolid on nii ajatud ja nii palju inimesi läbi käinud, et vabades on ääretult lai. Regilauludes hargneb lugu väga aeglaselt ja kujundlik ymberytlemine ning kordus annavad laulikule laia mängumaa. Sa võid yhe symboli sisse panna mitu erinevat impulssi või kogemust. Uuemad, riimilised rahvalaulud on konkreetsemad. Seal on lugu juba iseenesest niivõrd selge ja yheselt mõistetav. Aga kui laulan kas või kihnu regilaulu “Harja otsimist”, siis mis on see hari minu jaoks, mis kuulaja jaoks ja mis selle tädi jaoks, kes ta kunagi arhiivilindile laulis, see on ju niivõrd erinev. See pilt, mis tekib igayhe peas. Mul on endal ka iga kord erinev pilt, millest ma tahan laulda. Algrüimiline mõtlemine nõuab palju rohkem leidlikkust, annab suurema vabaduse ja ka vabanduse. Samas, kui selle koodi kätte saab, siis võib teksti ja pilte lõputult juurde luua.

See on lõputu lähenemine mingile asjale: kõik need paralleelsmid, et siit ja seal ymber selle nähtuse.

Just, sa leiad ja leiad uusi kokkupuutepunkte – minu jaoks on see täielik mystika. Mulle andis see meeletu enesekindluse – et kelle järeltulija ma tegelikult olen; igasugused kompleksid eestluse suhtes kadusid ära. Ja ma sain vabalt laulda. Alati on ju tohutult kerge olla laulu sees: nagu õhusolek. Kui see ykskord ära lõpeb, siis tuleb nii-öelda reaalsus tagasi, hakkad jälle toimetama. Aga just laulmise hetk või lauluag, siis on alati selline tunne, et kõik on võimalik.

Minu meelest kaob vahel koguni see isik ära, kes laulab. Mõnes mõttes saab lauldes isegi, castanedalikult öeldes, oma eluloost kokkuvõtteid teha.

Seda ma ei tea. Kuidas nyd võtta. Kui öeldakse, et elu on

Enne kiikuda ei saa, kui löötspill selge.

FOTO ERAKOGUST

unenägu, siis kumb – kas see, mis hakkab toimuma siis, kui käib laul, või see, mis toimub edasi siis, kui laul on lõppenud?

Miks sa yldse kahtled?

Ei tea, sest vahel tundub mulle see reaalsus, mida ma lauldes katsun, toekam ja reaalsem, kui see, millesse ma pärast tagasi tulen.

Mina mõtlengi, et lauluaja tegelikkus on palju tõelisem ja tavaline pooluimane ärkvelolek selle ymber on mingeid jõuetuid spekulatsioone täis näivus. Seda on väga lihtne ära unustada.

Nojah, siis, kui linnatänaval keset äraseatud roboteid käia.

Loomulikult on kõik väga selge, kui laulad või mängid või oled muusikas.

Siit peakski just kysima, et milline on siis sellise laulja missioon keset seda tänavatolmu ja neonreклаame ja mahamyymist?

Muusika yldse on inimestele tohtu hingepalsam praeguses kirjus ja natuke hysteerilises maailmas. Kui laulja või

pillimees suudab tekitada kuulajas neid lahtiolemise hetki, lasta tal rännata ja tegelda kuulamise ajal oma sisemise inimesega, siis see on juba suur asi. Ta tunneb, et peale lubatud ja täidetud kohustuste on olemas veel mingi väike olend tema sees.

Praegu tundub, et see olend on paljudes väga sygavale tõrjutud.

Ta on nagu kinni jäänud selle kõige taha, aga muusika funktsioon ongi talle ruumi anda.

Jah, laulud ja paigad: kuidas need sinul on seotud?

Tegelikult sõltub ehk isegi rohkem sellest, kellega sa koos laulad. Väarikate ja imeliste inimestega koos lauldes võib kas või Lasnamäe korteris tekkida imehea tunne.

Ma mõtlesingi ka seda, et laulmise juures loob ka inimeste hääl ja meel mingi paiga või rändab. Näiteks paljudest sinu lauludest jookseb läbi kodust lahkumise või koduigatsuse teema. See on eesti kultuuris väga oluline alates väljarändajatest, Ennost ja kyyditatutest kuni võõrandunud linnakultuurini välja. Sa rääkisid ykskord, et kui sa laulad, siis sa käid...

Mul on kyll yks koht. Seal, kus mu vanaisa seda kannelt mängis. Minu jaoks on hästi sygava tähendusega see, et ma olen seal lapsepõlves nii palju olnud. Ja kuna koht on teistesse kättesse läinud ja ma sinna praegu fyysiliselt minna ei saa, siis laulmine on ainukene vahend, mille kaudu sellega uuesti kontakti võtta. Mul ei ole isegi enam vaja sinna fyysiliselt minna, sest on mõned laulud, mille kaudu ma saan seal käia: käid ja puudutad ära need tähtsad puud või selle paiga. Siis on tykiks ajaks tohtu rahu ja vabaduse tunne.

See peaks ju teemade kohta ka kehtima. Et yhe või teise laulu sisu aitab elus samasugustes probleemides selgust saada.

Vahel on kyll nii, et olen mõnd laulu juba aastaid laulnud ja järsku toimub elus mingi pöördpunkt, saabub mingi tohutu äratundmise hetk: hops! vaat mis nyud lahti läks, mingi täiesti uus arusaamise tasand. Näiteks “rikka ja vaese mehe mäng”, mida olen juba aastaid mänginud. Kui mu oma elus hakkasid toimuma mitmesugused varajaotuslikud juhtumised, pani just see mäng mind selgemalt nägema, kes siis tegelikult siin elus see rikas mees on ja kuidas kogu ilma varandus liigub pidevalt käest kätte. Seal mängus on ju ka niimoodi, et see, kellele ei anta mitte midagi, saab lõpuks kõik endale. Ja on ju võimalik laulda endale ka tulevikku. Aga sellega peab väga ettevaatlik olema, sest et paar korda on minul kyll niimoodi olnud: olen mõnd laulu laulnud ja siis, kui ma näen, et asi hakkabki toimima, on tunne, et tegelikult reaalsusesse ma seda ju ei tahtnud. Et mulle meeldiski käia selles laulu kaudu. Siis ma olen nende laulmise katki jätnud.

See ongi selline vana kihistus, kus laulumaagia oli teada toimiv asi.

Tihti oleme laulnud väikeste lastega yhte päikeseloitsu ja mina ei tea, mis see on või ei ole, ma võin rääkida ainult seda, kuidas ikka mitmel ja mitmel korral on täiesti lootusetust pilvitusest tulnud päike välja. Mõistus ytleks, et see on juhus, aga kui seda juhust tuleb ette peaaegu iga kord, mis siis peab arvama...

Võib-olla on nii, et laul on selline asi, millest inimesed enam ei taipagi, mida kõike ta võib sisaldada...

Ei teagi, lihtsalt killukeschaaval kogud neid kogemusi...

See ongi lauliku elulugu. Misteemalised laulud sulle praegu tähtsad on?

Ma tunnen, et praegu on minu elus järjekordsest väravast läbi minemise aeg. Ma leidsin yhe hästi vahva väravamängu variandi, mis tekitas igasuguseid mõtteid: väravast läbimine ja see, mis ma sinna värava taha tegelikult maha jätan või millise minaga sealt läbi lähen, mis ma endaga kaasa võtan – see kõik on muutunud väga tähtsaks, mitte ainult mulle, vaid ka kogu riigile. Inimese ja yhiskonna jaoks on see väraval seismine tähtis hetk: kuivõrd ollakse valmis millestki lahti laskma, et edasi minna, ja millest ollakse valmis lahti laskma ja kas tegelikult on midagi, millest ei olda nõus lahti laskma, ja kui, siis mis see on?

Mis sa ise arvad, kuhu laulud su lõpuks

Ehitud võõraste sulgede ja vurrudega.

FOTO MARIKA AHVEN

Alati on ju tohutult kerge olla laulu sees: nagu õhusolek. Kui see ykskord ära lõpeb, siis tuleb nii-öelda reaalsus tagasi, hakkad jälle toimetama. Aga just laulmise hetk või lauluaeg, siis on alati selline tunne, et kõik on võimalik.

viivad? Milline see elu tuleb, kui inimene laulab?

See oleneb jälle palju sellest, millest sa laulad. On ju laulikuid, kes elavad väga yksildast ja valulist elu, ja nende laulud on sygavaks uuristatud läbi selle valu. Aga samas nende silmad naeravad kuni surmani. Võib-olla just tänu sellele selgusele, mida laul neile annab. Muusika kaudu saavad nad päikese sydamesse tagasi. Minul on veel pikk tee käia.

Aga rahvamuusika ja improvisatsioon, kui tähtis nende side sulle on ja kui palju on meil siin häid improviseerijaid?

Kas sa mõtled teksti?

Jah.

Ega neid palju ole, kes kohapeal, hetkes, teksti suudavad luua... Tegelikult nii see ongi olnud, et lauldi sellest, mis parasjagu ymberringi toimus. Minul on vägevad kogemused olnud Öie Sarve ja Jaak Tuksamiga. Ma ei tea, mis kanaleid pidi neil see info tuleb, aga nad suudavad nii

vaimukalt ja siiralt laulda sellest, mis toimub ja on oluline. Kui sa ise satud laulu sisse, siis puudutab see väga, palju rohkem kui see, kui sinust räägitakse. Tegelikult võiks ka sotsiaalsel pinnal proovida olukordi lahendada just laulmise teel.

Kunagi kylakroonika veidi justkui reguleeris tervet kylayhiskonda.

Nii ta võiks ka praegu olla, aga enam ei laulda, kõigest ju räägitakse. Kogu õpetamise ja õppimise kultuur ongi läinud verbaalseks, selle asemel et olla praktiline, õppimine jäljendamise teel. On ju palju, mida ei saa kirja panna, eriti just muusikas ja tantsus. Kõik need meeolud, intonatsioon, tämbrid – seda ei saa raamatust.

Aga kui sa ise õpetad, kas sa oled suutnud seda teist rida ajada?

No ma olen pyydnud. Vanalinna Hariduskollegiumis teen lastega folklooritunde ja õpetangi nii, nagu laulud õpetavad. Igal laulul ja tantsul on ju oma väike õppetund sees. Niikuinii on see pisut absurdne olukord, kui linnayhiskonnas mängida lamba- või kullimängu: taust on linnalastele võõras, ei teki tervikut. Oluline on pigem see, et hilisemas elus saavad paljudest neist lastest inimesed, kes mõjutavad meie riigi käekäiku. Et luua neile veidigi “päris” olukordi, ilma ekraani vahendusest.

Mis sa arvad, milline võiks olla eesti pärimuskultuuri tulevik? Eri ajad peavad ju kuidagi kokku leppima.

Kyllap on ikka nii, et vanad symbolid saavad uue tähenduse ja uusi tekib järjest

juurde. See, mis on nii pika aja jooksul inimeste poolt hoitud, on igatpidi läbi katsutud. Vähem väärtuslik on aja jooksul niikuinii välja sõelutud. Aeg-ajalt on inimestel ikkagi vaja mängida läbi elu sõlmkohti. Ainult tundub, et skeemid järjest lihtsustuvad. Kas või laste mängudes: ei viitsita enam pikka protsessi läbi teha, tahetakse kohe asja juurde asuda. Vanade mängude lugu ei viitsita enam läbi mängida ega laulda, räägitakse kohe ära, nii nagu asi on, milles probleem.

Infoyhiskond.

Just. Aga mängu ilu tekibki ju sellest, et sa saad selle tuuma ymber käia, natuke katsuda, natuke kompida.

Lauluga on sama asi, pikki laule on väheks jäänud.

Jah, vähesed jaksavad kuulata ja vähesed jaksavad laulda. Kõike saab ju palju kiiremini ja otsesemalt öelda. Aga midagi väga olulist läheb selle kiirustamisega seoses kaotsi. Rahu. Minu jaoks on võluv laulda või mängida või tantsida hästi pikalt.

Vanasti oli see iseenesestmõistetav – pikk laul oligi ilus laul.

Sest ta kogu aeg lõi iseenast uuesti.

Jah, teema arendamine ja kontamineerimine ja uute tahkude ette pööramine nõudis tohutut leidlikkust. Mul on tunne, et seda on kah laulmisse vähem alles jäänud. Millised need sinu salanipid on?

Minu jaoks on päris huvitav proovida laulda kurba laulu nii, et see oleks rõõmus, või laulda rõõmsat laulu sisemise sygavusega. Katsuda erinevaid tahke, kõik nad on ju yksteises mingil moel olemas.

Nagu yin ja yang, et üks sisaldub teises juba olemuslikult.

Jah...vaat see on hästi põnev... ja samamoodi pillilugudega. Olen proovinud teatriõpilastega, kellele ma gymnaasiumis laulutunde annan, et nad laulaksid yhte ja sama lugu, katsetaksid läbi erinevaid emotsioone – viha, kurbus, rõõm... Esimene asi on see, et inimesel on ikkagi ääretult raske enda seest emotsiooni yles leida, kõige lihtsam on seda hakata tekitama millegi välise kaudu. Aga kui sa unustad kõik ära ja otsidki lihtsalt seda tunnet, seda mälestust... Isegi mitte juhtumit ennast, vaid just emotsiooni ja katsud seda taas elustada. Seda saab õppida või harjutada. Kinni jääda ei

Möttelõngad on kokku keritud.

FOTO NAATAN HAAMER

tohiks mitte millessegi: tundub, et siis ei ole enam millestki laulda...

Oluline on ju ka, missuguste sõnadega laulda. Milline on see kodumurre, mida sa kõige rohkem tunnend?

Minu emapoolne vanaisa tuli Võrust ja vanaema sealt lähedalt Joosu kylast, teised vanavanemad elasid Sangaste kandis ja rääkisid hoopis teistmoodi keelt, mis oli ka ikkagi lõunaestikeel. Minu vanemad, need ikka vahest ytlevad sekka mõne lõunaestikeelse lause või sõna, et sa tunnend ära, et ahah, “om oleman kylh, aga ei kõnõlõ inämp ega päiv tuud kiilt...” Nyd olen hakanud rohkem Võrumaal käima, just Antsla kandis. Kui sinna satun, lähen poodi ja kuulen, kuidas kliendid omavahel mõnusasti võru keeles suhtlevad, kohe justkui iseenesest “nakas tuu kiilt tulõma...”

Ma arvan, et kogu see meievanuste põlvkond toetubki vanavanematele. Aga kas sa tunnend ka, et murre muudab laulu fiilingut või sõnumit?

Muidugi muudab ta pildi hoopis teiseks. Mõned lood, kui sa tõlgid need kirjakeelest

lõunaestikeelde, saavad hoopis teise väe või värvi. Kirjakeel on läinud lihtsamaks ja selgemaks. Aga vahel on hea, kui mõni asi ei ole nii otsene.

Jah, võib isegi täiesti rumal laulutekst olla, aga murdes on ta...

...ikkagi vägev. Isegi huumor, kui tõlkida Võrumaa kõrtsulaulud kirjakeelde, siis nad ei toimi yldse. Aga kui nad on oma murdes ja kui neid laulab mõni “võro miis kohkiq kõrtsilavva takan, sõs ommaq naq hoopis tõist muudu”. Ma olen teinud ju seda ka, et laulnud põhjaestikeeles, kuusalu ja kihnu murdes, teades, et tegelikult ma neid ei oska. Aga ma ei arva, et seda ei tohiks teha. Tähtis on ikkagi, mida see lugu mulle jutustab, kuidas ta mind aitab.

Mis sulle praeguses eesti muusikapildis kõige rohkem meeldib?

Ma olen tegelikult ju suhteliselt muusikakaugem inimene (*naerab*): raadiot ei kuula ja lehti ei loe. Aga mul on vedanud, et elu on mind kokku viinud kihvtide tyypidega. Ega ma viimasel ajal plaate nii väga ei kuulagi. Mulle meeldib rohkem istuda säravate inimestega koos ja vaadata, mida hetk toob.

Need on kordumatud kogemused, nad jäävadki ainult meelde, sa ei saa *repeat*-nupu peale vajutada. Yks võimsamaid elamusi oli see, kui astusin eelmisel aastal Balti jaama tunnelisse ja kuulsin mingit mystilist häält; mõtlesin, kust kohast see tuleb, jõudsin edasi: seal seisis üks kerjusnaine. Vaat niimoodi ei olnud ükski hääel või laul kunagi minu seest läbi läinud. Ta laulis vist mingit juudi laulu. Esiteks see absoluutne vahetus, millega ta laulis. Selge see, et ta ei esinenud. Ta tegi seda kahel põhjusel: et kuidagi elamisega toime tulla ja, teiseks, ma nägin, et ta ei olnud yldse kohal. Kõik oli seal ymber niivõrd inetu – tunnel rāpane ja ropp, aga ta suutis nii ilusasti selle keskel laulda, silmad olid kinni ja käsi oli välja sirutatud. Mitu päeva oli mul klomp kurgus, sest see oli olnud niivõrd võimas. Midagi oli, mis andis talle täiesti teise valguse. Siis tuli selline tunne, et nyd on kõik. Mispärast mina saan minna inimeste ette, kui selline tädi laulab tunnelis.

Uhhh... See on muusikaelu kohta kyll parem kommentaar kui mingid bändi- ja trendijutud. Aga mis sind praeguses eesti muusikas kurvastab?

Mind kurvastab see, et muusika ise justkui polegi enam oluline. Loeb see, kuidas oled riides, kuidas suudad liikuda laval, milliseid intervjuusid pressile annad, aga enam ei loe see, millest sa laulad või millest rāgid läbi muusika.

Inimesed surutakse formaatide alla isegi alal, kus just peaks lugema vabadus. Muidugi, igat stiili saab hästi teha, aga...

Selles ongi asi, et kui puhas või siiras saab inimene olla selles, mida ta teeb. Et ta ei hakkaks kedagi jäljendama, ei satuks mingi masina pisikeseks osaks, vaid jääks iseendaks. Kahju, kui millegipärast ei taheta aidata lauljaid, kelle hāäl või tāmber ei vasta mingitele normidele, aga kellel samas on vāe vahendamise võime ja midagi öelda. Praegu tundub, et mõned maneerid on liiga oluliseks saanud. Muud justkui polekski. Ma hindan pigem seda, kui inimene tõesti laulab, nagu torust tuleb, ei matki kedagi ja ei hābene oma hāält, sest tegelikult on igal hāälel oma võlu. Mina kaifin siiraid esitusi. Isegi kui tuleb keegi, kes pole päevagi koolis muusikat õppinud, aga kui tal on midagi öelda ja ta ytleb seda... PUNK on selle koha pealt hea näide... Ta ytleb seda sellisena, nagu ta on, ja nii, nagu oskab. Samas võib olla ka, et oled tohutult harjutanud ja aastaid õppinud, sul on hea tehnika, aga siirust ei tohi āra kaotada. Muusika ei tohi ei māngutehnika ega tehnoloogia taha āra kaduda. Ykski vāline vahend ei võiks summutada asja tuuma. Seda saab mõista ainult kogedes. Kui keegi kusagil kogeb midagi: vaat, see puudutas mind, siis ta mõtleb: "Miks see mind puudutas?" Kui see on juba kāes, siis saab edasi minna. Nagu mina mõtlen selle tunnelitādi peale: miks see mind puudutas?

Jah, tundub, et kasvamine kāib selliseid teid pidi. Minu meelest ongi rahvamuusika selline demokraatlik asi, seal pole nagu keegi vālja jāetud.

Jah, sest tegelikult ju reegleid ei ole: ei saa kunagi öelda õige või vale, saab öelda niimoodi või naamoodi. Hea on, kui sul on mingid vormid, millest sa pead kinni,

kui tegeled nāiteks regilauluga. Kas või laulude seletamise koha pealt: kui võtan mõne regilaulu ja rāgin kusagil, mida see lugu minu jaoks tähendab. Ja siis tuleb keegi ja ytleb, et kuule, aga tegelikult selle laulu symbolid tähendavad midagi muud. Ma arvan, et nii ei tohiks teha, sest me ei saa ju jāda kinni sellesse, mis on olnud. Me peame ikkagi edasi minema, nagu me praegu enam tānaval pasteldega ei kāi, sest nad on oma funktsiooni kaotanud, ja samuti ei kāida enam sirbiga mõõda põldu ega laulda lõikuslaule. Siis on juba lauliku enese interpretatsioon, ylesanne luua sinna vana-uus maailm. Selge see, et kõik vaikselft muudab kuju – muutuvad laulud ja pillilood, muutuvad ka tekstid, laulmise viisid.

Minu meelest Lepaseree ongi sul selle uue tunnetuse pealt tehtud bānd.

Olen leidnud laulud, mis minu jaoks midagi rāgivad. Kas nad on regilaulud või on nad uuemad laulud või kellegi kirjutatud laulud, see pole enam tāhtis. Oluline on, et laul rāgib mulle midagi, seletab midagi lahti, aitab millestki aru saada. Oluline on keel, mille kaudu ma suhtlen. Minu puhul on see nāiteks regilaulu keel. Ma tervitan alati igasuguseid symbioose, sest maailmade kokkupuutumise punktides synnib ikka midagi uut. Kui jāda pikaks ajaks standardeid jālgima, võib asi vālja surra.

Aga tihti koolitus kandib inimese āra.

Sageli jah. Kuna rahvalaul on selline āra kāmise vārķ, siis ta pole nāiteks Eestis läbi aegade eriti keeruliseks kujunenud. Ta on ikka olnud rohkem vahend iseendasse vaatamiseks. Ma olen ka tāhele pannud, et kui rahvalaulu võtavad ette mõned muusikud, kes pole sellesse maailma piisavalt syvenenud, siis nad teevad sellega nalja, otsivad neid kohti, kus saaks veiderdada, sest neile tundub, et see on muidu igav. Aga minu meelest võiks tekkida rohkem sellist tasandit, kus sa võid rahumeeli teha yhte liigutust või laulda yhte fraasi nii sygavalt, et see ei ole igav. Lihtne on ju peita kogu huvitavus keerulise seadesse. Aga tuleks ka suuta laulda mingit lihtsat meloodiat nii, et iga sõna on justkui isiksus. Või noot. Minu õpetaja Indrek Kalda ikka ytles vahel viiulitunnis: "Māngi nii, et iga noot on isiksus." Minu meelest on see muusikute puhul vāga tāhtis. See kohaloleku võime.

Hāsti erineva syvenemisastmega võetakse neid asju ka vastu. Nāiteks Raadio Elmari tantsuõhtult oleks ju vale sisekaemust nõuda.

See ongi seesama massi vārķ. Kumb on siis oluline, kas kasvatada laia massi, kes kuulaks, või sygavas mõttes neid vāheseid? Siin on lahtised otsad. See kommertsi ja syvakultuuri vahepealne ala on nii salakaval. Ma olen pyydnd seal vahepeal olla. Mul on Lepaseree sellise muusikaga, mis kunagi massidesse ei jõua, ja Vāgilased, mille muusika võiks meeldida laiale kuulajaskonnale. Ma tahaksin uidata ringi nendel muusikamaastike piiriladel.

Kui rahvalaulu võtavad ette mõned muusikud, kes pole sellesse maailma piisavalt syvenenud, siis nad teevad sellega nalja, otsivad neid kohti, kus saaks veiderdada, sest neile tundub, et see on muidu igav.

2003. aasta plaadiauhinnad * Istekoht 999 aastaks * Beethoveni Skertso on müüdnud! * Reliikviaküllased väljapanekud Paganinist * Ivari Ilja esineb kuulsane vene baritoniga Milanos

• 17. detsembril kuulutasid Diapason ja Le Monde de la Musique välja 2003. aasta plaadiauhinnad. Üksmeelselt valiti parimateks Salieri album metsosopran Cecilia Bartolilt (DECCA) ja Guillaume de Machaut' motetid ansambli Musica Nova esituses (Zig-Zag).

Mõlemad väljaanded valisid ka aasta muusiku: Diapason andis tiitli dirigent Claudio Abbadole, Le Monde de la Musique aga auväärse eas pianistile Alicia de Larrochale. Abbado puhul said määravaks Berliini filharmoonikutega lindistatud Debussy (DGG) ning Anne-Sofie von Otteri, Thomas Quasthoffi ja Euroopa Kammerorkestriga salvestatud Schuberti laulud (DGG); Alicia de Larrochat tunnustati Granadose eest (RCA).

Auhinna pälvinute nimestikku kuulub ligi nelikümmend albumit. Pianistide kategooria laureaadid on Jevgeni Kissini Brahms (RCA), Alexandre Theraud' Ravel (Harmonia Mundi), Nelson Freire'i Schumann (DECCA). Ooperžanris: Purcell'i "Dido ja Aeneas" Emmanuel Haïmi juhatusel (Virgin Classics), Vivaldi "L'Olimpiade" Rinaldo Alessandrini dirigeerimisel (Opus 111-Naïve). Niisiis pärjati muusikateatri kategoorias barokiajastu teoseid. Barokk-instrumentaalmuusika vallas tunnustati Giuliano Carmignola esitatud Vivaldi viiulikontserte (Sony) ja Alice Piérot' Biberit (Alpha). Vaimuliku muusika kategoorias tõsteti esile Bachi kantaate dirigent Massaki Zuzuki juhatusel (Bis) ja Mozarti Reekviemi Frieder Berniusega (Carus). Romantismi ja hilisromantismi lindistustest valiti välja Berlioz'i "Harold Itaalias" Colin Davisega (LSO), Mahleri Viies Simon Rattle'iga (EMI-Classics) ja Christian Thielemanni dirigeeritud Strauss'i album (DGG). Nüüdismuusika vallas on väljavalituks Britteni "Kruvipööre" Thomas Hardingi dirigeerimisel (Virgin-Classics), Pascal Dusapini muusika Montpellier' orkestrilt (Montaigne-Naïve), Iannis Xenakis Luksemburgi filharmoonikutelt (Timpani) ja "Ligeti projekti" III osa (Teldec).

Ajakirjad Diapason ja Le Monde de la Musique kuulutasid eelmise aasta üheks paremaks plaadiks Salieri albumi metsosopran Cecilia Bartolilt.

• Kuninganna Victoria tahtel tema abikaasa Alberti mälestuseks rajatud Royal Albert Hall valmis 1867. aastal inglise aadliperele finantstoel. Tänutäheks teatritehituse spondeerimise eest said ülikud õiguse "liisida" endale ja oma järeltulijaile istekoht 999 aastaks. Detsembril lõpul teatati, et esmakordselt Albert Halli ajaloos on üks teatri loož müüki pandud. Hinnaga 250 000 naela (ligikaudu 400 000 eurot) pakub Londoni kinnisvaraagentuur müüa Albert Halli loož'i number 70, kitsukest viie istekohaga pinda, kus mõne nappu jagu vaba ruumi joogi ja suupistete serveerimiseks ning seina küljes riidenagi. Tulevane omanik peab kandma ka loož'i korrashoiu kulud, 780 naela aastas.

• 5. detsembril pani Londoni oksjonimaja Sotheby's müüki Beethoveni Keelpillikvarteti Es-duur op 127 Skertso autograafi, millel hulganisti helilooja enda käega tehtud parandusi. Autograafi orienteeruvaks müügihinnaks määrati üks miljon 600 000 kuni kaks ja pool miljonit dollarit. Igati realistlik hind, sest juba nädalapäevad hiljem oli Skertso 2 miljoni ja 30 000 dollari eest leidnud uue omaniku, eraisiku, kes soovib jääda anonüümseks ning osales pakkumisel telefoni teel. Oksjonimaja andmetel oli Skertso eelmiseks omanikuks "üks Stockholmi muusikahiing", mis võib uhkeldada märkimisväärse käsikirjade

kollektsiooniga (Bizet, Donizetti, 19. sajandi heliloojate autograafid). Enne rootslaste valdusse jõudmist (1925) oli Skertso rännanud ühest erakogust teise. Arvatakse, et algselt kuulus see lauljanna Pauline Viardot'le. Es-duur keelpillikvarteti Skertso on teine Beethoveni käsikiri, mis möödunud aastal leidis Sotheby'si vahendusel uue omaniku: hinnaga 3,47 miljonit dollarit müüdi maikuus maha Üheksanda sümfoonia partituur.

• Genova – Euroopa kultuuripealinn 2004 hakkab külalisi ahvatlema üle aegade muusiku Niccolò Paganini legendi ja pärandiga. 16.–26. septembrini toimub 50. korda rahvusvaheline Paganini-nimeline viiuldajate konkurss; juubelikonkurss käivitab ka uue, kaheaastase intervalliga võistluskorralduse. Lõppvõistlusele eelneb valik CD-, DAT- või VHS-lindistuse põhjal; nõutav repertuaar: Paganini Kapriis ja teine osa Mozarti viiulikontserdist (vabal valikul) klaveri saatel; lindistuse saatmise tähtaeg on 30. aprill. Oktoobris avatakse nn Casa Paganini. Tegemist pole majamuuseumiga: Paganini kodumaja lammutati 60. aastate kibeda linnakujundusprojekti käigus. Casa Paganini asukohaks saab endine konvendihooned ja sellest peaks kujunema igati tõsiseltvõetav multifunktsionaalne kontserdikeskus. Ei puudu ka näitused: reliikviaküllaste väljapanekute tõmbenumbriks kujuneb meister Guarneri pill, Paganini lemmikinstrument Cannone (väärne nimi võimsakõlalisele viiulile), millel unistavad mängida tänasedki parnassile pürgijad. Multimeedia kaasabil saab tutvuda Paganini puudutava dokumentaalse materjaliga.

Kõrvuti ajatu superstaari Paganiniga tulevad Genovasse elusuures kohale ka Lorin Maazel ("Fidelio"), kõmuline Kataloonia teatritrupp la Fura dels Baus, Julia Jones ("Figaro pulm", "Parsifal"), Yoram David (Beethoveni Üheksas) ning aukülaline José Carreras.

- Jõululaupäeval käis Apenniini poolsaare teabekanaleist läbi järgmine uudis: 2004. aasta jaanuaris esineb Itaalias Vene bariton **Dmitri Hvorostovski**, kontsertmeistriks Eesti pianist **Ivari Ilja**. Hvorostovski ja Ilja astuvad üles 26. jaanuaril Milanos (kavas Tšaikovski, Duparc, Mussorgski, Rahmaninov) ja 30. jaanuaril Sardiinias Cagliariis (kavas Tšaikovski ja Rahmaninov).

- Juba ette kuulutatakse, et **Placido Domingo & Co** kontserdist “La corona di pietra” 4. augustil Veronas kujuneb majanduslikus mõttes lausa uskumatult hästi müüv ettevõtmine. Verona di Arenal toimuvasse kaasatakse võrdväärsete partneritena veel seitse Vahemere ääres asuvat esinemispaika: Ephesos (Türgi), Palmyra (Süüria), Leptis Magna (Liibüa), El Djem (Tuneesia), Tarragona (Hispaania), Nîmes (Prantsusmaa), Pola (Horvaatia). Telekommunikatsiooni abil ühendatakse helis ja pildis kõik need iidset mängupaigad ning kujundatakse ühtne rambivalgus ja ühine esinemisareen.

- 6. detsembril suri Münchenis Mozarti ja Wagneri ooperikangelaste kehastaja bassbariton **Hans Hotter** (s 1909), kelle elutöö on seotud Breslau ja Prahaga, Hamburgi ja Viini Riigiooperiga, Londoni Covent Gardeniga (alates 1948. aastast roll igal hooajal), Metropolitan Operaga (alates 1950) ja Bayreuthi festivaliga (1952–1966). Noores põlves tegeles Hotter mitmekülgse eneseharimisega: paralleelselt lauluõpingutega süvenes ta Müncheni konservatooriumis klaveri- ja orelimängu ning ülikoolis muusikateadusse ja filosoofiasse. Hotterit iseloomustas “kaunis hääl” ja “perfektné vokaaltehnika”. Händeli, Mozarti, Verdi ja Wagneri kõrval laulis ta ka Bergi (“Lulü”), Schönbergi, Straussi. 1970. aastal, rikas elu- ja lavakogemustelt, pühendus Hotter *lied*’i-repertuaarile: Brahmsi, Schumanni, Schuberti loomingule. Hotteri diskograafia on ilmunud DECCA, EMI ja PREISERi märgi all. Ametlikult jättis Hotter ooperilavaga hüvasti 1972. aastal Viinis, lahkumisrolliks Verdi “Don Carlo” Suurinkvisiitor. Hotteri viimane avalik esinemine sai teoks aga 1992. aastal, sir George Solti 80. juubelikontserdi aegu Londonis Covent Gardenis.

AARIA

JOOSEP SANG

Ajal, mil meil on kaks või enamgi Eestit, mida märgistavad sellised tegelased nagu tädi Maali, töömees Juhan (ja Juhan Partsi kass), jaotatakse endiselt kastidesse ka muusika, aluseks mitte selle sisuline väärtus, vaid igivana arusaam suurest ja väikesest, ajatust ja ajalikust, kõrgeast ja madalast. Kuigi väärtushinnangud on aeglaselt muutumas, püsib eesti muusikamudelina püramiid, mille tipus on pühad ja surematud rahvus- ja maailmakultuuri nimed ning põhjakorrusel ebamäärane “folk ja solk” (Vardo Rumesseni väljend). Mul oli õpetaja, kes ütles: “Selleks, et inimeseks jääda, tuleb vähemasti kord aastas kuulata Beethoveni üheksandat.” Kuigi võrreldamatut ei saa kõrvuti kaaluda, arvame, et Bach on suurem biitlistest, Sibelius Sinatrast ja ooperiprimadonna setu lauluemast.

Üheksakümnendate algul Helsingi ülikooli muusikateaduse kateedrit külastades hämmastas mind, millise entusiasmiga tutvustas sealne (etnomusikoloogia) õppejõud kooli raamatukogusse hangitud briti punge antoloogiat. Seal peeti ja peetakse ühtmoodi ülevaks lahata nii Beethoveni sonaate kui ka Miles Davise trompetisoolosid või reklaamikliptide muusikat.

Eestis on küll palju neid, kes kaitsevad suure kunsti pühadust, kuid väga vähe neid, kes oskavad (loe: tahavad) näha võrdselt suurt väärtust ka muusikas, mille keel neile arusaamatu on. Üks inglise kriitik kirjeldas kord oma nõutust, nähes paarikümnetuhandelist staadionipublikut vaikides kuulamas kitarriga meest, kes ei osanud ei laulda ega pilli mängida. See mees oli Bob Dylan, austajate meelest hoopis väljendusvõimelisem esineja kui tolle kriitiku lemmikud ooperi- ja *lied*’i-lauljad. Eksootilistes etnomuusikates nähakse meelsasti suveniiri, kuid harvemini saadakse aru, millised sügavused neis peituvad. Jazzi puhul segunevad lugupidamine, aukartus ja võõristus, popis-rockis noorusnostalgia ja uudusehmatumus. Autsaider vaatab akadeemilise muusika elevandiluu torni erineva pilguga, kuid on tegelikult sama krambi kütkes. Popisöber nõustub, et Verdi või Händel on suured, sest seda on talle õpetatud. Kuid neid kuulama ta ei soostu.

Oleks ju kena, kui muusikat hinnataks vaid tema sõnumi ilu ja valu põhjal. Või on selletaoline eelarvamuslik hierarhia muusikas paratamatu? Kas koidab kunagi päev, mil ühes paadis istuvad nii Bach kui Bacharach, Mozart kui Motorhead? Kas maksab loota, et mõne organisti plaadimängijas keerleb kord Dead Kennedys, Psychoterrori poiste peades Bill Evans ja Chalice’i *ghetto blaster*’is Vox Clamantis? Ega vist.

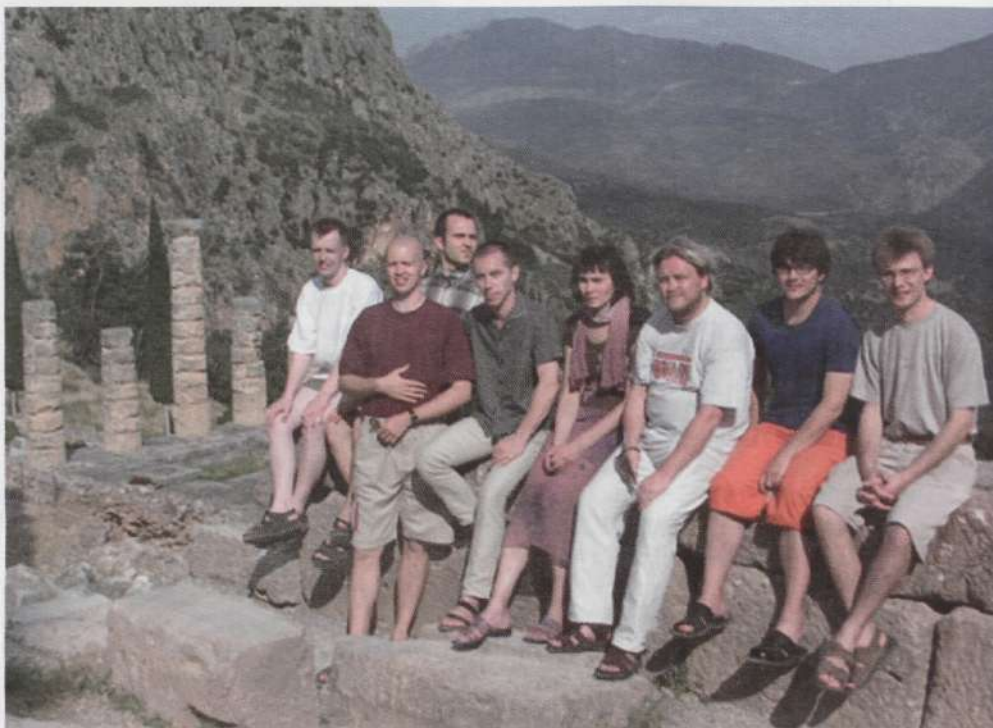
Muusika-sillad

LIISA HIRSCH

"Annum per annum" 21. detsembril Niguliste muuseum-kontserdisaalis. Vox Clamantis, kunstiline juht Jaan-Eik Tulve, kaastegev Aare-Paul Lattik orelil. Kavas gregooriuse laul ja Arvo Pärdi orelimuusika. Kontserdist oli Eurooraadio jõulumuusikapäeva raames ka otseülekanne.

Vaiksed sammud ja munkade laul kajamas kirikuvõlvide all. Juba esimesest hetkest tundub, et tegemist on pigem liturgia, kui tavalise kontserdiga. Meestest koosnevas ansambelis tekitas Kadri Hundi teistega ühte sulav vokaal huvitava ülemheli-kuma. Gregooriuse laul vaheldus Arvo Pärdi oreliteostega ("Trivium", "Pari intervall", "Annum per annum").

Toetudes oma sisemisele arengule, oli kontsert nagu katkematu teekond, mis kulmineerus lõpuks võimsalt Pärdi "Annum per annumiga". Koraali justkui üksikisikute palved ja pöördumised muutusid Pärdi teostes panoraamvaadeteks inimeste kannatustele ja püüdlustele. Maagilised olidki just kava sõlmpunktid, kus tänapäeva muusika "põrkas kokku" üle tuhande aasta vanuste traditsioonidega, mil inimestel oli sootuks erinev maailmavaade. Muusika ülesannet ja tähtsust keskaja kirikus väljendavad Augustinuse (3. ja 4. sajandi vahetus) sõnad: "...mu meeled satuvad Püha Sõna mõjul kõrgemasse usulisse vaimustusse sel juhul, kui Sõna lauldakse." Gregooriuse laul oli usklikele sild, mis aitaks jõuda lähemale Kõigekõrgema mõistmisele. Kuigi jõgi on vahepeal laienenud, ehitab Pärt tänapäeval oma silda. Nagu öeldakse, on igasugune muusika oma aja peegel.

Vox Clamantis ühel oma paljudest soojamaa-reisidest.

FOTO ERAKOGUST

Kui see ei näita selles ajastus sisalduvat, peegeldab see seda, mis sealt kaduma hakkab või mis sealt on puudu. Kahtlemata täidab tänapäeval seda funktsiooni Pärdi muusika. Samas, kui gregooriuse laul on läbi mitmete sajandite tänapäeva jõudnud ja laiendab oma leviala, on seegi selge märk gregooriuse laulu elujõulisusest.

Vox Clamantise üle võib uhkust tunda. Jaan-Eik Tulve ideed kavade koostamisel ning koostöö Aare-Paul Lattiku ja teiste väga eriilmeliste interpreetidega (Weekend Guitar Trio, Küberstuudio, Eesti Filharmoonia Kammerkoor jpt) on muutnud nende kontserdid alati sõnumiga sündmusteks.

"Annum per annum" andis võimaluse endasse süüvida, mõtiskleda – ajal, mil vaikus on defitsiit, kui oma mõtete

kuulamise jaoks peab aega võtma. Tuleb tunnistada, et kontsert oli väga õigesti ajastatud. Just mõni päev enne jõule oli see suureks dissonantsiks üldise möllu keskel, tuletades meelde, et elu polegi nii ühekülgne!

Salamisi vastaksin mõnele üksikule nurinale muusika raskesti mõistetavuse üle, mida kuulsin pärast kontserti. Kuigi tegemist on ühest küljest väga varase muusikaga ja teisalt 20. sajandi muusikaga, mis paljudes inimestes ärevust tekitab, ei vaja kontserdil kõlanud teoste mõistmine mitte suurt erudeeritust, vaid pigem eelarvamustevaba, otsivat vaimu ja avatud südant, et tekiks isiklik side kuulduga.

AINULT KAHEL ÖHTUL!

19. ja 20. veebruaril kell 19.00

KOSJAS

Timo Steineri lühiooper

Libreto **Andrus Kivirähk**

Dirigent **Aivo Välja**

Lavastaja **Peeter Volkonski**

Kunstnik **Hardi Volmer**

Osades: Heli Veskus, Rauno Elp, Priit Volmer, Riina Airene, Rostislav Gurjev, Väino Aren, Mati Palm
Maailmaesietekanne 19. veebruaril 2004

Lembo ja Willy tahavad mõlemad kosida Liisut. Tüdrukule ja emale meeldib Willy, isa aga eelistab Lembot, kellega on viinapitsi ja sakuska juures mõnus juttu puhuda. Konflikti, mis on jõudmas traagilise lõpuni, kutsutakse lahendama Jeerum...

GURMAANID

René Eespere lühiooper

Libretist, lavastaja ja kunstnik **Ervin Õunapuu**

Muusikaline juht **Arvo Volmer**

Osades: Jassi Zahharov, Rauno Elp, Priit Volmer,

Riina Airene, Mart Madiste

Esietendus oli 26. aprillil 2002

Paljud ihkavad jumaliku loovust – kes religioosset, kes loominguulist. Suurte soovide teekond võib lõppeda nii geniaalsuses kui hulluses, piir kahe oleku vahel võib äkki osutada olematuks.

Parun ja Preester on kirglikud kunstifanaatikud. Parun ostab oksjonil rarietse maali ning kutsub sel puhul Preestri endale külla. Parun ja Preester on mõlemad gurmaanid nii kunstis kui gastronoomias. Janunedes jumaliku energia järele, on nad nõus ületama reaalsuse piire. Ja gurmaanid valmistavad endale püha õhtusöömaaja...

Gurmaanid. Jassi Zahharov ja Rauno Elp. Foto Harri Rospu

Viljandi Kultuuriakadeemia muusikaosakond kuulutab "MUUSIKATRIAAD' 04" raames välja

I. "OMA PILLI" KONKURSI

Nõuded osalejale:

- ▶ õpilased ja üliõpilased vanuses 16-30 aastat
- ▶ puudub muusikalise kõrghariduse diplom
- ▶ esitab 2 pala, millest üks peab olema rahvamuusika interpretatsioon
- ▶ üks lugudest peab olema soololugu, teise loo saategrupi lubatud suurus on 1-3 inimest
- ▶ lugude kogupikkus kuni 8 minutit

Auhinnafond 5000 krooni, lisaks publiku- ja eripreemiaid. Hindamise aluseks on esitatava kunstiline ja tehniline tase:

- ▶ parim instrumentalist
- ▶ parim rahvamuusika interpretatsioon

Oma osalusest palume anda teada hiljemalt 1. märtsiks.

Konkurss Viljandi Kultuurimajas 10. märtsil kell 12.00.

II. NOORTE HELILOOJATE "OMA LOOMINGU" KONKURSI

Nõuded osalejale:

- ▶ õpilased ja üliõpilased vanuses 16-30 aastat
- ▶ esitatavad palad ei tohi olla varem teistel võistlustel premeeritud ja avalikult ette kantud (tekstide osas esmaettekande nõuded ei kehti)
- ▶ ainult eestikeelne loomingu (kehtib laulukategooria puhul)
- ▶ ühelt autorilt 1-2 lugu
- ▶ olulisim osa muusikast peab sündima laval (fonogrammide kasutamine ei ole lubatud, küll aga *live*-elektroonika (*sample'id* ja *loop'id*))

Auhinnafond 10 000 krooni, lisaks publiku- ja eripreemiad:

- ▶ parim instrumentaal-/vokaalpala
- ▶ huvitavaim seade/kõlapilt
- ▶ originaalloomingu/-seade VKA Kammerkoorile

Esitatavate palade demosalvestused koos kontaktandmetega (laulude puhul lisada eraldi kahele lehele tekst ja teksti autori nimi), lavaplaani ja võimalike erisoovidega peavad laekuma elektrooniliselt DEMO@kultuur.edu.ee (muusika.mp3, tekst.rtf, .doc, .txt-formaadis) või posti teel (CD-R, helikassett, MiniDisc) Viljandi Kultuuriakadeemia muusikaosakonda märgusõnaga "Omaloomingu konkurss" hiljemalt 1. märtsiks. Lõppkontserdile pääsenud autoritega võetakse isiklikult ühendust.

Lõppkontsert Viljandi Kultuurimajas 11. märtsil kell 18.00.

Info/registreerumine:

Viljandi Kultuuriakadeemia Muusikaosakond
Posti 1, Viljandi 71004, tel 435 5239, 0516 3133
ylle@kultuur.edu.ee

Võimalus seespidiselt ylikuks muutuda

LAURI SOMMER

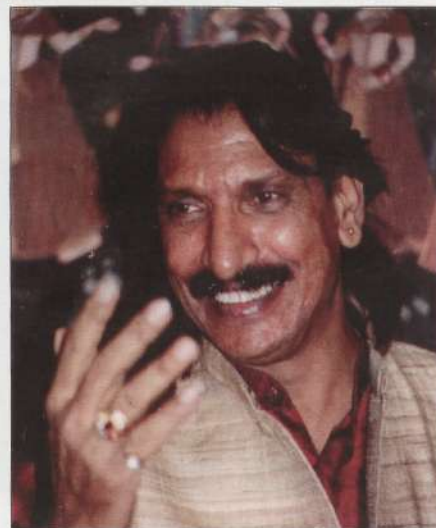
Maharajade meditatiivne õhtunauding 18. detsembril Vanemuise kontserdimajas. I India klassikaline instrumentaalmuusika: Mustafa Raza (vichitra-vina), Rohit Anand (bambusflööt), Peeter Vähi (tanpura); II India rytmid. Drums of India: Aditya Kalyanpur, Aushim Chauduri, Arshad Syed, Brian Melvin (tabla, khanjira, daff, duggi, djembe, santoor, pakhavaj, elektroonilised löökpillid); III India vokaalmuusika: Shiraj Ahmed Khan (vokaal, harmoonium), Vaquar Ahmed Khan (tablad, laul).

Teisiti-tunne algas juba saali sisenemisel, kui jalanõud ukse taha jäid ja patjadega ylekylvatud punases, kollases ja rohelistes valguses saal pisut pyhamut meenutas. Ei mingeid seisusevahesid: määratud istekohti, ylepingutatud riidetust ega kõrgeid kontsi. Siia tuldi reisisima. Eestlastel on ju metsamyha ja merekohina ning regilaulude monotoonsuse pinnalt see meditatiivsuse kanal täiesti olemas. India muusikakultuuri täiendus meile on varjundipeenus. Siin pole olnud õukondi, kus muusikute põlvkonnad oma instrumentaalseid oskusi juveliiridena lihvida võinuksid. Meile on rohkem tuttav rahvalik-ekstaatiline mängu- või viisimõnu, mida vallandasid pikad eepilised laulud ja tants õõ läbi jauravate torupillide järgi. Ja ega angloameerikalgi hindude tihedale muusikatradiioonile palju vastu panna ole. Näiteks Indias kujunes *vichitra-vina* tõeliseks rännupilliks, kuid selle mõeldav vaste Ameerikas, *slide*, on siiani piiratud funktsiooniga taustainstrument.

Ida ja lääne suhtlus on liiga kaua pysinud eksotismi tasemel. Hipide aegu prooviti Indialt laiemalt õppust võtta, tuldi sealt, sitarid seljas, lõhnapulgad taskus, pea õpetuslauseid täis ja nirvaana käeulatuses. Salongibudiste mäletate? Jah, kultuurilisi lahknevusi

Helikiirust ületavaid näppe ja randmeid ning inimvõimete piiril vibreerivat trummi-nõidust võis nautida ansambli Drums of India muusikas. Pildil Arshad Syed.

Eesti publiku vana tuttav Mustafa Raza Põhja-India haruldasel keelpillil *vichitra-vina*'l kinkis publikule ekstaatilise, kohati psühheedeelsegi muusikaelamuse.

pole (mängu)tehniliselt ja sisulis-terminoloogiliselt nii kerge yletada kui emotsionaalselt ja elamuslikult. Selles ongi eestlase võimatus. Esitatav materjal erines ju euroopalikust mažoori-minoori maailma loogikast üsna tugevalt. Sellegi all oli oma tabamatu (bukletis kyll veidi lahti seletatud) dogmaatika, milles profid moosekandid end vägagi vabalt tundsid. Ja kontsert toimus pooleldi ju kuulajate meeltes, mida kauguse ilust tekkivad heliväljad rändama saatsid. Kujutus oli võõrapära tõukel tavalisest enam aktiveeritud ja osales helilis-mentaalse terviku moodustamisel. Kui asi tehniliselt virtuosseks läks (Aditya Kalyanpuri trumminõiduse puhul tundus, et tegu on inimvõimete piiriga, sest tihedamaid põrinaid pole kõrv enam suuteline eristama, peale selle veel need meeletud teiste tämbritega lisalöögid...), pöördus tähelepanu sisemaailmalt tagasi välisele. Kuid sedagi fookust liigutasid meistrid aegamisi ja tundlikult. Avataktina mängitud õhtuse raga Rageshwari rytmisaateta algus viis inimesed leebesse lummusesse. Kaheoktaavilise bambusflöödi õhulised trillerid ja sininoodid koos *vitchitra-vina*'l libiseva klaasmuna välja võlutud kurviliste yleminekutega sõidutasid katust tugevamini kui mis tahes elektroonilise päritoluga *chillout*. Siin kandis õukonnamuusika traditsiooni peenmehaaniline jõud, mis kastivahede kadudes on ulatunud ka lihtrahva kuulmismeeli õilistama. Puhast meeleränd on ylev asi ja kahtlemata tõstavad sellised kontserdid kuulajate emotsionaalset intelligentsust, olles ehk isegi religioossete toimingute asendajaks. Kui yle tyki aja silmad avasin, tundsin, et muutunud on nii ymbritsev ruum, inimeste näod ja olekud kui ka minu kujutus endast. Selliste nimetute sisemiste vastuvõtlikkushetkedeni ei kyyni kultuuri kaudu just sageli. Ja harva kohtab enda ymber neid soodustavaid pyhendunud olekuga inimesi, kes ei keskendu oma "mina" ymber tiirutamisele või järgmise tööylesande edukale täitmisele, vaid lasevad endas avaneda millelgi... ytleme siis ingellikul. Lahti minev kuulajaskond oli abiks. Eesti publiku vana tuttav Mustafa Raza muutus

*Hipide aegu prooviti
Indialt laiemalt õppust
võtta, tuldi sealt, sitarid
seljas, lõhnapulgad taskus,
pea õpetuslauseid täis ja
nirvaana käeulatuses.*

*Eestlastel on ju metsa-
myha ja merekohina ning
regilaulude monotoonsuse
pinnalt meditatiivsuse
kanal täiesti olemas.*

raga arenedes tavapäraselt ekstaatiliselt ja ta pilli järsumate sööstude kõla hakkas täiesti meenutama Mahavishnu Orchestra psyhedeelseid jämme. Trummide lisandudes hakkas heliline kõikumine tunduma tuttavlikum ja konkreetsem. Löökriistade veetuna keskendusid flööti ja vinagi rohkem korduvatele riffidele ja *loop*'idele.

Pärast vaheaega jätkas Drums of India samalt sageduselt. Suur hulk löökpile tekitas peenelt pauseeritud rytmifiguuride kõrval ka kummalisi toonikaid. Ekstaas oli kohal, kuid see polnud monotoonsetest kordustest tõusev, nagu eesti etnotrummiringides enamasti. Tundus, et ka rahvalikumaid rytme mängisid meistrid väikeste lisandustega. Eelmainitud Aditya improvisatoorne soolo tekitas kohalike löökpillimängijate seas imestust ja mõjus yhtlasi ka rõhuvalt. Yks tuttav ytles pärast kontserti naljatamisi: "No nii. Lähme lööme nyid oma trummid puruks." Kuid mänguga taotletavad eesmärgid on kultuuriti erinevad ja rytmilise kaemuseni jõudmiseks pole helikiirust yletavaid näppe ja randmeid vajagi. Pisut kaheldavana mõjusid indialikus trummikontekstis Brian Melvini elektroonilised lisandid. Nydismuusika juures oleksid nad olnud viimase peal, siin aga kerisid pehme pisiplastika keskel yles midagi liiga krehvtist. Kolmandas osas naasti rahulikuma, lyirilise, võib-olla pisut pateetilisegi sisekaemuse juurde. Kirgliku esinemismaneeriga Shiraz Ahmed Khani *khayal* oli tõeline *soul* ja *emo* india kastmes. Nagu buklett ytles, oligi tegu laia improvabadust lubava ja romantilise põhiheliga stiiliga. Kõlas raga Malkauns. Mees joonistas lauldavaid meloodiaid õhku, põikas harmooniumi toel mõtliku klassika juurest ehk isegi bollywoodlike sentimentide manu. Kuid ei jätnud kordagi odavat või tõstetud muljet. Tunne oli siiras ja haaras kaasa, vaheldusrikkust jätkus. Seda võib öelda kogu õhtu kohta. Oriendi festivali kontserdid on ikka olnud talvise muusikaelu solaarium ja higistamistek, et põhjamaalastele pimedatel aegadel kaugel kaarega ergem olemine ja lootus tagasi tuua. Rännud jätkuvad. Jääme ootama Tiibeti nunnasid.

“Küll ta oli ikka ilus mees!” õhkas Valgre austajanna kontserdi vaheajal.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Olla nii ei või...!?

TRIIN VALLASTE

Paar kuud tagasi, oktoobri alguse poole räägiti-kirjutati Raimond Valgrest tavalisest rohkem. Meenutati tema isiksust ja tegemisi, jälle kord lauldi-mängiti Valgre muusikat, üllitati koguni pidupäevakõlaline helikandja. Põhjuseks laululooja ümmargune sünniaastapäev – 1949. aasta viimasel päeval siit ilmast lahkunud helilooja oleks tänavu viinakuus saanud üheksakümneks.

Et Valgre peaaegu kogu oma laululoominguga eestlastele ootamatult palju korda läheb, andis tähtis sündmus

Eestlaste hulgas levinud Valgre fenomenis mängib ühe aspektina kaasa tema isikut ümbritsenud vana vabariigi helge aura, sest “igal pool on ju parem kui kusagil mujal”.

soodsa võimaluse kokku kutsuda erinevad eesti lauljad-pillimehed, kel aega ja lusti helilooja juubelit tema muusikaga laiemalt tähistada. Kontserte anti Pärnus, Tartus ja Tallinnas. Projekt sai nimeks “Swing mind ikka lohutab...”. Samasuguse pealkirja all ilmus ka värske Valgre plaat, millel mõnevõrra uuenenud koosseisuga Modern Fox, kes ka kontsertprojektis kaasa löi, on seadnud endale eesmärgiks tabada võimalikult ehedalt kolmekümneendate hõngu. Koos Mart Sanderi, Airi Allvee ja Liisi Koiksoniga püütakse edasi anda selle ajastu atmosfääri, milles sündisid ja levisid Raimond Valgre laulud. Ja et oktoobri kontsertidel ei suudetud tõenäoliselt kaugeltki kõigi soovijatega oma töö tulemusi jagada, lohutab swing Mart Sanderit, Airi Allveed, Liisi

Koiksonit ja Modern Foxi, nagu ka Riho Sibulat, Margus Kappelit ja Tallinna Kammerorkestrit koos Eri Klasiga, taas kallil jõuluajal. Ehk ta lohutas publikutki.

Teine jõulupüha 2003. Tallinn, Sakala keskus. Ka sel korral – Tallinnas oli see koguni kolmas korduskontsert – ei saanud kindel olla, et kõik Valgre laulude austajad saali ära mahuvad. Sest neid näis olevat rohkem, kui oskaks ette kujutada – isegi Valgre veidi arusaamatuks jäävat legendimaitselist imagot arvesse võttes. Peaaegu kõik kuulavad, peaaegu kõigile meeldib, aga vähesed näivad analüüsivat – miks õigupoolest. Kavalehel toodud Mart Sanderi ilukõneline mõtisklus, mille kohaselt suudab Valgre looming “rebida kasvõi hetkeks eestlase hingelt maski ja tõestada, et meiegi rinnus ei asetse mitte paekivi, vaid tuksuv süda, mis võib armastada, igatseda või valusalt veritseda”, mõjub küll hetkeks romantiliselt, ei anna aga ühtegi vihjet mõistuslikule seletusele – südamele jääb siiski alati oht murduda. Seda ka ilma Valgre muusikata. See selleks.

Õhtu jooksul anti võimalus üle kuulata kõik eesti levimusika kullavaramuks kujunenud Valgre laulud, sekka aga ka veidi harvemini ette kantud lugusid. Näiteks “Narva valss” kolmekümneandate loomingust. Peatselt laieneva Euroopa Liidu kõige kurvemaks linnaks peetav Narva on Valgre nägemuses paik, millest paremat oleks üleüldse raske ette kujutada. Teatud asjad võivad seega aja jooksul tõepoolest drastiliselt muutuda. Et tegijatel jätkus meelekindlust teine, tunduvalt kuulsam valss, “Saaremaa valss”, kavast hoopis kõrvale jätta, saab siinkohal mõõda minna küsimusest, miks küll ei saa meie põhjanaabrid kaua Valgreta olla. Usun aga, et eestlaste hulgas levinud Valgre fenomenis mängib ühe aspektina kaasa tema isikut ümbritsenud vana vabariigi helge aura, sest “igal pool on ju parem kui kusagil mujal”.

Üldse õnnestus kontserdi korraldajatel ürituse aja valimisel kaval olla ja saal tuulekiirusel ka välja müüa – mis sobiksidi paremini kokku, kui mitte nostalgilise meeleoluga jõulupühad ja Raimond Valgre “ilusast kaugest ajast” pärit igihaljad viisid. Kaugest ja kaunist ajast näivad mõtisklevat väga erinevas eas inimesed; üllatavalt palju istus publiku seas kõrvuti Valgre-aegsest õnnelikust vanast vabariigist pärit

Klaasmäe külmetava poeedi kõnelähedus ja Valgre nõudlikud meloodiad löid kauni ja mõjuva helikoosluse.

FOTO TALLINNA FILHARMOONIA ARHIIVIST

inimestega ka hilisema riigikorra ajal sirgunud keskealisi ja nooremaidki. Mis on see, mis Valgre juurde tõmbab? Mart Sander oma kavalehe-mõttevalduses näeb helilooja populaarsuse taga peale kaunite meloodiate ning unistamist soodustava atmosfääri ka tuntud fakti, et iga rahvas vajab kangelast. Et oleks, keda meenutada. Nähtavasti ka, et oleks, mida meenutada, sest ükski loovisik ei tegutse lahus oma ajast.

Esimeses pooles domineerinud Mart Sander Modern Foxiga mõjus korrektselt.

Peatselt laieneva Euroopa Liidu kõige kurvemaks linnaks peetav Narva on Valgre nägemuses paik, millest paremat oleks üleüldse raske ette kujutada.

Kuid korrektsus ei suuda teatavasti just tihti haarata, kütkes hoida ja üllatada. Küll aga meelt lahutada. Ning siin oligi tegemist igati korraliku ja tasemel meelelahutusega: muusikale pakkusid seltskonda läbimõeldult lakoonilised sõnalised introd ja märgatav, ometi väljapeetud lavaline liikumine. Kõik sobis hästi. Siiski sattus see konflikti Sanderi avasõnade lubadusega, mille kohaselt pidavat õhtu konkurentsitu peategelasena gastroleerima vaid Raimond Valgre muusika. Vaatamata heale kavatsusele ei suudetud siiski üksnes muusika võimalikku mõju usaldada. Miks muidu ilmus vähegi pikemate bändi vahemängude ajaks lavale graatsiline tantsupaar.

Kontserdi esinejate seltskonnast pakkus enim põnevust Riho Sibul. Kogu Sibula lavale ootamise vältel püsis teatud ärevus küsimuse ümber, kuidas kõlavad kokku Valgre vokaaltehniliselt küllaltki nõudlikud meloodiad ja klaasmäe külmetava poeedi kõnelähedus. Pärast publikuga suhtlemist ja tantsusamme *à la* Mart Sander tõi Riho Sibul kaasa oodatult introvertse atmosfääri: mõõdetud-kaalutud dünaamika, olematu lavalise liikumise, justkui vaid endale formuleeritavad tekstid. Siiski: *less was more*. Üle pika aja kuuldud tavapäratult malbe tango (“Su silmist näen ma igal öösel und”) oma vaikses aususes lihtsalt mõjus, mõjus ilma ühegi välise illustratsioonita... Tänu sellele tuli lähemale arusaamine, mida võib õigupoolest tähendada meisterlikult tagasihoitud pinge. Ka naissolistide, Airi Allvee ja Liisi Koiksoni Valgre-interpretatsiooni siirus veenis, siiski jäi vahest Sibula juures paelunud äärmuslikkusest vajaka.

Kontserdi vaheajal kuulsin pooljuhuslikult kahte eakat daami lavale üles seatud Raimond Valgre portree teemal juttu vestmas. “Küll ta oli ikka ilus mees!” õhkas üks neist. “Me vanematega käisime ikka suvel Pärnus olles teda kuulamas.” Teine proua tõi jutu olevikku tagasi: “Nüüd on nad sinna mere äärde selle akordioniga Valgre kuju teha lasknud. Aga ega see seal kaua püsi, küll vargad ta varsti minema lohistavad. See ju vasesst tehtud.” Tõepoolest, vargaid võib räästi külmaks jätta, et tegu Raimond Valgre kujuga, neile jääb vask vaseks. Ja vask neile meeldib. Kas võib olla, et sarnane lugu on ka muusikaga?

Muusika- sündmusi Eestis sada aastat tagasi

1. veebruaril esitas Tallinna Meestelaulu Selts koos solistide, segakoori ja orkestriga Tallinna Oleviste kirikus A. Klughardti oratooriumi “Jeruusalemma hävitamine”. Seltsi eestseisuse otsusega annetati kogu sissetulek Punase Risti Seltsi heaks Vene-Jaapani sõjas haavata saanute abistamiseks.

7. veebruaril esietendus Tallinnas Ajutises Teatris H. Reinhardti operett “Veetlev tütarlaps”, mille kõrval “kõik endised tõmbetükid kahvatuks muutuvad ja mis kõige rahulisema südametunnistusega nilbete ja magusate balaganitükkide kõrval võib seista”, arvustas ajaleht Teataja.

9. veebruaril hakkas Pärnus ilmuma Vennaste Seltsi uus kuukiri Waimulik Sõnumitooja Sindi õigeusu preestri A. Wärti toimetamisel. Ajakirjale lisandus ka osa: kirikulaulud nootides.

12. veebruaril toimus Tallinna koolipoiste meeleavaldus Vene-Jaapani sõda ilustava tsaarivalitsuse poliitika vastu: “tuhat Tallinna koolipoissi kogusivad muusika ja lippudega ja läksid kubernerit lossi ette, kus laulsid riigihümni”.

14. veebruaril ilmusid trükist Karl August Hermannit teose “Eesti üleüldise teaduse raamat ehk encyklopädia konversationi-lexikon, see on kõige inimlise teadmise haridusline sõnakiri” esimese köite viimased vihikud. Selles kirjutab autor näiteks Auber, D. F. E. kohta: “Mida külmemat asja laulelduse nimi (“Lumi”), seda soojemalt ehk palavamalt võeti tema esimene töö wasta. [...] Kõigist tema lauleldustest käib üle aga oper “Portici keeletu”, mis täis kõige suuremat häälestuse ilu.”

16. veebruaril kandis St Nicolai Lauluselts Tallinnas Niguliste kirikus ette Beethoveni “Missa solemnise” Konstantin Tärnu juhatusel, solistid Viinist, Berliinist, Görliizist. Kriitika kiitis seltsi meeskoori ja Jäkelscher Gesangvereini segakoori, kuid laitis orkestrimängu.

17. veebruaril teatas ajaleht Valgus, et Tallinna lauluselts Gusli on “enese

Äsja abiellunud Mathilde Sinkel-Lüdig ja Mihkel Lüdig 1904. aastal.

FOTO TMMI ARHIIVIST

truu amlilise tundmuse avaldamise telegrammi peale, mis ta oma kõrge kaitsja Keiserliku Kõrguse Suurvürst Vladimir Aleksandrovitši kaudu trooni astete ette maha pani, Majesteet Keisri tänu osaliseks saanud”.

18. veebruaril toimus Tallinnas Estonia seltsi saalis “ühkes esimeseks Eesti lauljannaks” kutsutud soprani Mathilde Sinkeli soolokontsert, klaveril saatis tema alaline partner Mihkel Lüdig. Kavas olid Rossini, Griegi, Sindingi, Rubinsteini, Schumanni ja Artur Kapi soololaulud. Ajalehes Uus Aeg kirjutati paar päeva hiljem, et ta “heal on iseäranis keskmises kõrguses ime puhas ja hõbe hele, süitaw ja sulataw, nüangserimine mõjuw ja ettekanne ladus ja meelitaw”. Ajalehe Teataja arvustaja lisas: “Lauljanna ettekanded, niihästi liirikalised kui ka koloraturlaulud, leidsiwad üleüldse rohket lugupidamist ja sünnitasid kiidutormi.”

19. veebruaril teatas Helme lauluselts Üksmeel, et tahab suvel Kärstnas, nelja kihelkonna piiril nende kõigi kaastegevusel Mulgimaa laulupeo korraldada. “Ühistele kooridele seati üles viis laulu segakoorile, neli laulu meestekoorile ja viis pala mängukooridele ning lõpuks “Taeva tütar” kõikide kooride kaastegevusel.”

22. veebruaril toimus Tartu Bürgermüsse saalis suur kontsert, mille sissetulek läks sõjas haavata saanute abistamiseks. Esines Aleksander Sprenk-Läte segakoor, Eesti Üliõpilaste Seltsi meeskvarlett, härra Schlüssel

tšellol ja S. Lindpere viiulil. Viimane mängis Tobiase meditatsiooni eesti rahvaviisi “Kui ma olin väiksekene” teemal.

Kolga-Jaani karskusselts Eesmärk korraldas piduõhtu, kus “laululõbu oli pakkumas kolm tusedat segakoori härrade Tieti, Puri ja Orgussaare juhatusel ning mängis viiulikoor”.

Samal õhtul korraldas Peterburi Eesti Käsitööliste Selts oma koorijuhil August Topmani auks suure perekondliku muusika ja näitemängu õhtu, kus esinesid seltsi suur kontsertorkester, segakoor ja meeskoor, kõik Topmani juhatusel. Kavas oli ka ühevaatuseline laulumäng.

25. veebruaril avaldas ajaleht Teataja Aino Tamme kirja Krimmist, mille kaudu laulja tervitab “oma väikest rahvast” poeetilistes kirjaridades ja avaldab hingevalu selle üle, et “mõned wennad kodumaal oma kohuseks arwasivad ka otse teravaid, torkavaid okkaid mu eluteel mulle sülle puistata”. Kuid lõpetab optimistlikult “kuni rõõmsa jälleägemiseni armastatud kodupinnal hüüan weelkord sulle: tuhat tänu”.

27. veebruaril toimus Tallinnas Kaarli kirikus segakoori ja naiskoori kontsert köster A. Pfaffi juhatusel, “kanti ette ka tšello ja metsasarve soolod, kuid orelimäng oli organist hr Reinicke käes, kes oma ülesannet sedavõrd täitis, kuidas nimetatud kirikus paendumata orel seda temal kui kunstnikul korda laskis minna”.

Koostanud Heino Rannap

Otsa kooli projektinädala kaks põnevat külalist

Tallinna Georg Otsa nimelise muusikakooli õppekava muutub paindlikumaks ja avatumaks. Igapäevasesse õppetöösse toovad elevust kaks korda aastas toimuvad projektinädalad.

Viimase projektinädala peakülaliseks oli Århusi Kuningliku Muusikaakadeemia õppejõud Kristian Steenstrup, kes töötab Otsa kooli puhkpillimängijate ja lauljatega. Noor taani trompetiprofessor on Eestis varemgi õpetanud: 2001. aastal andis ta tunde Eesti Muusikaakadeemias ning Estonia teatri orkestrantidele.

“Õpetamine on tõeliselt põnev,” arvab Steenstrup. “Minu elus oli aeg, mil tundsin, et vajan hädasti rohkem teadmisi. Lugesin siis kõike võimalikku: füsioloogia- ja psühholoogiaalaseid kirjutisi, hingamiselundite töötamise kohta, lauljate käsiraamatuid. Õpilased peaksid esimese asjana alati suutma laulda seda, mida nad mängivad,” ütleb Steenstrup. Solfedžo õppimine on väga tähtis. Steenstrupi arvates on Eestis solfedžeerimisoskus väga heal tasemel ning laulmine pole probleem. “Tänu sellele on siin palju lihtsam õpetada,” ütleb ta.

Viiuldajatele tutvustas oma originaalset improviseerimiskursust Roland Bentz Austriast. Salzburgi Mozarteumis ja Viini Muusikakõrgkoolis õppinud Bentz ütleb, et otsis oma teed tükk aega. “Algul imiteerisin improviseerimist teistel instrumentidel, aga tahtsin leida midagi tõeliselt oma. Sain abi jazzimängijalt, aga kõige olulisem oli kursus Walesis, kus kohtusin Didier Lockwoodiga.”

Bentzi arvates meenutab ta stiil teatud määral *free-jazz*’i. “Orienteerun värvidele, tähtis on emotsioone selgelt välja mängida. Mäng peab olema avatud.”

Bentzi retsept algajaile improviseerijaile oligi: pisut *show*’d, mõned elemendid, mida dramatiseerida, konkreetne algus, konkreetne lõpp. Ja peaasi: ära kunagi mängi igavalt!

Ia Rimmel

Kristian Steenstrup ja õpilane Meelika Välimäe.

Roland Bentz.

Aasta algus tõi eesti koorimuusikale võidu

Uus aasta algas eesti koorimuusika jaoks võidukalt, sest Tallinna Muusikakeskkooli lastekoor Ingrid Kõrvitsa juhatusel tunnustati 9.–11. jaanuarini Lätis Daugavpilsis toimunud viiendal rahvusvahelisel vaimuliku muusika konkursifestivalil “Silver Bells” parimaks lastekooriks.

Konkursil osales kokku 37 koori Lätist, Valgevenest, Ukrainast, Venemaalt ja Eestist, kes võistlesid laste, noorte,

täiskasvanute ja vokaalansamblike kategoorias. Muusikakeskkooli lastekoor oli Eesti ainus esindaja; samas kategoorias võistles kuus lastekoori. Lisaks kategooriavõidule pääsesid noored lauljad konkursi kolme parima koori hulgas ka *grand prix*’ vooru, mille võitis aga Läti kammerkoor Austrums (dirigent Arijš Škepasts).

Muusikakeskkooli lastekoor esitas konkursil Tormise, Kostianeni ja

Raminši muusikat ning andis kontserte Daugavpilsis Muusikakeskkoolis ja linna kirikutes.

Lastekoor asutati 1961. aastal koos Muusikakeskkooliga. Möödunud aasta aprillis pälvis koor esimese järgu preemia viiendal rahvusvahelisel laste- ja noortekooride festivalil “Dainu Versme” Vilniuses.

Kaie Tanner

Herbert Tampere 95 Mees, kes avas teed eestluse elulähteile

TIIU TOSSO

Folkloori ja folkloristikasse on suhtunud ning suhtutakse tänapäevalgi üsna erinevalt. Olenevalt ajahetke omapärasest on mõte rahvapärandile olnud kord pragmaatilisem, kord akadeemilisem.

Herbert Tampere oli kahtlemata akadeemilise suuna mentor, viljakas rahvaluuleuurija ning tõeline õpetaja ja innustaja nii tudengitele kui ka kolleegidele. Ta avas südameid folkloorile ja selle uurimisele. Tampere oli ka suur rahvaluule koguja ja kogumistöö organisaator. Koos oma väsimatu abilise, elu- ja mõttekaaslase Erna Tamperega on ta kirja pannud üle 12 000 lehekülje rahvaluulet (sealhulgas 2000 viisi), teinud 4324 helisalvestust, hulga folkloristlikke fotosisid ja filmivõtteid.

Loomult tagasihoidliku inimesena (mida näitab ka fakt, et võimatu on teda leida fotodel kaamerasse vaatamas) oli ta siiski avatud, seltsiv ja suure töövõimega. Herbert Tampere osa eesti folkloristikas on tegelikult märksa suurem kui tema nime all ilmunud uurimuste ja publikatsioonide hulk. Tema eluvalikuid ja kutsumust mõjutas oluliselt kodune atmosfäär.

Herbert Tampere oli sündinud 1. veebruaril 1909 Rannu vallas Unikülas. Lapsepõlvkodu laululembus ja kodukandi muusikaharrastused olidki tõukejõud, mis suunasid noormehe huvi rahvamuusika vastu. Tampere meenutab: "Juba rohkem kui 80 aastat tagasi harjutas suure agarusega laulmist Verevi meeskoor. [...] Varsti seltsis koorile keelpillikvartett ja puhkpilliorkester. Sageli võis vaikesel suveõhtutel kuulda Vooru Augustit kannelt helistamas oma popsitare lävepakul või naabritalu noorperemeest Hermannit veeretavat lõõtspillilugusid lakaluugil. Talvel ilusa reetega sõitsid noormehed mööda küla, hobusel kaelas kurinad

ja reel "ärmoonik". [...] Ja simmanid, mardiõhtud, pulmad – muusika ei puudunud neis iialgi."

Herbert Tampere õppis Tartus Hugo Treffneri gümnaasiumis ja 1927–1933 Tartu Ülikoolis. Teadlikum tutvumine folkloorialase ja muu teadusliku kirjandusega algas gümnaasiumi päevil. Samal ajal tekkisid sidemed ka Eesti Rahva Muuseumiga. Tampere külastas sageli selle teaduslikku raamatukogu ning ükskord, veel gümnaasiumiõpilasena, andis muuseumi etnograafiafondile üle teadusliku leiu – isatalu põllult leitud muistse künnihärja raua.

Üliõpilaspäevil, kui algas tegelik teadustöö, tekkisid Tamperel sidemed 1927. aastal rajatud Eesti Rahvaluule Arhiiviga (ERA), kuhu Oskar Loorits ta 1928. aastal ka tööle kutsus. Kuigi Tampere oli ka Tallinna Konservatooriumi õppejõud (aastast 1974 professor), jäi ta alaliseks elukohaks Tartu. Selles linnas sündisid peaaegu kõik tema teaduslikud tööd, seal hoitakse tema rikkalikke folkloorikogusid ja säilitatakse tema koostatud ja tema juhendamisel valminud registreid ja kartoteeke.

Oma teadlasete alguses huvitas teda rahvalaulu teksti ja viisi, kõne ja muusika vaherkord.

Sõjaeelsesesse aega kuulub ka rida olulisi rahvaluulepublikatsioone: "Eesti rahvaviiside antoloogia" (1935), "Valimik eesti rahvatantse" (koos Rudolf Põldmäega, 1938). Herbert

August Pulst (paremalt esimene) ja Herbert Tampere (paremalt teine) rahvaviiside salvestamisel Teatri- ja Muusikamuuseumis 1937. aastal. Laua ääres istuvad veel Kihnu laulikud Liis Alas ja Reet Sutt ning viulidaja Jaan Palu.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Tamperet iseloomustab eelkõige süvitsi minev lähenemine rahvapärandile. Heaks näiteks tema pieteeditundest uurimistöösse suhtumisel on ühes ekspeditsioonipäevikus kirja pandud kreedolik pihtimus: "Kuidas peaksime elama ja mida looma, et meiegi mõte ja meel tuksuks rahva rinnast, vähemalt üks lillekenegi kasvaks meie mälestuseks? Mina näiteks? Kas ma oleksin pidanud astuma väsimatult oma kodupõldudel, nagu tegi seda minu õde, või oleksin pidanud õppima oma ja teiste tundeid valama helidesse, nagu teeb minu vend? [...] Minu ema näitas oma tagasihoidliku eluga, et töö ja ilu on inimesele kõige vajalikumad ja et nad on lahutamatud. Ta ei olnud kirjanik ega kunstnik, kuid tema kootud kindad olid kunstiteosed, tema istutatud puud olid nagu kaunid pintsli tõmbed maastikumaalis... Ei jõua kõike üles lugeda. Aga tahaksin oma tööde teha nagu tema."

Kedagi teadlikult järgimata sai Tampere elukutse ja elustiili valikul kaasa midagi kõigilt kodustelt. Siit on pärit ta loomupärane musikaalsus ja poeetilisus, aga ka töökus, visadus ja väline tagasihoidlikkus.

Peale rahvaviiside on Tampere uurinud ka eesti rahva uskumusi, kombeid ja rahvatantse, võrreldes neid naaberrahvaste omadega. Teda on huvitanud ka rahvaviiside kogumise ja uurimise ajalugu. Samuti tegi ta tihedat ja pikaajalist koostööd Muusikamuuseumi asutaja August Pulstiga, et rahvamuusikute esitatut heliplaatidele salvestada.

Mahukas viiekõitelises väljaandes "Eesti rahvalaule viisidega" annab ta ülevaate kõigist laululiikidest ja alaliikidest, kandidaadiväitekirjas ning artiklites esitab laulude liigitamise teoreetilise põhjenduse ja üksikute laululiikide iseloomustuse.

Tampere suri 19. jaanuaril 1975 Rannu vallas.

Eestlusele võib läheneda kahtlemata mitmest vaatenurgast. Üks neist avaneb suhtumises rahvapärandisse. Siingi on folkloristikat ja pärimuskultuuri harrastamist hakatud vastandama kui maailmavaatelisi erimeelsusi. Selle vältimiseks tulekski ehk rohkem märgata selliseid isiksusi nagu Herbert Tampere, kes otsis eestluse elulähteid ning suutis oma elutööga ühendada rohujuuresandi akadeemilisusega, mis on ju tegelikult suur tegu.

Ajatu ja aktuaalne “Zhao perekonna orb”

MÄRT-MATIS LILL

“Zhao perekonna orb” (“Zhaoshi guer”) räägib nii mõndagi hiina maailmavaate eripärast ning tema mõjurikkus hiina kultuuriloos ulatub tänapäevani välja. Läände jõudis Zhao orvu lugu juba 18. sajandil, innustades suuri näitekirjanikke ja heliloojaid tegema Zhao suguvõsa traagilisest saatusest oma versioone.

Pekingi ooperi esitused on Helsingi muusikaelus saanud üsna regulaarseks. Nii ei ole eksootika põhjanaabritele enam ooperikülastuse esmane põhjus, pigem tundub, et pekingi ooperil on Helsingis välja kujunenud juba oma publik.

Seetõttu ei tekitanud järjekordne Hiina traditsioonilise teatriakadeemia külaskäik Soome detsembris eriti suurt meediakära, küll aga põhjustas see üksjagu elevust asjatundjate ridades. Seda enam, et esitav teos, ooper “Zhao perekonna orb”, kuulub hiina muusikateatri klassikasse.

See teos sisaldab ajalugu, mida hiina kultuurile omasel kombel ei mõõdetata aastasadade, vaid -tuhandetega. Ooperi sündmused leiavad aset 6. sajandil eKr ning hiina ajalooürikutesse jõudsid need kõigepealt 3. ja siis 1. sajandil eKr. Muusikateatri kuju sai lugu 14. sajandil, Yüani dünastia ajajärgul. Tollal etendati “Zhao orbu” *zaju*-nimelise muusikateatri vormis. Seejärel tegi see lugu läbi hiina muusikateatri arenguloo mitmed suured muutused ning kui 18. sajandil tekkis hiina ooperiloo ühe suurejoonelisema sünteesi tulemusena pekingi ooper, hakati “Zhao perekonna orbu” esitama ka selles žanris.

Lool on oma koht ka hiina uuemas kultuurielus, näiteks tüüpilise lääne žanrina Hiinasse tulnud sõnateatri lavastustes. Praegu vändatakse sellest aga monumentaalset TV-sarja.

Mis on selle traagilise loo hämmastava elujõu põhjus? Ühelt poolt

Cheng kuulab üle oma venda Gongsuni.

muidugi asjaolu, et see käsitleb hiina maailmavaate keskseid teemasid selgelt konfutsiaanlikus võtmes. Teatud määral võib “Zhao orbu” võrrelda vanaindia baasteksti “Bhagavadgitaga”. Loo lähtekoht on samavõrd konfliktne ning nii nagu “Bhagavadgitaski”, rajaneb süžee intensiivsus paljuski eetilistel paradoksidel. Hiinale ainuomasel moel siin aga metafüüsikasse ei laskuta. Keskne teema on lojaalsus ning konflikt tekib konfutsiaanlike sõlmküsimuste lojaalsuse ja kriitilisuse paratamatust vastuolust.

Loo negatiivseteks peategelasteks on Jin-maa petisest kohtuminister ja armee peakindral Tuan Gu ning tema mõju all olev nõrk valitseja Ling. Keskne positiivne kangelane on peaminister Zhao Dun. Draama vallandubki sellest,

et Zhao otsustab kritiseerida tühte Lingi ja Tuani perversset harrastust – lasta tornist nooltega tavalisi inimesi. Hiina hierarhiateadlikule vaimulaadile ainuomaset suunab Zhao kogu kriitika Tuanile ja süüdistab teda halvas mõjus ning valitseja tähelepanu hälvitamises. Nii suudab Zhao jääda valitsejale lojaalseks, samas kritiseerides väga julgelt tema väärtegusid. Stseen kulmineerub Zhao ja Tuani teineteise süüdistamisega, kusjuures mõlemad kasutavad repliiki “Sina oled petlik ametnik!”. Valitseja lahendab selle konflikti türannile sobival moel, lastes tuua oma “üleloomulike võimetega” koera, kellel olevat omadus petlikke ametnikke ära tunda. Koer sööstab Zhaole kallale ja seega vallandub draama täies mõodus: hiina vana õiguspraktikat

järgides laseb valitseja kogu Zhao suguvõsa hukata. Teine vaatus lõpebki valitseja tahet väljendava Tuani repliigiga: "Ainult Zhao suguvõsa [kolmsada liiget] surmates saab mu meel rahu."

Niisiis algab lugu "paha" tohtu triumfiga. Tuanile "meelerahu toovast" tapatalgust jääb alles üksnes pisike lootuskiir: peaministri minia on ühtlasi valitseja tütar, teda säästetakse ainsana kogu Zhao suguvõsa hõlmavast tohutust hävingust. Printsess aga ootab juhtumisi last...

On üsna kindel, et kui sünnib poeg, siis saadetakse see oma esivanematele järele. Poeg sünnibki, ja nii on aeg lavale astuda "heade" leeri kuuluvatel ennastohverdavatel kõrvalosatähtjatel. Nende hulgas on keskne tegelaskuju rahvaarst Cheng Ying. Viimasel õnnestub oma ravimtaimede kastis smugeldada laps lossist välja, kusjuures üks hüveline valvur, kelle valvsale pilgule see katse märkamata ei jää, lahendab lojaalsusnõudest tuleneva eetilise konflikti elegantse enesetapuga.

Zhao suguvõsa "pudelikaela" katsumused aga alles algavad. Valitseja ilmutab silmatorkavat hingesugulust ühe oma ajaarvamise alguse kandis elanud Lähis-Ida kolleegiga ja lubab kõik Jin-maa vastavas vanuses poisslapsed hävitada, juhul kui last kolme päeva jooksul ei tagastata. Kuna selline kvantiteet kaalus isegi Vana-Hiinas üles kvaliteedi, tundub, et kogu lootus suguvõsa päästa on kadunud. Olekski, kui raviarst ei sooritaks kogu maailma kultuuriloo ühte suurejoonelisemat eneseohverdusakti. Arst otsustab viia valitsejale iseenda sama vana lapse ning vennaga arutades otsustatakse teha patuoinaks arsti vend. See, kuidas otsuseni jõutakse, väärrib väljatoomist: "mis on raskem, kas ohverdada oma elu või kasvatada orvuks jäänud laps täiskasvanuks?" Vanahiina loogika järgi on esimene loomulikult kergem variant ning seetõttu võtab raskema koorma enda kanda noorem vend. Viimane on sunnitud üles näitama erakordset meelegindlust, sest asja usutavuse garanteerimiseks eitab vanem vend kohtuministri ees oma süüd ja nii peab noorem vend kohtuministri käsul oma vennalt ülestatunnistuse sealsamas piinamise teel välja kiskuma. Kuuenda vaatuse lõpul viskab Tuan arsti lapse tema silme ees surnuks.

Niimoodi pääseb noorem vend

Zhao Wu, oma ema, printsess Zhuang Ji-ga.

Piinatakse printsess Zhang Jini kammerneitsit Bu Fengi, et ta räägiks, kuhu orb on peidetud.

FOTOD VELI ROSENBERG

pahaaimamatu "kurja juure" soosingusse ning jääb koos orvuga õukonna juurde elama. Kättemaksu tund saabub siis, kui seni end arsti lapseks pidanud ja Tuani eestkostet nautinud viieteistkümnendaastane Zhao Wu saab lõpuks teada, kes ta tegelikult on. Otsekohe mõistab ta oma kohustusi ja ruttab esivanematele osaks saanud "kurjuse ookeani" heastama. Naise esitatud Zhao Wu oli kindlasti üks näidendi eredamaid tegelaskujusid: üheaegselt lapselikult õrn ja meelegindl, usaldav ja otsustav. Kasuisa abil suudavad

nad pahaaimamatu Tuani lõksu püüda ning suguvõsa kättemaksu teostajaks saab nooruke Zhao ise. Ja nii saavad ka Zhao soost surnute hinged lõpuks "meelerahu".

Lugu pole kindlasti oma aktuaalsust kaotanud. Nii näiteks võib ka itaalia (ja teiste maade) maffia suguvõsa-lojaalsuses näha samasugust loogikat: *vendetta* vältimiseks tuleb hävitada "kõik võrsed". Sealt siis ka need kõhedust tekitavad tapatalgud, millest võib mõnikord uudistes kuulda.

Mis Hiinat puudutab, siis konfutsiaan-

See pilt on tõmmis kivisse raiutud joonistusest. Kivi leiti Shandongi maakonnast Jiaxini linnast ja see on dateeritud Han dünastia (206 eKr – 220 pKr) ajast. Pildi alaosas on kujutatud koht näidendist, kus Tuan Gu ässitab oma “üleloomulike võimetega” koera Zhao Dunile kallale.

likud hüved, eriti just lojaalsus, on kultuurirevolutsioonijärgsel ajastul taas au sisse tõusnud. Kriitilisuse suhtes on valitsev meelsus mõistetavatel põhjustel muidugi reserveeritum. Aga nagu nõukogude ajast isegi mäletame, on just ajalooliste sündmuste näitamine üks turvalisi viise kaasageid olusid kritiseerida. Sellest perspektiivist lähtudes oleks huvitav näha mõnda hiina sõnateatri lavastust sellest loost. Ooperiversioonina tunti seda lugu Hiinas 14. sajandi *zaju*’st kuni tänapäeval kõige populaarsema traditsioonilise muusikateatri, pekingi ooperini. Hiina muusikateatri puhul tuleb aga silmas pidada asjaolu, et laul ja muusika ei ole seal esiplaanil, vaid moodustavad ühe võrdse tasandi teiste väljendusvahendite hulgas (vt autori artiklit “Muusikas” nr 02/2003). Seetõttu on muusikateater hiina traditsioonilises kontekstis korrektsem mõiste kui ooper ning pekingi ooperi versioon “Zhao orvust” jääb palju lähemale lääne mõistes teatrilale kui ooperile. Pekingi ooperi kõlalises poolest jääb kõige sügavamalt

meelde ühelt poolt eripärane venitatud retsiteerimisviis, teisalt löökpillide domineeriv instrumentaalsaade, mis loob väga jõulise ja intensiivse meeleolu. Saatemuusika on tihtipeale erakordselt tugev, lääne ooperikonventsioonidega harjunud kuulajale ilmselt liigagi tugev. Samas moodustab see olulise osa üldisest lummusest, millesse pekingi

Pekingi ooperi kõlalises poolest jääb kõige sügavamalt meelde ühelt poolt eripärane venitatud retsiteerimisviis, teisalt löökpillide domineeriv instrumentaalsaade, mis loob väga jõulise ja intensiivse meeleolu.

ooper haarab: elamuse, mida tihtipeale iseloomustatakse sõnaga “võimas”. See võimsus on kindlasti taotluslik ja arvatavasti pekingi ooperi suure populaarsuse olulisemaid põhjusi. Kes soovib subtiilsemat laadi elamust, läheb kuulama näiteks aristokraatse žanrina tuntud *kun*-ooperit. Iga ooperižanr toob aluseks olevast süžees esile erinevaid aspekte ja teistmoodi tundelaengu. Pekingi ooperi versioon “Zhao orvust” mõjub eepilise ja monumentaalsena. Sisu ja vorm on seal suurepäraselt vastavuses.

Huvitaval kombel on “Zhao orb” jätnud oma jälje ka Lääne kultuurilukku. 18. sajandil jõudis jesuiitide vahendusel see lugu Prantsusmaale ja trükiti ära ühes 1735. aastal ilmunud entsüklopeedias, Hiinat käsitlevas peatükis.

Tänu sellele saavutas lugu haritlaste seas suure populaarsuse, milles oma osa oli kindlasti ka valgustusaja eksotismivaimustuse ühel alahoovusel, mida tuntakse *chinoiserie* nime all. “Zhao orvu” mõju ei piirdunud pelgalt Prantsusmaaga: Inglismaal avaldati aastal 1741 loost koguni kolm tõlget.

Valgustusaja intellektuaalide vaimustust kroonis Voltaire’i viieosaline, “Zhao orvu” ainetel kirjutatud näidend “L’Orphelin de la Chine”, mis esietendus aastal 1755. Eriti ingliskeelses tõlkes sai sellest üks populaarsemaid Voltaire’i näidendeid. Voltaire’i teos tõlgiti ka saksa ja vene keelde.

Zhao orvu traagiline lugu innustas ka ooperiheliloojaid. 18. sajandi suurimaid libretiste Pietro Metastasio tegi sellest ooperilibreto, mille valas esimesena muusikasse Johann Adolf Hasse – ooperi “L’eroe cinese” esietendus oli 1752. aastal Viinis. Üks teine ooperiversioon, Francesco Antonio Uttini oma, etendus aga Rootsis, Drottningholmi teatris aastal 1757.

Selle süžee suure populaarsuse põhjused nii Hiinas kui läänes on üsna selged: teos käsitleb üldinimlikke probleeme ning jääb samal ajal oma käsitlusviisilt ja kontekstilt üdini hiinalikuks. Seetõttu on Zhao orvu lugu lääne vaatajale ühtaegu mõjuv ja kummaline, mõistetav ja arusaamatu. Kõik see kokku andis ka äsja nähtud pekingi ooperi versioonist ülimalt intensiivse elamuse ning tõenäoliselt viis lääne vaataja hiina eripärase väärtustemaailma mõistmisele sammukese lähemale.

Muusika muudab maailma

RAIVO J. RAAVE

Platonil on üks kummaline ütlemine. Nimelt, et muusikastiili muutumine toob kaasa ühiskondlikud muutused.

Sufid ütlevad, et muusika puhul on tegemist meloodilise sisendusega. Aristoteles lausub, et ainult muusika võib kujundada iseloomu. Schopenhauer on muusikat nimetanud taevase tahte väljenduseks.

Individuaalne muusika

Olen ikka olnud arvamusel, et tegelikult ei saa rääkida halvast või heast muusikalisest kuulmisest. Igaühel on oma, mis vastab just tema muusikalisele tajule.

Kui üldharidus võitleb püha kirjakeele nimel inimese isikupärase väljenduse ja keelekasutuse vastu, siis muusikakool võitleb vale kuulmisega. Ja kasvatab koolitatud häälega virtuoose, muusikuid-marionette.

Tegelikult on muusika tempereeritud gamma ebatäiuslik. Me võime selle leida küll olevat hea ja ilusa, aga see ei ole originaalne ja isikupärane nagu vana loitsija leelotus või ränduri laul.

Muusika ja aeg

Lääne muusika oli valdavalt kristlik. Mitte selle energia ei saanud otsa, vaid inimene kaotas usenergia.

On väidetud, et Händeli koraalid ja oratooriumid taastasid moraali Inglismaal ja löid psühholoogilised tingimused viktooriaanliku ajastu tekkeks. Saksa filosoofia õitseagea on seostatud Bachi muusikaga.

Tänu Beethovenile olevat võima-

Lillelapsed-biitlid.

FOTO INTERNETIST

likuks saanud süvapsühholoogia ja psühhoanalüüs.

Scott ütleb oma raamatus "Music: its Mysterious Influence in Ages", et just Bachi Matteuse ja Johannese passiooni mõnda aega kadunuks olemine võimaldas bürgerluse ja sealt edasi fašismi teket.

Scott leiab, et Schumann aitas taasläheneda vanematel ning lastel ja lasteadeade rajamine Euroopas on seotud Schumanni muusikaga. Jazz ning *rhythm-and-blues* aitasid inimesel hingeliselt taaskohtuda iseendaga.

Jazz ühendas oma emotsionaalses sünteesis keha ja vaimu. Sama võib ka öelda *rhythm-and-blues*'i kohta... Kuid 1960ndail hakkab ka siin midagi juhtuma ja bluusirütm kaotab biidis oma sisemise traagilisuse. Biitlid laulavad:

Get a shot of Rhythm and Blues/With just a little Rock and Roll on the side/ Just for good measure/ Get a pair of dancin' shoes/ Well, with your lover by your side/ Don't you know you're gonna have a lot of pleasure?

Õiged laulud

Maailmakäsitlus ja muusika on tihedalt seotud. Kuni 19. sajandini arvati, et kosmos on muusikaliselt organiseeritud: intervallid, rütm, intensiivsus, kestus, motiivid. Veel barokiajastul eristati *musica mundana*'t ehk sfääride muusikat, *musica humana*'t ehk vaimu, hinge ja

keha kooskõla ja *musica instrumentalis*'t ehk tavalist muusikat.

Ühiskonnale on muusika kunst, mitte kosmiline printsüüp.

Omal ajal teati, et sõjaväe moraali jaoks on väga tähtis õige muusika. USA kodusõjast räägitakse, et Põhjaarmee võidule aitasid palju kaasa õiged marsid: *Glory Glory Hallelujah*... Ja üks õigeks eurolauluks olegi ju peetud... Ei midagi muud kui gregooriuse koraali!

Võimalik, et teatud muusikas, näiteks jazzis ja bluusis kristalliseerub inimese vaim, ning see aitab ületada hinge ja keha võõrandumist. Kuigi teistsal väidetakse, et jazz ja bluus töid tegelikult välja inimhinge hapruse ja haavatavuse.

Traagiline dissonants teeb ka jazzis ja swingi lähedaseks religioossele muusikale. Pole ilmselt päris juhuslik, et Stalin keelas jazzit ja see võrdsustati kriminaalkuriteoga, sest see muusika võis äratada kuulajas tema jumaliku mina.

Jazzi ja bluuksi paradoksid

Psühholoog Robert Laing kirjutab oma patsientidest, kes kannatasid terava olemusliku ebakindluse all: "Niipalju kui mina mõistsin, oli ainult üks olukord, milles nad said anda endale voli ja olid vabad teoks, ja see oli siis, kui nad kuulasid jazzit..."

Näiteks Saksamaal Düsseldorfis tehti katse, milles selgus, et jazzit ja

bluusi kuulajate seas ei leidunud ühtki probleemset narkomaani... Praktika on näidanud, et narkovõõrutamisel on just sellisest muusikast abi.

Jaan Kaplinski kirjutab: "Viimasel ajal kuulan peamiselt klezmer-muusikat ja selle jazziseadeid. Üks mu lemmikuid on Andy Statman. Huvitaval kombel ei ole Iisraelis lihtne leida tõeliselt head klezmer-muusikat ja hassiidi laule. Mis on saadaval, on labastatud, muudetud šlaagriteks."

Võib-olla polegi klassika parim stressi maandaja, sest nüüdisinimene ei häälestu enam täielikult selle sagedusele, ent spirituaalne ja bluusi sugemetega muusika on seda kindlasti. Isegi siis, kui selline muusika teeb hingelt hellaks, sisendab see ometi eksistentsiaalset kindlust. Tänapäevane inimene vajab muusika energiseerivat toimet – karisimat.

Hüpnotiseeriv rock

Kui nüüd vaadata rockkontserdil tehtud kuulaja ajupilti, võib näha, et see on samasugune nagu hüpnooti ajal. Ja seda kutsutakse alfa-rütmi mõjutamiseks. Muusikaline olemine on tegelikult sub-

*Kui üldharidus võitleb
püha kirjakeele nimel
inimese isikupärase
väljenduse ja keelekasutuse
vastu, siis muusikakool
võitleb vale kuulmisega.
Ja kasvatab koolitatud
häälega virtuoose,
muusikuid-marionette.*

jektivse ja objektiivse ühtesulamine.

Biitlite "Lucy in the Sky..." on näiteks LSD mõju all kirjutet. Samuti hõngavad narkokogemust albumid "Revolver" ja "Rubber Soul". Ei saa öelda, et need pole mõjuvad: vägagi on, sest nad kannavad endas uimastienergeetikat.

Täpselt samuti nagu platnoilaulud kannavad platnoienergeetikat. Nii imelik kui see ka pole: nii mõnigi noorsand on saanud sättumuse kuriteoks pidevalt Vössotskit kuulates...

Ja vene rock – selles on midagi kollektiivse alateadvuse süvakihtideni minevat, mis tekitab hingelist anarhiat, kui meenutada kas või kurikuulsat kultusfilmi "Vend" muusikat... Gospel on ka teatud häälestus, samuti hümnid või kantri.

Rock on tegelikult pööre, läbimurre patriarhaalse ühiskonnas. Rock on loonud uue nooruse mõiste. Noorus ei ole enam üleminekuage täiskasvanuks saamisel. Noorus tähendab temperamenti. Orientatsiooni. Kokkukuuluvust. Noorus ei ole enam ealiselt staatiliselt paika pandav.

Rocki sõnum on elu, nagu ka Jim Morrison laulab William Blake'i sõnu: *Realms of bliss, realms of light./ Some are born to sweet delight./ Some are born to sweet delight./ Some are born to the endless night./ End of the night, end of the night./ End of the night, end of the night.*

VILJANDI PÄRIMUSMUUSIKA FESTIVAL ESITLEB

**MÄÄ
JAILM**

MAAILMAMUUSIKA
PÄEVAD 2004

www.folk.ee

HAYDAMAKY

12. veebruaril kell 19.00
Salme Kultuurikeskuses

13. veebruaril kell 19.00
Tartu Sadamateatris

VÄGILASED

Aile Asszonyi õnnelik 2003

Noore eesti soprani debüüdid Viinis ja Amsterdams

PRIIT KUUSK

Kogu Euroopas hästi tuntud Viini Kammeroooper tähistab tänavu oma 50. hooaega, mille avaõhtuks valis teater koostöös Madalmaade Ooperistuudioga Amsterdamsist serbia helilooja Isidora Žebeljani uusooperi "Zora D.". Samal õhtul mängiti veel tuntud briti Peter Maxwell Daviese kammerooperit "Mister Emmet Takes a Walk", mõlemad Austrias esiettekandes. Kuu aja jooksul (22. 10. – 22. 11.) anti Viini publikule kokku 13 etendust, millest enamik toimus samaaegselt maineka uue muusika festivaliga "Wien Modern".

Õhtu avaooperi "Zora D." peaosas laulis end Madalmaade Ooperistuudios (OSN) teist aastat täiendav noor eesti sopran Aile Asszonyi (28). See oli meie lauljataril õnnestunud debüüt Viinis.

Aile

Aile isa on Taga-Karpaatia ungarlane, EPA lõpetanud mehaanikainsener, ema Aino on arhitekt, omaaegse kuulsa muusiku ja orkestrijuhhi John Pori tütar. Ailel on pärida olnud tublid geenid – ema Aino suust on lipsanud, et Aile vanavanematest kolmel olnud absoluutne kuulmine...

Õppinud koorijuhtimist Georg Otsa nim muusikakoolis, astus Aile 1994. aastal Eesti Muusikaakadeemiasse lauluerialale (Ludmilla Dombrovska ja prof Ivo Kuuse klassi), mille lõpetas 1999. aastal ooperi- ja kammerlaulu alal. Järgnes EMA magistrantuuri dotsent Helin Kapteni ja professor Matti Pelo käe all, teadustöö valmis teemal "Maria roll G. Donizetti ooperis "Maria Stuarda"". See ooperipartii on Ailel nüüd mitmest kandist selge ja läbi uuritud, samas on sellest saanud ka tema unistuste roll... Miillal ja kus see aga teoks saab?

Seni on Ailel õnnestunud laval mängida mitmeid eriilmelisi ooperiosi: Hannchen Lortzingi "Ooperiproovis" (EMA ooperistuudioga), Naine Rauno Remme multimeediaetenduses "Zond" (NYYD-festivalil 1999. aastal), Despina

Aile Asszonyi 2001. aasta septembris.

FOTO HARRI ROSPU

Mozarti ooperis "Così fan tutte" (debüüt Vanemuises 2000. aastal), Adina Donizetti "Armujoogis" (2002. aastal, samuti Vanemuises, magistrantuuri lõpetamisel *cum laude*).

Lisaks ooperirollidele on Aile andnud arvukaid kontserte Eestis ja kaugemal. 1999. aastal võttis ta osa kuulsast tenori Carlo Bergonzi eraalgatusel tegutsevast Accademia Verdianast Itaalias Bussetos ning Cristina Deutekomi ja Thomas J. Hemsley kõrval on teda oma kursustel õpetanud veel Judith Beckmann ja Håkan Hagegård Tallinnas ning Henk Smit Hollandis. 2003. aasta lühikesel suvevaheajal Eestis jõudis Aile anda ka soolokontserdi Tallinna Kaarli kirikus (klaveril Helin Kapten), osaleda Pärnu Linnaorkestri kavas "Õös on tähti" ning Kuressaare ooperipäevade galakontserdil.

Amsterdami eellugu

2001. aasta suveks sai Aile Asszonyi Hollandi Eesti saatkonna toel stipendiumi rahvusvahelistele kursustele Hollandis Bergenis, kus teda märkas omal ajal kuulsaimaks "Hollandi ööbikuks" kutsutud praegune pedagoog Cristina Deutekom. Lauljatar soovitas Ailel minna Madalmaade Ooperistuudio vastuvõtukonkursile. Sama aasta oktoobris andis EMAs kursusi veel üks kuulus laulpedagoog – Maria Acda, kes oli Ailele teiseks soovitajaks Amsterdami. Esimeses voorus oli katsetel 147 soovijat, kutse osaleda ka teises voorus tuli Ailele üllatusena. 2002. aasta varakevadel tuli Amsterdamsist teade, et stuudiosse võeti vastu viis noort lauljat, nende seas ka Aile. Stuudios on õppetöö kestus muidu üks aasta, Aile õpib erandina tänavu veel teist aastat.

Algus Amsterdams

Õppetöö Madalmaade Ooperistuudios algas 12. augustil ja juba 23. augustil toimus stuudio esimene avalik kontsert. Õppetegevus on väga intensiivne: ühel hooajal valmistatakse ette kaks uuslavastust, loomajal antakse vähemalt 15 kontserti (esinejatele tasuta) kõikjal Hollandis kuni vabaõhukontsertideni Amsterdami kanalitel, ja ka lähemal välismaal. Peaaegu iga nädal on kontsert klaveri saatel (vahel ka suuremate koosseisudega), valmistatakse ette stuudioetendusi, aga koos pianistiga õpib igaüks seda, mida ise soovib.

OSN tegutseb riigi kunsti-, kultuuri- ja teadusministeeriumi ning ka Madalmaade Ooperi toel. Stuudios makstakse stipendiumi, millest Aile seal elab. Ooperistuudio muusikaliseks juhiks on dirigent ja koorijuht Winfried Maczewski, kes on varem tegutsenud Hamburgis ja Düsseldorfis ning olnud Madalmaade Ooperi koori kunstiline juht. Kogu stuudio tööd juhib Hans Nieuwenhuis.

Ootamatu debüüt "Iris" ja Concertgebouw's

Madalmaade Ooperistuudio on end targalt üsna nähtavaks teinud, luues oma noortele õppimise ajal esinemisvõimalusi ka mujal. Nii juhtuski, et pärast üht proovi tulid Aile juurde Amsterdamis ja ka raadio kaudu väga populaarsete ooperimatineede korraldajad, kutsudes teda osalema oma järjekordses kontsertetenduses, Pietro Mascagni ooperis "Iris". Kuulsa Concertgebouw' suur saal oli täiesti välja müüdnud. Ooperi nimiosas esines tuntud rumeenia sopran Nelly Miricioiu, Osaka osa laulis noor tõusev itaalia tenor Nicola Rossi Giordano, Kyoto partiid tuntud bariton Paolo Gavanelli ning Iriše pimedada isa osa legendaarne bass, juba 73-aastane Nicolai Ghiaurov. Aile laulis Dhia ja Geiša osa. Kaasa tegid Hollandi Raadio Sümfooniaorkester (mille peadirigent on olnud Eri Klas) ja suur raadiokoor, juhatas Tours'i Ooperi ja sümfooniaorkestri peadirigendina tegutsev Jean-Yves Ossonce.

Noor eestlanna ei jäänud tähtede varju, vaid sai debütandina nende kõrval kena tähelepanu osaliseks ning läks sellega maineka sarja suurde ajalukku. Amsterdamis Concertgebouw' koduleheküljelt võis "Iriše" kohta lugeda: "Eestist pärit Aile Asszonyi säras Dhia osas oma isikupärase ja üllatavalt sumeda lüürilise sopraniga." Või: "Aile Asszonyi hurmas oma kauni ja sooja tämbriga, mis meenutanuks nagu vanu häid aegu..." (Thomas Tillmann). Toonitatakse, et meie sopran laulis kaunit ja puhtalt ("küll ilma Mascagni oheteta") ja et "eesti Geišat sooviks rohkemgi kuulda..."

Maestro Nicolai Ghiaurov embas etenduse lõppedes Ailet sõnadega: "Aile, sa laulsid tõepoolest väga hästi" ning kirjutas talle pühenduse kavalehele, kuhu ka dirigent koos autogrammiga lisas: "Milline fantastiline hää! ja muusikaline maitse!"

Aile Asszonyi laulmine selles rahvusvahelises koosseisus salvestati ning seda võis kuulda ka teistes maades, sest laupäeval kontsertetendusel "Matinee op de vrije zaterdag" kõlab ooper raadioetris kas otseülekanandes

Aile debüteeris Viini Kammerooperi laval koguni kahes peaosas, laudes Mina/Zora kaksikrolli serblanna Isidora Žebeljani auhinatut ooperis "Zora D."

FOTO ANDREAS KLINGER

või salvestatuna tavaliselt umbes kolmekümnes riigis.

Peatselt esines Aile taas, juba stuudio-lasena Monteverdi kaduma läinud ooperi "Ariadne" libretol ja Monteverdi muusikal põhinevas lavalis-muusikalises fantaasias, kuhu ta valiti nimiossa.

Taas märkasid kriitikud Aile ilusat häält ning tõstsid esile tema tulist ja väljendusriikast laulmist ning loomupärast näitlemisannet.

"Zora D." Amsterdamis ja Viinis

Isidora Žebeljani (s 1967) peetakse juba praegu edukamaks ja tunnustatumaks serbia heliloojaks muusikateatris. "Zora D." on esimene välismaal esiettekandele tulnud serbia ooper; käesoleva aasta oktoobris on plaanis etendada ooperit sama solistikoosseisuga Belgradis, kus see ka salvestatakse. Allkirjutanu arvates on tegemist harukordse kultuuriseigaga, kus traagiliselt oma elu lõpetanud 1930. aastate Belgradi särava naiskirjaniku Zora Duliani lugu jõuab seitse aastakümnet hiljem tagasi Belgradi just eesti noore lauljatar vahendusel, pälvides suurt tähelepanu ka Londonis, Amsterdamis ja Viinis.

Kammerooper kandis algelt pealkirja "What Ever Happened to Zora D.", teose keskpunktis on Surm (enesetapp) ja saladuslikud jõud ning nende mõju. Etendustes on tähtis osa ka valgusefektidel ning videograafial. Helilooja on kaksikpeaosas Mina/Zora andnud sopranile, Aile Asszonyi peapartneriks on hollandi bariton Martijn

Sanders, samuti stuudiolane.

Ooperi lavastas inglise tipplavastaja David Pountney, kes on lavastanud maailma tuntuimades ooperimajades, olnud aastatel 1982–1994 Inglise Rahvusoperi eesotsas ning on 2003. aastast festivalijuht Bregenzis, kus oopereid etendatakse järvele ehitatud atraktiivsel vabaõhulaval. Žebeljani lavateose leidis Pountney 2002. aastal Londonis Genesis Foundation'i ooperikonkursilt, mille žüriisse ta ise kuulus. "Zora D." on kriitikute sõnul lavastatud "kuiva ja tõsise huumori võtmes".

Maailmaesiettekandel Amsterdamis teatris Frascati dirigeeris kolmel õhtul juunikuu keskel Winfried Maczewski, 14-liikmeliseks instrumentaalgrupiks oli kuulus Nieuw Ensemble, kes käis sügisel meilgi NYDD-festivali lõpetamas.

Viinis toimusid etendused Kammerooperi 220-kohalises saalis, orkestrit juhatas Kammerooperi "majadirigent" Daniel Hoyem-Cavazza.

Kinnisel esietendusel Viini Kammerooperis (22. 10.) viibisid vaid aja-kirjanikud ja kutsutud külalised ning nii leidis ooperiuudis Austria pressis kohe rohket tähelepanu. Mitmel puhul jagus kiidusõnu ka Aile Asszonyile.

Viini Kammerooperi koduleheküljelt loeme: "See õhtu tõi taas märkimisväärsed debüüte, eelkõige eestlanna Aile Asszonyi näol, kellele võiks soovida veel palju lepinguid....". "Eestist pärit noor lauljatar Aile Asszonyi on avastus: nii peaosatäitjana kui ka vokaalselt küündis ta kaugelt üle väikelava taseme" (Wiener Zeitung 27. 10.). "Teoses oli oma pingelisi hetki ja eestlanna Aile Asszonyi kaksikpeaosas oli nende huvitavaks interpreediks..." (Vorarlberger Nachrichten 27. 10.).

Uuel aastal jätkub Aile hooaeg sama tegusalt. Madalmaade Ooperistuudio järgmiseks lavastuseks on augustis Amsterdamis etenduv Mozarti "Così fan tutte", mille lavastab stuudiojuht Hans Nieuwenhuis ise. Ailet ootab ees peategelase Fiordiligi osa.

2003 ja eesti pop/ rock

MARGUS KIIS

Aastanumbrite vahetumise paiku on kena komme teha kokkuvõtteid 365 viimasest päevast. Ka 2003. aastal toimus eesti rockis-popis natukenegi midagi. Pisukese osa sellest esitame veel kord üldistava kokkuvõttena.

Jaanuar

Rahvale ilmutatakse kümme järjekordset Eurovisiooni kandidaati. Kohe tekib omajagu intriige ja nalja. Ajakirjanduse poolt üles puhutud Vanilla Ninja vaimustus kipub kohati hüsteeriaks paisuma.

Laialiminekust teatab mahedat *indie*-poppi viljelevate gruppide esiema Dallas, andes enne välja albumi "Delay Lama". Vaiko Eplik teatab, et vahetab oma bändi nime ja koosseisu: Claire's Birthdays saab Rufus, kitarrist Jaan Pehki ja trummar Margus Tohverit asendab paljudes bändides "trumminud" Kristo Rajasaare.

Veebruar

8. veebruaril teatatakse, et kaheksaliikmeline välismaalastest žürii on Eesti eurolauluks valinud üllatuslikult Vaiko Epliku "Eighties Coming Back", mis rahvahääletusel saab teise koha. Esikoha saab muidugi Vanilla Ninja, kelle žürii aga jätab täiesti viimaseks.

Kuu lõpul saavad oma Kuldsed Plaadid kätte need, kelle muusika kvaliteedi kõige tähtsam tunnus on krabisevad rahapaberid ja numbrid müügiaruannetes. Nii olevat 2002. aasta kõige popim mees Jüri Homenja, naine Hannah, ansambel Meie Mees, album Meie Mehe "Kut senap sule", autor Sven Lõhmus, uustulija Pasadena.

Dagö muusik Lauri Saatpalu tegi koos Ultima Thulega suvel eduka ringkäigu Eestis.

FOTO RAIVO HOOL

Märts

15. märtsil antakse Saku Suurhallis kätte Eesti Grammyd ehk Emad (Eesti Muusika Auhind) 2002. aasta teenete eest. Valijaks umbes kaheksaliikmeline n-ö spetsidest koosnev žürii. Emad saavad Karl Madis, Liisi Koikson (2 tükki), Dagö, Caater, Tallinn 73 & Kalm, Riho Sibul & Estonian Dream Big Band, Riho Sibul & Jaak Johanson ja Eesti Keeled, Rondellus, Rein Rannap ja Tanel Padari laul "Unistus". Kollase netiportaali Delfi küsitlus viib rahva lemmiku Ema lorabändile Meie Mees.

USA Iraagi-invasiooniga enam-vähem samal ajal plahvatab sõda ühes väikeses Eesti linnas nimega Tartu. Kaks Ema saanud noorlauljatar Liisi Koikson teatab kõmulehele SL Õhtuleht, et tema plaadifirma MetronoM Productions ning selle liider muusikaproduutsent Asko Altsoo on teda vaimselt ahistanud ja teinud ebaõiglase lepingu. Vastutasuks meedia poriloopimisele avaldab Altsoo ilma Koiksonit arvestamata neiu kontsertsalvestisi (sellel pole MetronoMiga seotud materjali), mille õigused ta on osavalt endale saanud. Lõpuks Koikson lahku MetronoMi alt ja pühendub muusikalides laulmisele, Altsoo, kes on ka Eurovisioonil

konkureerinud 5. Elemendi taga, äsja tõusma hakanud maine saab tõsise hoobi.

Aprill

12.–27. aprillini kestnud Jazzkaar teeb senisest julgemaid samme rockmuusika poole. 17. aprillil toimub Tallinnas Kanuti gildi saalis üritus nimega "Tallinn Underground", kus esinevad Eesti jazz-rock- ja *fusion*-bändid Phlox, Beggars Farm, Luarvik Luarvik ja Mesi. Seoses nendega, klubiga MKDK ning üldse tüdinemisega "traditsioonilistest" intelligentse noorsoo lemmikžanritest, nagu punk, folk, elektrooniline tantsumuusika, muutub kogu eesti jazz-rock korraks aktuaalseks ja populaarseks, mitmel pool esinevad teisedki sama liini ajavad kooslused, nagu näiteks Romb, Martin Tamm Quartet, Rumours Is News, Radio de Libertad jt.

Vanadest peerudest tulevad ootamatult tagasi sarkasmrokkarid, Singer Vinger plaadiga "Ärq ei lääq". Plaat saab kriitikaltsuhtelisel jaheda vastuvõtu, kuid tegelikult polnud tegijate meel nüristunud ei sõnaliselt ega muusikaliselt.

Mai

23. mail toimunud Eurovisioonil Riias saab (Claire's Birthday koosseisuga) Rufus 23. koha ja langeb kodumaal mõnituste ja isegi ähvarduste alla. Suvel tekib sellega seoses ka probleeme: Vaiko Eplik satub ka füüsilise kallaletungi ohvriks.

Kümnendal tegutsemisaastal lõpeb teenekas eesti popmuusika telesaade, ETV "7 vaprat".

Plaatidena ilmub palju huvitavat ja liigitamatut muusikat: Eriti Kurva Muusika Ansambli "Ebafolklorism", Weekend Guitar Trio "Aim", Erkki Otsmanni ja Mirjam Tally omanimelised debüütalbumid.

Juuni

Algavad arvutud ja lõputud suvetuuri-tamised. Kuigi "Rahvaeurokas" põrub suuresti läbi, ei takista see teisi, sest järgnenud labast nalja maale toov "Ämmad äiad oi-oi-oi!" on see-eest rõõgatult menukas. Tulevad veel "Tivoli tuur", Rein Rannapi nalja, nostalgia ja rockituur "Roostevabad" koos ansambli ja lauljate Maarja-Liis Ilusa, Jassi Zahharovi ja Marko Matverega ja parodist Argo Aadliga.

Legendaarne läbütsemiskoht Beach

Party, kus peale Shaggy ja Public Enemy koondati peaaegu kolmkümmend eesti artisti, sattus publikuvaesuse tõttu ränka kahjumisse ning tõenäoliselt kaob ajaloo prüghunnikusse.

Kasumit ei too ka suve esimene megamuusikal, Tartu lauluväljakul Vanemuise ja Mati Undi suuruselt lavastatud "Aida" (autoreiks Elton John ja Tim Rice). Tallinna Linnateater etendab 1960.–1970. aastate rockkooperite võtmes "Kaotajaid" (Olav Ehala/Jaan Tätte).

Eesti muusika kaotab Soomes legendaarse jazz- ja rockmuusiku Helmut Aniko.

Juuli

Tuurid kogunevad. Tõnis Mägi esitab oma suuremaid lööklaule esoteerilise üldpealkirja all "Aeg on ajatu". Lisaks teeb Mägi vana punt Ultima Thule koos Dagõga eduka ringkäigu Eestis. Tajo Kadajas ja Kait Tamra esinevad kirikutes Urmas Alenderi mälestuseks ning oma võimsat "Ürg ja jõudu" alustab Siiri Sisask.

Toimuvad igasugused nišifestivalid: Villu Veski korraldatud jazzi ja rocki pidu "Juu jääb" Muhumaal, 19. juulil "Kuri proge" Hiiumaal, metallistide "Juurte juurde" Vana-Vigalas, eklektikute "Zik-Zak" Põltsamaal. Ning muidugi Viljandi Pärimusmuusika Festival, kus (enamasti küll vabalaval) esinevad mitmed rockipundid.

Samal ajal kui Rein Rannap mängib oma koosseisuga vanu Ruja lugusid, moodustab tema endine rivaal selles legendaarsuses, kitarrist Jaanus Nõgisto hoopis vanade Ruja ja Ultima Thule liikmetega bändi R, mis esialgu kaverdab meeste noorpõlveidoleid. Alguseks Led Zeppelini, seega projekti nimi Led R.

Toreda plaadiga "Oota" teeb *come back*'i Jäääär, Tartus vähemalt sama legendaarne kui Ruja.

13. juulil sureb eesti rocki üks pioneere ja seiklejahing Toivo Kurmet.

August

Jätkuvad mõned tuurid ja toimuvad igasugused suurfestivalid. Näiteks Vormsi saare muusika- ja tegevusfestival, kus esinevad nii punk- kui progébändid. 16.–17. augustini toimub Tallinnas suur "Woodstocki sünnipäev", kus püüene saab päris suur hulk rohkem või vähem tuntud kidrabände.

11. augustil sureb 1970-ndatel

Vokaal-instrumentaalansambel Vanilla Ninja alustas teist loominguperioodi mõjutatuna saksa uue muusika koolkonnast. Nende uudisteostes on märgata faktuuri tihenemist ja helikoe senisest peenemat struktureerimist.

FOTO INTERNETIST

hiilanud riistvõimlejast poplaulja Ahti Nurmis.

September

Saabub tore uudis, et universaalne lauljatar Hedvig Hanson on sõlminud lepingu hiidplaadifirma Universal jazzi-osakonnaga. HH-l ilmub suurepärase plaati "What Colour Is Love" (mis pole küll päris jazz), järgneb ringreis Euroopa klubides.

Samas on sellesama Universali Rootsi popiosakond külmutanud suhted eestlaste Maarja-Liis Ilusa, Evelin Samueli ja Dave Bentoniga.

Ootamatult ilmub välja ammu kadunuks peetud ansambel Kosmikud, mille laulja Taavi Pedriks endalt 2000. aasta lõpul elu võttis. Nüüd vahendab süngest sõnumit habemik Meelis Hainsoo, kes kirjeldab tapvat sügiskaamost ansambli uuel albumil "Kuidas tuli pimedus...".

Oktoober

Et esineda alternatiivmuusika festivalil "Hea uus heli" Tallinna Niguliste ja

Tartu Peetri kirikus avangardse muusika programmiga, naaseb üle mitme-aasta Eestisse Rainer Herzog Jancis. Ta reformeerib oma vana rockansambli Metro Luminal. Ainult laulja Allan Vainola ei taasühine, kuna on moodustanud koos Vennaskonna bassisti ja tekstimeistri Mait Vaikiga grupi Sõpruse Puiestee, mis teeb, nagu Kosmikud ja Metro Luminal, sünget ja samas romantilist muusikat, väljastades albumi "Mustale merele".

Pimekuul selgub, et Eesti mustana-halised muusikud Joel de Luna ja Mike Emelai tegelevad maailmas valge pulbri kuritegeliku äri. Luna püütakse hiljem USAs kinni.

November

Aasta algul eurovisioonijampsidega kuulsaks saanud Vanilla Ninja satub äkki ühe Saksa tuntud tümakaprodutsendi silma, kes plikade pundi Sven Lõhmuse hoole alt ära korjab ja Saksamaale viib. Lindistatakse väga teutoonlikult jäik pala "Though Enough" ja käiakse igasugustes tähtsates kohtades lindistamas, mille tulemusena VN isegi Saksa singlitabelisse ulpima pääseb. Veel kaugemal, Portugalis, esineb Eesti ninnunänpriintsess Kadi Toom. Vanilla Ninja asemele haibitakse üles Peeter Rossi toodetud kolm tibi nime all Nexus.

Aga õige kummalise plaadi lindistab vanameister Tõnis Mägi. "Siirius" on tavapärase vaid mehe vokaali poolest, muu on muu: elektroonilised helid, tavapäratud pillid ja täiesti ärapäöratud seaded. Tartus vaimustab eesti kriitikuid väga omapärane räppar Chalice.

Detsember

Eurovisiooni Eesti eelvoorus loobutakse välisžürii kasutamisest. Eestlastest koosnev, kuid eelmise aastaga võrreldes praktiliselt muutumatu koosseisuga žürii valib saja viiekümne laulu hulgast kümme paremat, mille autoriteks on Pearu Paulus, Ilmar Laisaar, Alar Kotkas ja Jana Hallas; Vaiko Eplik; Priit Pajusaar, Glen Pilvre ja Maian Kärmas; Aapo Ilves; Ithaka-Maria ja Tomi Rahula; Raid Liiver; Fred Krieger; Maarja-Liis Ilus; Kerli Kõiv, Timo Vendt ja Lauri Laubre; Henrik Sethsson ja Stig Lindell. Väga tuttav valik.

Tänavu möödub kolmkümmend aastat dirigendi, pianisti ja helilooja Olav Rootsi (26. 02. 1910 Uderna – 30. 01. 1974 Bogotá, Colombia) surmast. Roots lõpetas 1931 Tartu Kõrgema Muusikakooli klaveri ja kompositsiooni erialal, täiendas end 1933 ja 1935 Pariisis, 1937 ning 1942 Viinis ja Salzburgis; oli 1939–1944 Eesti Ringhäälingu sümfooniaorkestri dirigent. Põgenes 1944 Rootsi, kus tegutses peamiselt pianisti ja klaverisaatjana. Oli 1952–1974 Bogotás Colombia Sümfooniaorkestri peadirigent ning sealse konservatooriumi õppejõud.

Vähe on muusikuid, kelle kohta saab öelda “fenomen” või “aristokraat muusikas”. Selline oli aga Olav Roots – dirigent, pianist, helilooja, kriitik... Ükskõik millise muusikaalaga oli tegemist, alati võttis ta sihiks eelnevast kõrgema taseme. Olid need siis Tartu Kammermuusika Ühingu kontserdid 1930. aastail ülikooli aulas, kui riskiti koos viuldaja Evald Turganiga isegi modernset muusikat esitada; suursündmusteks kujunenud kontserdisarjad Eesti Ringhäälingu orkestriga; Donizetti ooperi “Don Pasquale” ja Auberi “Fra Diavolo” juhatamine 1938. aastal Estonias, mis kogu kollektiivi mitu astet kõrgemale viis; Sigtunas eesti koolilaste koori entusiastlik ja tipptasemel juhatamine või töö Colombia Sümfooniaorkestriga, mis viis orkestri maailmaklassi.

Kõige selle taga oli vastutus muusikeriala maine eest ning sellest tingitud nõudlikkus. Roots kuulus põlvkonda, kus kohusetunne oli üks määravamaid omadusi. Temaga koos musitseeriti korrektselt, kuid samas täie innuga. Seda tunnistas ka pianist Artur Rubinstein, mängides 1953. aastal Bogotás Rootsi käe all Tšaikovski Esimest klaverikontserti. Rubinstein kiitis ajakirjanduses Rootsi kui suurepärast dirigenti ja rõhutas, et polevat kunagi orkestriga nii lühikese ajaga nii täpset ja head kokkumängu saavutanud.

Õpetajatest

Heade õpetajatega oli Rootsi õnnistatud muusikutee algusest peale. Tartus oli tema klaveriõpetajaks baltisakslanna Adele Hippus (1853–1942), kes oli väga põnev isiksus: õppinud Peterburi konservatooriumis Anton Rubinsteini juures, mänginud ette Franz Lisztile,

Olav Roots Tartu päevil 1934. aastal.
FOTO TMMI ARHIIVIST

HOMMAGE

Eesti muusika aristokraat Olav Roots

ALO PÖLDMÄE

õppinud saksa muusika suurkuju Hans von Bülowi juures ning esinenud temaga klaveriduos. Teiseks õpetajaks oli omaaegne virtuoos Artur Lemba. Pariisis täiendas Roots end kahel korral tipp-pianisti Alfred Cortot' juures.

Heliloomingus sai ta lihvi tervet koolkonda heliloojaid õpetanud Heino Elleri klassis ning aastatel 1937 ja 1942

osales Austrias kuulsate dirigentide Bruno Valteri, Clemens Kraussi ja Nikolai Malko meistrkursustel. Malko kinkis Rootsile pühendusega pildi, kus kirjutas prohvetlikud sõnad: “Olen veendunud, et kuulen Teist veel palju head.” Krauss, olles võlutud Rootsi võimetest Beethoveni Viienda sümfoonia juhatamisel, sõnas: “Bitte noch einmal,

vielleicht war es Zufall.” (“Palun veel üks kord, võib-olla oli see juhus.”) Pärast teose kordamist öelnud Krauss, et tal pole Rootsile enam midagi õpetada.

Dirigent Roots

Dirigendidebüüdi tegi Roots 19-aastaselt Tartus, juhatades teatriorkestrit Vanemuise aia suvekontsertidel. 1939 asus ta aga Eesti Ringhäälingu orkestri senise dirigendi Raimund Kulli kohale. Järgnevat viis aastat olid Roots si aktiivseim musitseerimisperiod, siis aga tuli üle mere Rootsi põgeneda.

Dirigenditöö suurim väljakutse saabus alles 1952. aastal, kui Roots kutsuti värskest reorganiseeritud Colombia Riikliku Sümfooniaorkestri peadirigendiks. Parajasti suurendati orkestri koosseisu, tõsteti mängijate palka, toodi juurde 30 pillimeest Euroopast. Roots tegi Bogotás tõiist tööd ja varsti peeti tema orkestrit Buenos Airese Coloni teatri orkestri järel Lõuna-Ameerika paremuselt teiseks orkestriks.

Juba orkestri esimesi saavutusi hindasid kriitikud ülivõrretes. Roots saavutas hea kontakti muusikute, kohalike võimukandjate ja mitme riigi kultuurijuhtidega. Bogotásse tulid oma teoseid juhatama sellised kuulsad heliloojad nagu Paul Hindemith ja Igor Stravinski ning esinema tippolistid Arturo Rubinstein, Claudio Arrau, Andre Segovia ja Jasha Heifetz.

Aastal 1957 täitus Rootsi suur unistus dirigeerida kõiki Beethoveni sümfooniaid. Üheksanda sümfoonia ettekanne langes kokku orkestri viienda aastapäevaga ning sellest kujunes tõeline suursündmus. Roots tituleeriti “austusväärsimaks muusikategelaseks, kes meie keskel viibinud”. Sama sümfoonia ettekanne 1967. aastal pälvis veelgi suuremat tunnustust: “Selle sündmuse puhul austas vabariigi president mind erilisel, dekoreerides mind San Carlose ordeniga,” kirjutas Roots Saksa okupatsiooni aegsele Eesti Ringhäälingu muusikajuhile Helmuth Wirthile Hamburgi. Tunnustus tõi kaasa ka Colombia aukodaniku tiitli.

Pianist Roots

Pärnus Ida Hirschelmanni juures alanud klaveriõpingud jätkusid Tartus Adele Hippuse ja Artur Lemba klassis. Eduard Tubin meenutas oma kaasõpilast nii: “Roots oli meist eelistatumas olukorras:

ta oli võimeline ise ära mängima oma teoseid – oskus, milleni ta kolleegid ei küündinud.”

Rootsis (1944–1952) sai Roots muusikukarjääri jätkata just tänu oma arvestatavale klaverimänguioskusele. Miks ei rakendanud ta oma dirigendipotentsiaali? Eks rootslastestki dirigente ootas hulgakaupa ukse taga.

Mitmed juhtivad eesti solistid eelistasid kontserditurneedel klaveripartnerina just Rootsi. Nii oli ta kontrabassist Ludvig Juhti saatja aastail 1947 ja 1952, kui Juht andis Eesti Rahvuskomitee korraldusel üle terve Rootsimaa ligi 40 kontserti; andis arvukaid kontserte koos viuldaja Celia Aumerega; esines USAs ja Kanadas soolopianistina ning tuntud vioolamängija Endel Kalami ja viuldaja Evi Liivaku saatjana. 1946. aastal soleeris Roots orkestri ees Tubina Kontsertiino esiettekandel.

Helilooja Roots

Tasub meenutada, et 1930. aastatel kuulus Olav Roots teiste Elleri õpilaste, Tubina, Oja, Karindi ja Leichteri kõrval nn Tartu koolkonda. Sellest ajast pärinevad lõputööna valminud Klaverisonaat, Keelpillikvartett, rida klaveripalu ning soolo- ja koorilaule. Sonaati on Tubin hiljem meenutanud: “Roots kirjutas muusikakoolis minu arvates väga huvitava ja, nagu mulle näis, radikaalse klaverisonaadi, mida ta tunnis ka vahetevahel töö protsessis mängis, kuna see oli väga pianistikult-tehniliselt kirjutatud ja raske oli Elleriilgi ülevaadet saada, kuidas see kõlas. Miks Roots seda hiljem pole avalikult mänginud, on mulle arusaamatu. Kord oli meil selle üle juttu, kuid ta arvas, et “pole suurem asi”. Jah, see eneskriitika...”

Rootsi heliloomingu kaks

Tubin: “Ta õppis pähe mu Legendaarset sümfoonia keerulise partituuri, juhatas kontserdil peast. Ükski teine dirigent poleks seda ette võtnud – kuhu sellega siis ikka minna!”

ulatuslikumat teost kuuluvad sümfoonilise muusika valda. Mõlemad sündisid orkestritöö kõrvalt Bogotás: Sümfoonia (1967), mille ta pühendaski oma orkestrile, ning “Variatsioonid ja passacaglia A. Kapi soololaulu “Rända, pilveke” teemale” (1959, Tallinnas kõlas teos 2000. aastal Arvo Volmeri juhatusel). Just neid kahte teost hindas Roots ka ise kõrgelt. Olles oma loomingu suhtes väga kriitiline, ütles ta teiste kohta: “Kõik muu on laastud!”

Bogotás kirjutas Roots ka filmimuusikat. Suurimat tähelepanu pälvis indiaanlaste mälestusmärkidele pühendatud film “The Quest for El Dorado”. Filmi näidatakse Bogotá kullamuuseumi külalistele alates 1968. aastast.

Roots ja eesti muusika

Kas klaveri taga või dirigendipuldil, Eestis, Rootsis või Colombias, ikka tegutses Roots missioonist omamaise kultuuri suhtes. Tobiase, Tubina, A. Kapi, Vedro, Elleri, Oja, Aava, Aaviku, Raidi, Kulli jt teoseid püüdis ta esitada nii tihti kui võimalik; 1939. aasta augustist kuni sama aasta lõpuni juhatas ta 50 sümfooniakontserti, 38 korral olid kavas eesti helitööd. Sama suunda jätkas ta ka Saksa okupatsiooni ajal, esitades igal aastal kõik olemasolevad eesti sümfooniad!

Pidades Tubina loomingut maailma kõrgtasemel olevaks, aitas Roots kaasa selle levikule.

Bogotáski püüdis ta esitada eesti muusika paremikki, eelkõige Tubina suurvorme (Viendat ja Seitsmendat sümfooniast ning Kontrabassikontserti).

Tubin kirjutas: “Pea siinkohal tunnustama, et Roots on olnud mu teoste suurim propageerija. Seda vahest fanaatilise kiindumusega. [---] Näiteks ta õppis pähe mu Legendaarset sümfoonia keerulise partituuri, juhatas kontserdil peast. Ükski teine dirigent poleks seda ette võtnud – kuhu sellega siis ikka minna!” (Teataja, 1970)

Rootsilt endalt pärinevad sõnad: “Eesti heliloomingu võimalikult sagedane ettekandmine on kahtlemata ringhäälingu orkestri olulisem, tulemustetähtsam ja hinnatavam ülesanne. [---] Nii tutvub temaga kogu rahvas, õppides mõistma ja hindama rahvusliku muusika hingelähedasemat taset ja kunstilist väärtust.” (Raadioleht 1939, nr 52)

Kuldsete kätega viiulipedagoog

Johannes Karl Paulsen 125

ALO PÖLDMÄE

Johannes Karl Paulsen oli eesti rahvusliku viiulikoolkonna rajaja. Raske on ette kujutada, et kõik need nii erineva temperamendiga kunstnikud nagu Celia ja Hubert Aumere, Evi Liivak, Carmen Priede, Vladimir Alumäe, Jossif Šagal, Roman Matsov, Rostislav Merkulov, Herbert Laan, Evald Turgan, Endel Kalam, Villem Önapuu, Rudolf Milli, Eduard Poolakene, Artur Värnik, Raja Feinstein, Voldemar Saul, Evald Vain, Linda Rüner jpt olid ühe õpetaja õpilased.

Tallinna konservatooriumis (TK) oli Paulsen viiulipedagoog alates selle asutamisest 1919. aastal kuni 1939. aastani, kui tuhanded baltisakslased kutsuti hitlerliku Saksamaa võimude poolt tagasi oma kodumaale. Teiste lahkujate seas oli ka Johannes Paulsen. Saksamaal töötas Paulsen algul viiuliõpetajana Posenis (Poznań), hiljem läks edasi Lübeckisse, kus suri 1945. aastal. Matustel mängis oma õpetajale viimset viisi Carmen Priede, kes elas siis ühes põgenikelaagris.

Johannes Paulsen sündis 13. veebruaril 1879 Ukrainas, Poltaava kubermangulinnas Kremensugis saksa arsti perekonnas. Muusikaande päris ta nii isalt kui emalt: isa oli hea viiuldaja, ema oli muusikat õppinud Dresdenis ja valdas hästi klaverit.

Kuueaastaselt jäi Johannes isata ja ledest ema kolis koos kuue lapsega Tallinna. Paralleelselt kooliharidusega algasid ka viiuliõpingud. Lõpetanud 1896 Tallinna Nikolai Gümnaasiumi, viis Johannes ellu oma ammuse otsuse – sõita Moskvasse ja astuda konservatooriumi. Tal oli õnne sattuda Moskva konservatooriumi ühe nõutavama viiulipedagoogi, tšehhi päritolu muusiku J. Hřimaly juurde.

Mitmekülgse andega üliõpilane

Moskvas algas tihe muusikuelu. Hoolas viiuliharjutamine viis selleni, et Paulsenit hakati kutsuma keelpillikvartetitesse.

Omaaegse Eesti esiviuldaja, andeka dirigendi ja pedagoogi Johannes Paulseni portree 1939. aastast pühendusega oma õpilasele ja ansamblikaaslastele Herbert Laanele.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Johannes Paulsenile kuulub au olla kõige väljapaistvamate eesti viiuldajate õpetaja.

Koos nimekate muusikutega esines ta Moskva metseenide kodudes.

Kammermuusika harrastus oli Moskvas väga levinud. Peent interpreteerimist nõudev žanr oli mitmekümne aasta jooksul kasvatanud kvartetimuusikale ka nõudliku koolilajaskonna.

Ansamblimäng oli Paulsenile hea kool, mille vilju said hiljem maitsta ka Tallinna konservatooriumi keelpilliansamblid.

Õpingute ajal märgati ka Paulseni erilisi pedagoogilisi andeid. Isegi Moskva konservatooriumi rektor, professor Safonov usaldas oma poja viiuliõpetuse just temale.

Veel võlus Paulsenit orkestridiregerimine. Juba üliõpilasena sai ta juhatada suuri orkestreid, suvevaheaegadel kutsuti aga nii Moskva kui Bakuu suveorkestreid ette. Paulsen huvitus ka heliloomingust ja külastas mitu aastat väljapaistva helilooja Sergei Tanejevi loomingu tundega. Paulseni muusikat pole mul tänaseni õnnestunud kuulda, kuid on teada, et Vladimir Alumäe on esitanud tema viiulipala "Canzonetta".

Moskva konservatooriumi lõpetas Paulsen 1907. aastal. Lõpudiplomil seisab: "Johannes-Karl Paulsenile on omistatud vabakunstniku nimetus ja ta on ühtlasi kinnitatud Keiserliku Vene Muusikaühingu esimeheks koos nimetuse juurde kuuluvate õiguste ja eesõigustega; juhtides tähelepanu Johannes-Karl Paulseni erilistele muusikalistele annetele ja eeskujulikele õppetulemustele, on ta autasustatud väikese hõbemedaliga."

Paulsen jäi algul tööle Moskvasse. 1906 oli ta Protopopovi eramuusikakoolis inspektor ja viiuliõpetaja ning Moskva Miikaeli kiriku reaalkoolis muusikaõpetaja, mängis Keiserliku Muusikaseltsi keelpillikvartetis ja oli Kammermuusika Seltsi juhatuse liige.

1912–1914 täiendas Paulsen end Viini Muusika ja Lavakunsti Akadeemias professor Schalki dirigeerimise meist-

riklassis. Alanud Esimene maailmasõda viis Paulseni otsusele, et elu ja töö peab jätkuma lapsepõlvelinnas Tallinnas.

Entusiastlik orkestridirigent

Paulsenist sai Tallinna Kõrgema Muusikakooli (hilisema Tallinna konservatooriumi) viiulipedagoog kohe pärast selle avamist. Koos klaveripedagoog Peeter Ramuliga olid nad need, kes tulid õpetama Moskva konservatooriumi mahuka pagasiga. Teised õppejõud olid enamasti Peterburi konservatooriumi kasvandikud.

Algul tegutses Paulsen väga aktiivselt sooloviuldaja ja ansamblistina. Tema haaret näitab seegi, et kolmel õhtul esitas ta kõik Beethoveni kümme viiulisonaati. Menukaid kontserte andis kvartett koosseisus Johannes Paulsen, Rudolf Milli, Herbert Laan ja Raymond Bööcke.

Viiuliõpilaste arvu kiire suurenemine ja dirigenditöö TK orkestriga piirasid Paulseni solistitegevust. TK sümfooniaorkester saavutas Paulseni käe all hea taseme ja selle kaudu kasvas 1930–1940. aastate ooperi- ja sümfooniaorkestri muusikute põhituumik.

Repertuaari ja kontsertide proovigraafiku pani Paulsen paika saksa täpsusega. Õpperepertuaaris olid Brahmsi, Beethoveni, Haydni, Mozarti, Tšaikovski, Glazunovi jt sümfooniad, Händeli ja Bachi kontserdid ja šüüdid ning eesti autorite teosed. Erilise tähelepanu osaliseks said prantsuse uuema muusika kontserdid (Debussy, Roussel, Ravel). Mitme orkestri ühendatud jõududega kõlasid Paulseni juhatusel Beethoveni “Missa solemnis” ja Dvořaki “Stabat Mater”.

Paulseni eruditsiooni mõju kinnitab Roman Matsovi näide, kes sai 1946 Leningradis NSV Liidu noorte dirigentide võistlusel väljapaistva teise koha. Alumäe on artiklis “Johannes Paulsen” (“Muusikalisi lehekülgi II”, Tallinn, 1979) kirjutanud: “Matsovi kinnituse kohaselt võlgnes ta tänu oskuse eest töötada sümfoonilise kollektiiviga eelkõige professor Paulsenile, oma kunagisele viiuliprofessorile, kelle dirigenditööd ta oli jälginud. Polnud ju Matsov seda eriala veel üheski õppeasutuses ega ühelgi kursusel õppinud!”

Ka Gustav Ernesaksa mõtted Paulseni pedagoogihaarde kohta raamatust “Nii ajaratas ringi käib” (Tallinn, 1977)

on paljutähenduslikud: “Paulseni “laboratoorium” asus kuskil Karja tänava sopolises õues vaikes omaette majakeses. Seal oli ta hommikust õhtuni, kellaaegu ja tundide pikkust arvestamata. [...] Sattusin minagi tema värkstuppa. Pidime koos Villem Reimaniga minema mõneks ajaks Paulseni juurde orkestri dirigeerimist “tudeerima”. Puutusime kokku täiesti uuelaadse pedagoogiga. Paulsenil oli haruldane omadus alati härjal sarvist kinni haarata ja otsekohe midagi praktilist korda saata. Ei mingit kobamist ega ülemääraseid uduseid teoretiseerimisi. Nagu öeldakse, kuldsete kätega pedagoog. [...] Paulsenilt on pärit ka ütlus, et maailmas on kaks suurt muusikameest – Max Reger ja paks Reder. Seda tollaegne sõjaväeorkestri juht ja TK solfedžoõpetaja Georg Reder oma kogult ka oli.”

Eesti rahvusliku viiulikoolkonna rajaja

Paulsenil oli kogu TK 20-aastase õppetöö jooksul palju viiuliõpilasi. Veelgi suurendasid koormust eraõpilased. Tema õpetajakreedoks oli: kunst võib tekkida ainult tahtekindla, olemuselt loomingulise tööga. See saab sündida ainult õpetaja ja õpilase pingsas koostöös. Alumäe: “Paulsen tundis enese vastutust, mõistis oma osa, nõudis sama aga ka õpilastelt. Need, kes ühisesse töösse suhtusid leige toonusega, lendasid mõnigi kord klassi ukse taha juba pärast lühiajalist koduste ülesannete kontrolli. Püüdlikega seevastu kippusid tunnid alati venima pikemaks, kestes isegi kaks tundi või enam. Kuid ka sellel “korralagedusel” olid omad voorused – stuudio toolidel oma tundi ootavatel õpilastel oli võimalus jälgida, kuidas maestro töötab teistega, ning

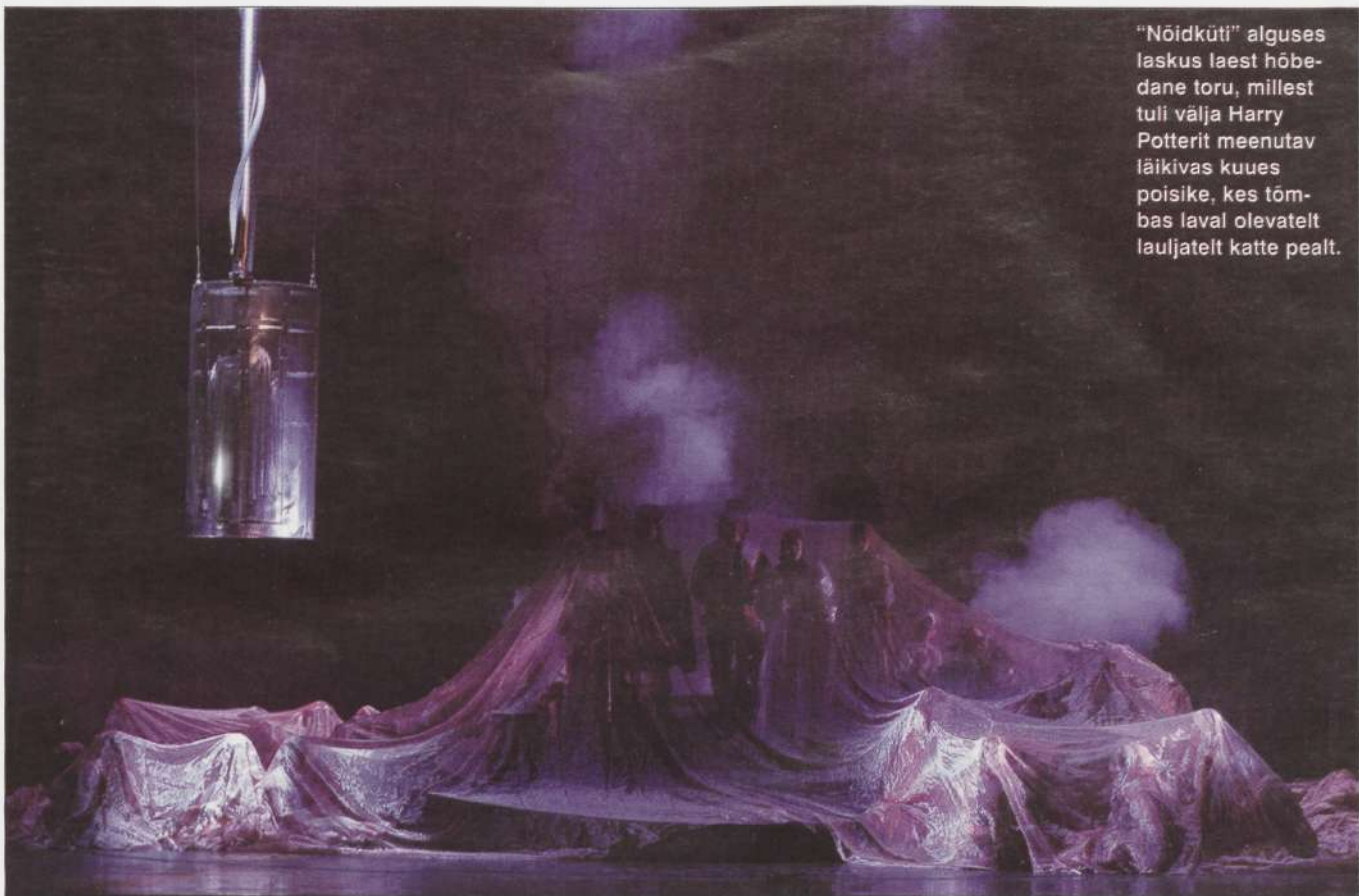
Paulsenilt on pärit ka ütlus, et maailmas on kaks suurt muusikameest – Max Reger ja paks Reder. Seda tollaegne sõjaväeorkestri juht ja Tallinna konservatooriumi solfedžoõpetaja Georg Reder oma kogult ka oli.

talletada sellest tööst hinnalisi tarkuseteri ka enesele.”

Paulsen sisendas, et loomingulist iseseisvust mõjutab isiksuse harmooniline arendamine, sealhulgas järjekindel enda üldfüüsiline ettevalmistus (kui aktuaalne tänaselgi päeval!). Mitmed tema parimad õpilased olid head sportlased (näiteks Alumäe tennisistina). Ta ise armastas üle kõige sõita purjejahiga Lahepea lähel. Paulsen nõudis tõstis suhtumist klaverimängu ja teoreetilistesse õppeainetesse. Soovitas edukamatel võtta kompositsiooni- ja orkestridirigeerimise tunde (tema enda läbiproovitud kogemus!).

Paulsenile kuulub au olla kõige väljapaistvamate eesti viiuldajate õpetaja. Mitmed neist olid sunnitud Eestist Teise maailmasõja päevil lahkuma ja saavutasid väljapaistvaid tulemusi välismaal. (Siit ka puudulik informatsioon nende tippsaavutustest.) Paulseni säravamad õpilased on: **Hubert Aumere** (1913–1976), kes alustas imelapsena ja tõi Eestile viiulimängu alal esimesed rahvusvahelised võidud (1932 Viinis ja 1935 Varssavis), oli hiljem Müncheneri Rahvusteatri, Baieri Raadio orkestri ning Bogotá (Colombia) sümfooniaorkestri kontsertmeister, tiptasemel solist; **Celia Aumere-Uhke** (1919–1998) alustas (nagu vend Hubertki) imelapsena, põgenes 1944 Rootsi ja oli Põhjamaade kontserdiagentuuride nõutavamaid viiulisoliste, osales Kyndeli keelpillikvartetis ning oli Šveitsis Luzerni konservatooriumi õppejõud; **Evi Liivak** (1924–1996) sai samuti tuntuks imelapsena, jäi pärast Teist maailmasõda Saksamaale, andes seal palju soolokontserte, aastast 1954 elas USAs, kus saavutas virtuoosse solistina rahvusvahelise tuntuse; **Carmen Prii-Berendsen** (1917–1991) tegutses pärast Eestist lahkumist solistina Saksamaal ja USAs, mängis Washingtoni ja Greenville'i (Pennsylvania) orkestreis, soleeris Ameerikas ja Euroopas, kuulus USA viiuldajate kõrgklassi; **Vladimir Alumäe** (1917–1979) oli TK viiuliõppejõud ja rektor, uuris viiulimängu ajalugu, meetoodikat ja kaasaja muusika esitamise küsimusi, hinnatud solistina eelistas kaasaja heliloojate loomingut. (Paljud andmed Paulsenist pärinevad just Alumäelt.)

Seda loetelu võiks veel pikalt jätkata...

“Nõidküti” alguses laskus laest hõbedane toru, millest tuli välja Harry Potterit meenutav läikivas kuuets poisike, kes tõmbas laval olevatelt lauljatelt katte pealt.

STUDIUM

Vox populi ehk Kooliõpilaste mõtteid möödunud ooperisügisest

Järgmisel kolmel leheküljel annab ajakiri Muusika sõna muusikahuvilistele keskkooliõpilastele, kes jagavad oma muljeid ja tähelepanekuid Rahvusooperi Estonia sügisest ooperihooajast. Toimetusse laekunud kirjutistest jõuavad seekord lugejateni katkendid neljast huvitavamast ja isikupärasemast retsensioonist, mille autoriteks on Rocca al Mare Kooli 11. klassi õpilased. Arvustatava ooperietenduse valis iga noorkriitik ise välja, seepärast on mõnede ootuspärane, et neist kolm kajastavad eelmise hooaja uuslavastust, Carl Maria von Weberi rahvusromantilist ooperit “Nõidküti”, ning üks Wolfgang Amadeus Mozarti ajatut meistriteost “Don Giovanni”.

Läksin Estonia teatrisse väikese ootusärevusega, kuna kuulsin, et seal olevat uus lava ehitatud, mida juhib täielikult arvuti. “Nõidküti” avamängu ajal, mis oli päris hea, püüdsin ette kujutada, milline see lava küll olla võiks. Pärast eesriide avanemist ei saanudki algul aru, et midagi oleks teisiti. Kuid mõne hetke pärast tuli üks poiss liftilaadse asjandusega laest alla ning tõmbas laval olevatelt lauljatelt siidise riide pealt. Vähemalt algus oli omapärane ja meeldejääv ning lootsin, et asi areneb samamoodi edasi, aga võta näpust... Kogu teos hakkas venima ning oli selline uimane ja laisk, ka aariad polnud suuremad asjad. Samas ei saa muidugi öelda, et ei leidunud ühtki huvitavat ja muusikaliselt nauditavat kohta.

Lavakujundus oli väga lihtne, kuid samas praktiline. Paljud olustikustseenid olid lahendatud kõrgtehnoloogiliselt – nimelt lasti laest lava kohale ümmargune ekraan, kuhu projitseeriti arvatut pilt. Olin hämmingus, nähes sellist tehnoloogiat ooperilaval. Algul tundus see kuidagi harjumatu ja ebasobiv, kuid hiljem sain aru, kui palju see tegelikult üldmuljele kaasa aitas. Ekraani kasutati mitmeti: küll näidati seal langevaid tähti ja kuud, siis jällegi puid ja põõsaid ning ooperi lõpus täitis see isegi märklaua rolli. Hardi Volmeri lavakujundus mulle meeldis.

Neeme Kuningas oli päris korraliku lavastusega hakkama saanud. Hästi olid organiseeritud massistseenid, kus kõigil oli oma kindel positsioon ning

Seitse võlukuuli: *eins* – tinglikkus, *zwei* – mäng, *drei* – aja relatiivsus, *vier* – (eba)usk, *fünf* – pluss ja miinus, *sechs* – muusika ja tekst, *sieben* – võlu. Roland Liiv jahimees Maxina.

solistid olid ilusti välja toodud. Minu lemmikstseen oli Hundikuristiku stseen, kus Kaspar (Leonid Savitski) ja Max (Ivo Kuusk) võlukuule valasid. Sel hetkel sulasid lavastajatöö, muusika ja lavakujundus imehästi kokku. Kuid üks asi jäi mulle arusaamatuks: miks oli lavastaja teosesse pannud mingi keebi ja suurte prillidega poisi, kes lihtsalt jooksis pidevalt ringi ja ei lausunud kogu etenduse jooksul sõnagi?

Üldiselt oli esinejate tase hea. Vaevalt, et nad kõik saksa keelt oskavad, aga ometi laulsid nad oma osa professionaalselt. Näiteks jäi mulle silma Janne Ševtšenko (Ännchen), kellel oli väga ilus hääl ja kes näitles meisterlikult. See-eest ühe peaosalise, Nadia Kuremi (Agathe) näitlemisoskus oli pisut kehavõitu. Orkestri taset hindaksin kõrgelt, ka solistid Jaan Kerem vioolal ja Mart Laas tsellol mängisid oma osa väga puhtalt maha. Dirigeeris Jüri Alperen, kes on ühtlasi ka ooperi muusikaline juht, ka teda hindaksin ma “viiega”.

Tauri Hütt

*

Seitse võlukuuli: *eins* – tinglikkus, *zwei* – mäng, *drei* – aja relatiivsus, *vier* – (eba)usk, *fünf* – pluss ja miinus, *sechs* – muusika ja tekst, *sieben* – võlu.

“Nöidküti” esimese vaatuse algul

lasti laest alla hõbedane torujas ruum, millest tuli välja väike hõbedases läikivas kuues poisike, kes tõmbas laval olevatelt lauljatelt katte pealt. Mulle jäi algul mulje, et lavastuses on kandev röll just sel väikesel poisil, kuid etenduse lõpust ei õnnestunud seda küll välja lugeda. Ta lihtsalt viibis laval ja jälgis toimuvat, ei sobinud lavakujunduse ega ooperi tegevusajaga. Meenutas pigem midagi harry-potterlikku või kübekest praegusest tehnika ja arvuti ajastust. [---]

Hea ja kuri on “Nöidküti” tihedalt läbi põimunud, näiteks Kaspari ja Eremiidi vastandlikke rolle laulab üks laulja (Leonid Savitski), et musta ja valge vahelise piiri hägustumist veelgi rõhutada. Neeme Kuninga lavastuses ei ole tegelikult miski väga üheselt selgeks tehtud. Vaatajale jääb suur vabadus ise tegevuse üle mõelda.

Koos Hardi Volmeriga tõi Kuningas “Nöidküti” lavale ka seitse aastat tagasi Leedu Rahvusooperis, Estonia lavastuse jaoks osteti leedulaste käest samad kostüümid ja lava tagaseina kujundus. Kuna olin enne ooperi külastust Leedust toodud kostüümidest kuulnud, pöörasin neile erilist tähelepanu. Kostüümid olid ajastule vastavad ja tänapäevases linnapildis ei või neid kohe kindlasti leida. Samas ei olnud nende hulgas ühtegi ahhetama panevat või märkimisväärselt erilist (välja arvatud väikese poisi

hõbedane kostüüm).

Lavakujundus oli suhteliselt modernne. Publikut püüti võluda videokraani ja valgusefektidega, mis minu meelest mõjuvad ooperi puhul kuidagi kummaliselt. Ooper võiks siiski jääda nendesse piiridesse, mis on meile harjumuspärased, ehkki pean tunnistama, et valgusefektid annavad lavastusele palju juurde.

Orkestri ja lauljate professionaalsus on kahtlemata peaaegu saja protsendi lähedal, kuid minule kui algajale ooperikülastajale nende võlu ilmselt täielikult ei avanenud. Mul ei tule hetkel meelde mitte ühtegi erilist või ilusat pala, mida meenutada. Kodus ma sellist muusikat ei kuula ning arvan, et üle paari korra aastas ma seda ei taluks. Enim meeldis mulle peaosatäitja Agathe (Pille Lill) laul ja hääl.

Ooperit oli raske ja isegi veidi kurnav jälgida, sest kogu tegevus anti edasi saksa keeles ning teksti lugemine tundus kohati tõeliselt piinav. Üldiselt oli etendus siiski õnnestunud.

Birgit Juhanson

*

Ooperisse minnes olid mu lootused suured, kuid ausalt öeldes pidin veidi pettuma. “Nöidküti” etendus algas tavapärase toiminguga – orkestripillide häälestamisega. Seejärel kõlas avamäng, mis lõi mõnusa meeleolu ja valmistas publiku ooperiks ette (mis ongi ju tegelikult avamängu ülesanne). Siis läks saalis täiesti pimedaks, kardinad avanesid ja algas esimene vaatus. Laval oli koor, kes kehastas jäägreid, vürsti kaaskonda ja külarahvast. See osa meeldiski mulle ooperist kõige enam – palju kiidusõnu koorile! [---]

Ooperi üht peategelast Agathet kehastas Nadia Kurem, kelle esitus näis mulle tuim ja imelik, nii näitlemisse kui ka laulmisse oleks ta võinud natuke rõhkem emotsiooni panna. Vastukaaluks kõlasid Janne Ševtšenko kehastatud Änncheni aariad just nii, nagu lootsin kuulda – otse südamest. [---]

Mulle meeldisid ka väga dekoratsioonid (kunstnik Hardi Volmer), mis tekitasid tunde, et oled ise osa selles “Nöidküti” loos. Kuid minu arvates rikkusid üldmuljet visuaalefektid, mis olid natuke imelikud: näiteks näidati videokraanil CD-plaadi kujutist,

koljut ja veel imelikke virvendusi, mille otstarbest ma aru ei saanud. Arvan, et selline 19. sajandi ooper, mis on niisamagi võimas, ei vaja enda kõrvale 21. sajandi leiutisi. Nii kaob igasugune romantismiajastu tunne. [---]

Publik tundus olevat rahul ja osatäitjad kutsuti mitu-mitu korda tagasi, sest aplaus ei tahtnud kuidagi lõppeda. Imelik oli ainult see, et kohe, kui kardinad langesid, nägin mitmeid inimesi juba saalist väljumasa. Kas siis pole aega viis minutit avaldada oma austust inimestele, kes töötavad päevad ja ööd, et tuua publikuni nii kõrgetasemeline etendus? Kui minna teatrisse, kontserdile või ooperisse, siis peaks selleks aja maha võtma ja kõike otsast lõpuni nautima.

Brit Puskar

*

Ühel sügisel pühapäevaõhtul avanes mul võimalus nautida Mozarti üht kuusaimat (ja võib-olla ka parimat?) ooperit "Don Giovanni". Läksin Estonia teatrisse eelarvamusega – olin aasta tagasi näinud Miloš Formani filmi "Amadeus", kus näidati üht episoodi nimetatud ooperist, nimelt finaali. Kuna see oli väga dramaatiline ja süinge, olin peaaegu kindel, et kogu ooper on selline, kuid tol õhtul pidin oma arvamust muutma. Algul ei saanudki ma aru, kas tegemist on koomilise või tõsise ooperiga. Tõsiasi on aga hoopis see, et ta on mõlemat, ja enamgi – ühendab ju "Don Giovanni" endas kolme ooperistiili: *opera buffa*, *opera seria* ja *Singspiel*. Kogu tants ja trall toimus korraka mitmel tasandil – midagi naljakat, midagi dramaatilist, midagi huvitavat, midagi ennekuulmatut, midagi ilusat, midagi häbiväärset. [---]

Ooperi nime tegelane võrgutab kõiki naisi, keda suudab. Ning ta suudab – mees on läbi aegade loendamatu hulgal naisi päid segi ajanud, kõike seda loendamatu on aga loendanud tema niivõrd-kuivõrd ustav teener Leporello. Niikaua kui don Giovanni tekitas kaost daamide seas, polnud see talle ohtlik, kuid mängimine surma, saatuse, teispoosuse ning jumalaga hukutab ta viimaks. [---] Kõige enam nautisingi ooperi lõppu. Muusika, mis oli uskumatult võimas, tossupilved ja lavalt kostvad mürinad – see kõik tekitas minus külmavärinaid. Ja austust Mozarti vastu. Kahjuks oli saal pooltühi ning see häiris,

Niikaua kui don Giovanni (Rauno Elp) tekitas kaost daamide seas, polnud see talle ohtlik... Talupiigat Zerlinat (Janne Ševtšenko) võrgutamas.

... kuid mängimine surma, saatuse, teispoosuse ning jumalaga hukutab ta viimaks. Laua all peidab end saatuse eest don Giovanni hirmunud teener Leporello (Ain Anger).
FOTOD HARRI ROSPU

sest oleksin tahtnud, et lauljad-pillimehed saaksid oma töö eest väärilise aplausi. Eriti lauljad, kes tolleasetes ooperites pidid nii mõnigi kord pikki noote võtma – kunagi oli see ju publikule märk, et pingutaja on professionaalne.

Mozart on teinud huvitavat tööd, sest erinevate karakterite iseloomujooned tuleksid ooperist välja ka siis, kui kuulaja oleks pime ja ei teaks teose sisust midagi – tegelaste muusikaline erinevus on nii paljuütleb. Näiteks donna Anna, don Ottavio ja donna Elvira laulavad *opera seria* stiilis, Zerlina ja Masetto on *Singspiel*'i karakterid, Leporello kuulub *opera buffa* žanrisse.

Lauljate koosseisu valides on Neeme Kuningas lähtunud täpselt vastavusest rollitüübile. Laval on valdavalt noored, oma tegelaskujude eakaaslased, sellest ka lavastuse teesklematu hoog ja lennukus. Mõned aspektid lavastuse juures mulle aga ei meeldinud. Näiteks

donna Elvira, kes on teatavasti don Giovannist rase, patsutas liigagi tihti oma suurt kõhtu. Ning tema teenijanna sõi ühes stseenis häirivalt kaua ühtainsat banaani. Nojah, kuskil pidi ju ooperi koomilises kajastuma. Kuigi ka külamees Masetto (Väino Puura) oli kohati liigagi kohmetu ja halenaljakas. Don Giovannit kehastanud Rauno Elp sai aga võrgutaja rolliga kenasti hakkama. [---] Millegipärast meeldisid mulle rohkem dramaatilised stseenid ning ka lavakujundus oli nende jaoks ülimalt sobiv. Üllatav, et aina ringiratast keerlev lava suutis ikka ja jälle kontekstiga sobituda.

Mida muud veel tahta? Muusikast täpselt lähtuv, tugeva dramaturgia ja selgete lavastuslike aktsentidega muusikateater selle sõna parimas tähenduses.

Ly Reinik

Ülle Ulla elu on saatnud erinevad muusikad. Fotol Eino Tambergi ooperis "Raudne kodu".

LIBER

Ülle Ulla, "Terpsichore tiiva all"

MARVI TAGGO

"Juba algab avamäng ja kohe tõuseb eesriie ning publikule avaneb selle õhtu muinaslugu oma hiilguses. See on alati erutav hetk nii vaatajale kui ka tegelaskonnale. Juba on esimesed tantsijad laval ja nüüd kohe, kohe lähen mina... Ma olen valmis, püüan hingata rahulikult, kuulan hoolega muusikat, loen takte ja lähen sinna, kuhu olen igatsenud – lavale tantsima, täis soovi end muusikaga siduda ja teda ära kasutades ennast maksma panna. Muusika on kõige hing." (Lk 176)

Kui tantsijanna lahkub lavalt, kaob ta tavaliselt publiku vaateväljalt. Ülle Ulla jäi nähtavaks, jätkates teistes žanrites:

varietees, teleteatris ja draamalaval. Raamat artisti sulest on aga uus kohtumine. "Terpsichore tiiva all" on enesevaatlus, inimese ja balletiartisti eluteest ja teest laval. Mõistagi on see endise baleriini üks jõulisem hüpe, tantsijate keeles suurem *pas des chat*, seista silmitsi raske vastasega, sõnaga. Baleriiniil pole ju tantsides sõnu, vaid dialoogiks partneriga silmad, liigutuste keel ja muusika.

Tantsijaks ei saa hakata, see on kool, kuid huvi tantsu ja muusika vastu võib ärgata varakult. Kui on sädet, saab kutsumus elukutseks.

Lavastaja Vladimir Burmeister aga

näeb Ullat, just teda, Gudule, Esmeralda hullunud emana, kuigi eluaastaid nappis: tantsijanna oli alles kaheksateist! Edaspidi saavad karakterrollid määravaks ja Ülle Ulla suurspäevad on lähedal. Beatrice ja idamaine tänavatantsijatar Boriss Fensteri lavastuses "Ebapeig" oli esimene suurvõit. Ülle Ullat oodati lavale. Tantsijanna igas liigutuses nähti peaaegu sõnalist tähendust, ta "rääkis" kogu oma füüsisega, mis oli nagu plastiline kõneorgan.

Ülle Ulla: "Ma nägin muusikas ainult tantsu ja erinevaid võimalusi huvitavateks liikumisteks. Ivalo Randalu, kes töötas Eesti Raadios, kutsus mind raadiomajja,

et kuulata neid heliloojaid, kelle muusikat ma veel kuulnud polnudki: Honegger, Britten, Bruckner jne. Muusikast vesteldes mõistis Ivalo, et näen muusikas ainult tantsulist liikumist, ja soovitas mul muusikat mitte ainult “näha”, vaid ka kuulata.

Kuuekümnendatel hakkas meieni imbuma muusikat, millele polnud lihtne ligi pääseda. Gershwini “Porgy ja Bess”, Bernsteini “West Side Story” olid need magusamad palad, neid ei saanud siis veel Estonias mängida. Umbes samal ajal sattusin džässmuusikute kokkutulekule, mis toimus Tallinnas. Ameerika päritoluga džäss oli ju paha, paha... Ma olin vaimustatud džässist, muusikutest ja sellest, et džässis tuli mängu ka improvisatsioon.”

Laval Raveli “Boleroga”

Burmeister võttis Raveli “Bolero” repertuaari Ülle Ulla pärast. Ulla tantsis lavastuses ainsat naist, keda saatsid neliteist meestantsijat. Raveli muusika algas n-ö eikusagilt, kasvades viieteistkümne minuti jooksul võimsaks korduva rütmi ja meloodia apoteosiks. See tegi tantsijanna elu laval eriti raskeks. Põhjusi oli mitu. Kuidas jagada laval energiat, kus annab kokku hoida, kus kasvatada ja jõuda lõpu-*forte*’ni.

Tookord ütles lavastaja: “Ülle, te olete hispaanlanna. Äkki tekib teil tahtmine tantsida. Te lähete lavale, lihtsalt tantsite, ja ongi kõik.” Ja ongi kõik?

“Nii ma tegingi – astun ihuüksinda kardinat lõhikust välja imeilusalt flöödisoolo ja sumeda trummirütmi saatel. Aeglase, raugete liigutustega teen oma esimese ringi laval. Mõnulen selles muusikas, kus on nii loidust kui ka teravust. Terve mu keha tunnetab seda hõrgutavat rütmi. Lähenen sellele kohale lava tagaseinas, kust ma alguses ilmusin. Muusikasse lisandub klarnet ja äkki ilmub minu kõrvale vasakule nagu maa alt Endrik – esimene partner selles pikas meeste galeriis. Ma tantsin temaga kõrvuti ja osaliselt me kordame “minu esimese” ringi sammustikku, osaliselt tuleb uusi samme juurde. Poolkaares lava sügavusse tantsides algab kolmas osa. Muusikasse lisandub fagott ja minu kõrvale paremale poole Erki Tann. Jälle kordan alguses sama sammustikku, nüüd juba kahele poole, end pilkudega meestega sidudes. Kuid see kõik on alles

“Tantsisin hispaanlannasid, mustlannasid ja mitmeid idamaiseid naisi, kuigi ma polnud nendes maades käinud...”

FOTOD TMMI ARHIIVIST

algus. “Bolero” põhiteema kordub jälle ja iga uue kordusega lisandub orkestrisse uus instrument, hiljem instrumentide rühm, ja lavale iga uue osa alguses uus grupp mehi, kolmekaupaga. Kui kõik on lõpuks lavale naise, see tähendab minu ümber tantsima jõudnud, tekib meeste vahel pinget, mis hakkab kasvama. Kõik on võitlusvalmis ainsa naise pärast. Naine ei celistu kedagi. Muusika kerib ja kerib ning saavutab ülima kontsentratsiooni ja teravuse. Tants muutub ägedamaks, peaaegu trampivaks rütmiks.

Raveli muusika on erakordne, absoluutselt erinev kõigest varem kuuldust. Erutav.

Burmeisteri koreograafiat tantsides satub kogu rühm ekstaasi, lõpukarjani orkestri finaalis. Naine tõstetakse õhku,

“Tegelikult olen alati igatsenud sügavalt dramaatilisi rolle. Klassikaline ballett ja muusika on kauneimad inimvaimu sünnitatud aarded. Nad säilitavad inimeses inimlikkuse.”

lennutatakse lava ette rampi ja kogu tegelaskond tardub staatilise lõpupoosi.” (Lk 83) Aplaus paisub ja vaibub lõpuks, aga millest see etendusi saatnud unustamatu menu, mis kestab?

Ülle Ulla: “See oli suurepärase idee ja koreograafia, Vladimir Burmeisteri erakordne leid Raveli muusikat niimoodi lahendada. Ja loomulikult ka Eldor Renteri suurepärase lavakujundus. Lava oli tühi ja peaaegu pime, rippus ainult raske idamaise kroonlühtri, mis kumas punakat sumedat valgust.”

Aga mis oli see salapärase hispaania stiil? Eeskujud ja puudusid, ja ometi öeldi, et nii pole meil keegi hispaaniat tantsinud ega tunnetanud nagu Ulla.

Ülle Ulla: “Baleriini sõltuvus ja tugi on muusika, mida jälgib ka ballettmeister, sammustikku seades ja seda tantsijale edasi andes. Nii saab kõik vajalik ette söödetud, ole mees (või naine) ja tee see publikule mõistetavaks. Etenduse tegevus viib pea alati mingisse aega või paika. Ja muusikas kõlab sageli peale meeolude, vahelduvate rütmide ka rahvuslik koloriit. Tantsijana kujunesid mulle lähedaseks just need rollid, mis kasvasid välja muusikast... Tantsisin hispaanlannasid, mustlannasid ja mitmeid idamaiseid naisi, kuigi ma polnud nendes maades käinud...”

Etendused kullafondist

Etendusi kullafondi jätta ei saa, nagu baleriinigi, aga mõned etendused jäävad mällu. Kui Helmi Puur kuuleb de Falla muusikat, ilmub ta silmade ette Ülle, eriti viimases *adagio*’s. “Suur võlur...” on mulle kuidagi erilisel meelde jäänud, vist sellepärast, et see on kõige helgem mälestus Ülle Ullast... Kogu see lugu ja Ülle tants lihtsalt läksid minust läbi... Iga tema liigutus andis edasi seda, mida oli vaja väljendada. Ja see kõik oli niivõrd muusikas, et tundus, nagu oleks ta ise muusika.” (Helle Tamm. Teatriteed. Ülle Ulla, lk 55.)

Exupéry väike prints ütleb: “Kõige tähtsam on silmale nähtamatu.” Kunst kannab sama saladust, kõige tähtsam on silmale nähtamatu, mida ei oska seletada ja mis on relv andeka artisti käes.

Mai Murdmaa ühevaatuselise balleti “Suur võlur – armastus” suurimaks väärtuseks peeti Candelase kuju. “Pole juhus, et Mai Murdmaa andis Candelasele sooloks just tantsud, millega kaasneb vokaalpartii. Candelas,

hispaanlanna, on täiesti avameelne ainult iseendaga. Ainult üks, iseendaga, valab ta välja oma pisarad, kahtlused, armastuse ja kire. Vaadates tantsu, kuulame Candelase häält.” (Helle Tamm. Teatriteed. Ülle Ulla, lk 32.) See oli esmakordne kogemus tantsida vokaalpartii järgi.

Ülle Ulla: “Suures võluris” on peale orkestri kohati soleeriv naishääli. Originaalis kuulasin seda plaadilt, Irina Arhipova esituses. Meie teatri etenduses laulis seda partiid Urve Tauts. Sain läbi Urve Tautsi muusikatõlgenduse, hääle kandvuse ja sügavuse oma Candelase, sisemonoloogi värvimiseks lisajõudu ja inspiratsiooni. Lauljanna hääl ei saada kogu tegevust, vaid astub sisse helilooja jaoks olulisel hetkel, andes muusikale juurde tugeva impulsi. Minu jaoks tantsijana lisas Urve hääl Candelase meeleolu sügavust, ergutas sisetunnet, millele tantsides toetusin. Laulja pani ennast kuulama ja arvestama. Samuel Barber haaras emotsionaalse muusikaga Mai Murdmaad ka Medeiat lavastama. Lai inimtunnete skaala – armastus, armukadedus, valu, raev, kättemaks, peaaegu hullus, meelega – tegi võimalikuks seda kõike tantsuks seada. Minu tantsijannakarjääris oli ka see tõsisem ja suurimat hingejõudu nõudev osa... Tegelikult olen alati igatsenud sügavalt dramaatilisi rolle. Klassikaline ballett ja muusika on kauneimad inimvaimu sünnitavad aarded. Nad säilitavad inimeses inimlikkuse.”

Erinevad muusikad

Ülle Ulla kirjutab raamatus ka ajast, kui Eri Klas oli Stockholmi Kuningliku Ooperi peadirigent. Siis sai ta etendusi vaadata nii palju kui soovis ning tutvus andekate lavastajate, heliloojate ja lauljatega.

“Carmenit, mille lavastas Jean-Pierre Ponelle, pean tänaseni nähtud Carmenit etendustest parimaks, ideaalseimaks. Ponelle oli ise oma lavastuse dekoratsioonide autoriks. Selle lavastuse Carmen – Silvia Lindstrand – ongi minu jaoks jäänud kõige kaunimaks, orgaanilisemaks ja carmenlikumaks Carmeniks. Selliseks, nagu mina oleksin tahtnud olla, kui oleksin laulja... Tänu Erile kohtasin meie kooselu vältel palju tõeliselt suuri kunstnikke...Schnittke, Pärt, Neumeier on jäänud minu meeltesse erilisena. Kummaline kokkusattumus nende

kolme puhul – nad on väga sarnased oma aura poolest. Neist kõigest õhkub sisemist vaimset suurust, silmist headust ja mõistmist. Olen suuteline praegugi manama oma kujutlusse seda atmosfääri ja vaimu, mida tekitas nende lähedus, nende keskendumine vestlusteemasse ja suhtumine vestluskaaslasesse. Eri kasutas Pärdi ja Schnittke iseloomustamiseks sõna “püha”. ” (Lk 263)

Ülle Ulla elu on saanud erinev muusika, ka see muusika, mida ta on laulnud varietees, muusikalis, operetis ja Eino Tambergi ooperis “Raudne kodu”. Mõnikord vajab näitleja pausi ja vaikust.

Ülle Ulla: “Pimedatel õhtutel Lahe talus üks olles, kui väljas puhub tormituul, meri kohiseb või on täielik vaikus, panen raadio mängima. Soojaks kōetud majas on mõnus, ja ma ei soovi ehmuda mõne ootamatu hääle või tühise krõpsu peale. Raadioga koos ei karda ma pimedatel õhtudel ükski olla. Päeval seevastu keeran pärast uudiste kuulamist raadio kinni, et kuulata linnulaulu, kōo kukkumist või rāhni toksimist. Looduse hāāled ja vaikus on need, mida ma linnainimesena terve oma pika elu jooksul olen vāhe kuulata saanud, mida hing igatseb.”

Teater kui võlumaailm

Raamatus kōlab nāitleja kredo: teater on võlumaailm, kus māngitakse kujuteldava õhupalliga, kartmata hetkegi, et see õhupall vōib ükskord lõhkeda. Just selleks ei olda valmis. Usk teatrisse sünnib kogemustest, siis, kui edu vārskus ei pimesta ja iga kriitiliselt öeldud sõna sind veel heidutab.

Raamat on seotud vāga paljude teatriinimestega, kellega Ülle Ulla on samas ajas elanud, ja see puudutab ka neid. See on ühe balletiartisti isiklikult läbi tunnetatud teatritegelikkus selgitamaks, mis see nāiline kergus kaalub ja maksab. Tōeline ajalugu, nagu seda nāeb üks baleriin. Musikaalne ja vāga naiselik raamat. Kui Ülle Ulla tantsis peaaegu “sōnu”, suudab ta manada ka lugeja silmade ette etenduse hingeliigutusi, pause, muusikalisi fraase, tempot.

Reet Mikkel:

“Ülle Ulla raamatu kohta on raske öelda, et hea raamat. Pigem üllatavalt aus ja teisi austav. Ma olin ka enne lugemist kindel, et ei leia kōmuteksti. Ikkagi oli vāga hea nāha āāretut respekti oma pere ja kolleegide suhtes. Üllatus oli autori loodustunnetus ja oskus seda edasi anda. Ülle Ulla raamat on elav lugu meie kultuuriruumist, kus me olime, kuidas olime ja millest mõtlesime. See on nagu põlvkonna dokument, mille keskel kujuneb ise ja kujundab teisi ere kunstisiksus.”

Viima Paalmaa:

“Ülle Ulla on mitmekūlgne kunstnik ja see raamat oli ootuspārane. Suurepārane raamat, Ülle on palju teinud, palju nāinud ja palju kāinud, tema ilmapilt on lai ja see, millest ta kirjutab, on kōik üks elu.”

Helve Vōsamāe:

“Muusikatoimetajana olen Ülle Ullat piisavalt kuulda saanud. Ulla on alati osanud kenasti rāākida. Ma usun, et see kōik, millest Ülle kirjutab, on temasse aegade jooksul juba salvestunud. Ta on osanud ühe keerulisema eluvormi, teatri, kergesti loetavaks ja mõistetavaks rāākida. Lugesin huviga, nagu öeldakse, ühe hingetōmbega, ja lugedes kuulasin isegi tema hāālt. Huvitav on see, et Ülle vōib peatūkki alustada isiklikust elust rāākides ja jõuda orgaaniliselt ning sujuvalt hoopis etenduseni.”

Gunnar Kilgas:

“Ma olen alles esimese kolmandiku peal ja mul on vāga pōnev lugeda Estonia nendest aegadest, mis on tuttavad. Meeldiv on see, et Ülle on oma raamatus säilitanud mõistva suhtumise ja on heatahtlik kolleegide suhtes, kellest ta raamatus rāāgib. Raamatu stiil ei ole kuiv, vaid heas mõttes literatuurne; raamat on kergesti loetav, huvitava fotomaterjaliga ja hāsti kujundatud.”

M E L L O M A

Hetk vaikust. Helin-Mari Arderi Trio.
TWIG001

Helin-Mari Arder andis aasta lõpul välja albumi algupäraste eesti lauludega, mis kõlavad valdavalt *bossa nova* rütmis. Juba plaadi repertuaar väärib eraldi kiidusõnu – see on tõeline kullafond, laulud Kustas Kikerpuu, Valter Ojakäär, Raivo Tammiku, Raimond Valgre ning Uno Naissoo sulest. Kuigi seltskond on soliidne, paistab kõige peenema puudutuse poolest silma Naissoo, tema sageli saladuslikus muusikas on palju magusmõrkjaid varjundeid (rohkem sügisnostalgia kui talve- või suveunelmaid), mis Arderi esituses ka hästi välja joonistuvad. Väga head on ka Helin-Mari kaks oma laulu: lihtne, kuid seda võluvam “Väike päike” ning eriti ansamblikaaslastega kahasse loodud “Sinuga”.

Arderi forte on *piano*. Tema intiimsesse triosse kuuluvad veel Teet Raik kitarril ja Ara Yaraljan kontrabassil, minimaalse, kuid bossas hädavajaliku värvi annab lauljatar mängitud *maraca* (mitte marakas/maracas, nagu plaadil ja meil üldse igal pool

kirjutatakse – s-lõpp eeldab kaht kõristit *à la* Machito). Nappide pintslijoontega lisavad värve ka külalised, kitarrist Mart Soo ühes ja akordionist Jaak Lutsoja kolmes palas. Plaadil domineerib bossa-samba “headuse telg”, kuid on ka seadeid, mis toovad rütmilist-faktuurilist vaheldust. Muusikud hiilgavad hea stiilitajuga ning Helin-Mari Arderi hääles on sageli tunda naeratust.

Joosep Sang

Jahe sinine. Riho Sibul.
Vagabund 2003

Riho Sibula uus CD on terviklikum kui mullu ilmunud “Poeet külmetab klaasmäel”, tema esimene oma nime all välja antud album. “Jahe sinine” on erilise fluidumiga plaat, väga erinev eesti tavaliselt nii maise kõlaga helikonservidest. Too fluidum ehk kõlakujundus ongi (kõrvuti väärt laulutekstidega) üks peamisi komponente, mis selle muusika nii köitvaks teeb – paberil ei näeks see kaugeltki nii hea välja, sest muusikalist materjali kui sellist on siin tegelikult üsna napilt. Sibula kõlamaastike arhitektide hulgas on Robert Jürjendal, meie “puhta kitarrismi” üks

esinumbreid (temalt pärineb suurem osa seadeid), aga ka Sven Grünberg. Kui veel muusikalistest traagelniitidest rääkida, siis on tuntuvalt, et kõik lood on sündinud kitarril ja kitarri (mängu)loogikast lähtuvalt, kuid kitarristi omaloomingu puhul ei saagi seda imeks ega süüks panna. Plaadil on kaksteist lugu seitsme luuletaja tekstidele, mida ei markeeri mitte ainult põnevad katsetused kitarridel, vaid ka vokaaliga: kui kõrvu kikitada, võib viimastes kuulda peegeldusi nii orientist kui kirikulaulust. Ainult albumi pikim pala, ekspressiivne “Puhte aegu kui pilved heisatud...” langeb veidi raamidest välja. Sibula *sotto voce* mõjub hoopis kõnekamalt.

Selle CD kõige mõjuvamad laulud on plaadi A ja O, avar ning lõpulugu (“Oli õitest kirendav aas...” Juhan Viidingu tekstile ja “Puudutus” Vladislav Koržetsi sõnadele). “Jahe sinine” läheb kahtlemata paljudele korda, nii pikal pimedal kui ka valgemaal ajal.

Joosep Sang

Dust Pincher Appliances. Irr. App. (Ext.)
Crouton. crou021

Kunstnik, muusik, kirjanik ja performant Matt Waldron (teinud koostööd näiteks ansamblitega Nurse With Wound ja Coil) alustas oma “oneiromantilist” odüsseiat kunstidesse juba mõni aeg tagasi – muusikaprojekti Irr. App. (Ext.) sünniaastaks

on 1991. Ümbris on näide tema suurepärasest kunstist, plaat ise on, nagu tutvustuses öeldakse, “dadaistlik” teekond eikuhugi (ma oletan). Ühest küljest ähvardaks justkui mingi nimetu “lugu” ja “areng” (kompositsioon on väga esiplaanil), helikeel aga on üks abstraktsemaid, mida võib endale ette kujutada. Enam-vähem mitte midagi, stiili, instrumenti vms pole võimalik ära tunda. Karm. Suhteline minimalism muudab selle abstraktsuse veelgi käegakatsutavamaks (ja sellele vaatamata mitte konkreetsemaks). Kaanepilt edastab meeleolu üsna täpselt: absoluutselt arusaamatu, suletud ja külm, klaustrofoobiline õhkkond või stseen, millest kuulajal pole vähimatki aimu. Niisiis ei saa rääkida ka *soundtrack*'ist, ehkki kõigele vaatamata väga elav kompositsioon sinnapoole kahtlemata tüürib. Pigem kõlab plaat nagu meeleheitlik kontaktivalmidus tundmatu maavälise eluvormiga vms.

Erkki Luuk

A N

A Compressed History of Everything Ever Recorded, Vol 1. Autodigest.
Cronica. cronica006-2003

Kui ma nüüd õigesti aru saan, peaks sellesse plaati olema kokku pressitud kogu maailma lindistused. Juba lühike verbaalne tutvustus kannab erakordselt rasket kultuurilist taaka: märksõnad nagu must auk, kõigi tähenduste kokkuvarisemine, Baudrillard jne. Heliliselt pole tegu isegi mitte niivõrd valge müraga (kuigi esineb ka seda, nagu ka veidi leebemat digitaalset "pula"), kui väljavenitatud, summutatud ja järelkõlava müraga. Kuri abstraksionism. Pealtnäha puhas formaalsus. Ometi on selge, et selline õudus mõjub küllaltki konkreetselt: näiteks loos "Compression 5 (Chamber Mix)" arvame end ära tundvat lühilaineraadiote kurja vadistamist, hirmuäratavaid "sinfooniaid", mis tekivad vist iseenesest, kui loendamatu hulk mõttetusi üksikste otsa kuhjata jne. Plaat mõjub küllaltki kannustavalt, kuigi võib (sõltuvalt juhusest) ka lihtsalt nuiahoobina toimida. Kuid

leidub ka leebemaid/lõbusamaid tehnikaid ["Expansion", "Guacamolemix", "60 hours in 1 second (live in Stockholm)"]. Kõik müraelemendid leiavad tõhusat ja tuhandekordset kasutamist, ja plaat on piisavalt õudne, ent laias laastus siiski kuulatav.

Erkki Luuk

Tuigutuled. Maian Kärmas, Ain Agan, Riho Sibul, Arvo Haasma.
Hitivabrik HFCD 090

Seni põhiliselt sõnade loojana tuntud Maian Kärmas astus oma lauludega avalikkuse ette 2002. aasta novembris, lugudes läbiv teema armastus. Nüüd on mitme aasta loomine jõudnud ka plaadile. Peeneid mustreid põimivad laulu juurde Ain Agan (ka dobrol) ja Riho Sibul kitarril ning Arvo Haasma vioolal. Alustati neljakesi, praeguseks on lisanud veel neli muusikut: Olga Voronova ja Harry Traksmann viulil, Kaido Kelder tšellol ning Mihkel Mälgand kontrabassil. Samas koosseisus võis uue plaadi

muusikat kuulda ka Jõulujazzi kontserdil 1. detsembril Vanalinnastuudios. Siiras ja loomulik olek ning laulmine puudutab sügavamalt hinge, nii plaati kuulates kui ka kontserti meenutades. Laulude aususes on hing avari ja alasti. Kes arglikum, sel hakkab pisut piinlik. Umbes nii, et avan hõlmad ja näitan kõigile: mina nüüd armastan! Laulud kõnelevad ehk liiga otsesõnu, kuigi poeetilises keeles. Pisut magus?

Nelja keelpilli lisamine mõnele loole on hea idee: toob muusikasse sooje värve juurdegi, maitsekuse piirides. Maian oli laval liigutav oma tagasihoidlikus malbuses.

Plaadi üldist pehmet ja malbet meeleolu elavdavad äraspidine valss "What a Wonderful Regret" ja absurdi kalduva fantaasialennuga "Silver Stars". Plaadil kõlab ka üks duett: laulu "Saladus" alustab Riho Sibul suitsuse kähedusega, suits seguneb Maiani selgusega. Hägune ja selge koos. Huvitav ühendus.

"Tuigutuledes" on küll kurblikku valu, aga rohkem on siirust ja sooja lihtsust, mis paitab.

Mirjam Tally

Shy Angels. Sussan Deyhim.
Craw 26

Madalatämbriline, aristokraatlikku päritolu iraani lauljatar Sussan Deyhim on oma kummalise häälega mulle varasemast ajast tuttav Heiner Goebbelsi

plaadilt "Shadow/Landscape with Argonauts". Üsna eriline kohtumine. Deyhimi hääle annab muusikale juurde talle ainuomase märgi. Ta on mitmekülgne vokalist, kes ühendab sageli liikumist, multimeediat ja muusikat, *hip-hop*'ist nüüdismuusikani. Plaadil on kaastegevad veel neliteist muusikut. Rüttimeister Bill Laswell on Deyhimi imetabase hääle kokku sidunud peenemate popmuusika rütmide ja idamaiste värvivõngetega. Õigupoolest on käesolev plaat Bill Laswelli tõlgendus albumist "Madman of God", millel Sussan Deyhim laulab talle isikupärase maneeris Rumi, Saadi ja teiste Pärsia sufimeistrite armastuspoeeme. Sufikultuuri huvilistele on see plaat kohtumine hoopis uue nurga alt, ent sufimuusika vaim hõljub siiski üle nüüdisaegsete rütmide ja ornamentide. Eri kultuuride ja stiilide sujuvad sulandumised moodustavad uue, omaette maailma siines maailmade paljususes.

Mirjam Tally

Veebruar

Tallinnas

29. 01 – 7. 02 Tallinna XV rahvusvaheline barokkfestival "opeNBaroque"

1. 02 kell 12 Orffi ooper "Tark naine" Rahvusooperis Estonia

1. 02 kell 17 Kevadjazz. Ameerika lauluraamatust: Ericka Ovette & Paul Pieper (USA) Café Amigos

3. 02 kell 19 Uus Tallinna Trio Estonia kontserdisaalis

4. 02 kell 15 Lastekontsert "Muusika võlumaailm": ETV Lastekraani muusikastuudio, Aarne Saluveer (kunstiline juht), Raivo Järvi (kontserdi juht) Estonia kontserdisaalis

5. 02 kell 19 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusooperis Estonia

6. 02 kell 19 ERSO, EMA sümfooniaorkester, Eva-Maarja Mägila (viul), Arvo Volmer (dirigent) Estonia kontserdisaalis

6. 02 kell 19 Štšedri ballett "Anna Karenina" Rahvusooperis Estonia

7. 02 kell 12 Orelipooltund: Tiit Kiik toomkirikus

7. 02 kell 19 Weberi ooper "Nõidkütt" Rahvusooperis Estonia

8. 02 kell 12 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusooperis Estonia

8. 02 kell 17 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Matti Reimann (klaver)

*

10. 02 kell 19 Vjatšeslav Novikov (klaver) Mustpeade Majas

11. 02 kell 18 Marje Lohuaru kammeransambliklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias

11. 02 kell 19 ERSO, Vladimir Mištšuk (klaver), Olari Elts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

11. ja 13. 02 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvusooperis Estonia

12. ja 14. 02 kell 18 Menotti lühiooper "Vanatüdruk ja varas" Estonia Talveaias

12. ja 14. 02 kell 19 Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" Rahvusooperis Estonia

12. 02 kell 20 Jazzkaar. Lumekuninganna: Neda & Raivo Tafenau ansambel klubis BonBon

12. 02 kell 19 Lääne-Saksa Ringhäälingu raadiokoor, Rascher Saxophone Quartet (USA), Anton Marik (dirigent) Estonia kontserdisaalis

12. 02 kell 19 Maailmamuusika festival "MAAjalLM": Vägilased ja Haydamaky Salme kultuurikeskuses

14. 02 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

15. 02 kell 12 Britteni lasteoper "Väike korstnapühkija" Rahvusooperis Estonia *

17. 02 kell 15 Lõunamuusika. Noored Norra tippsoolistid: Isa Katharina Gericke (sopran), Andzej Maevski (klarnet), Marius Hesby (tromboon), Anders Clemens Qien (kitarr), Vebjørn Anvik (klaver) Estonia kontserdisaalis

17. 02 kell 19 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusooperis Estonia

18. 02 kell 19 Adami ballett "Giselle" Rahvusooperis Estonia

18. 02 kell 19 Arke keelpillikvartett (Itaalia) Kadrioru lossis

19. 02 kell 19 Lossimuusika: Tallinna Kammerorkester, Leho Karin (tšello) Kadrioru lossis

19. 02 kell 19 ERSO, Silver Ainomäe (tšello), John Storgårds (dirigent) Estonia kontserdisaalis

19. ja 20. 02 kell 19 Timo Steineri ja René Eespere lühiooperite etendused Rahvusooperis Estonia

19. 02 kell 20 Jazzkaar: The Dynamite Vikings Von Krahli baaris

21. 02 kell 12 Orelipooltund: Kersti Petermann toomkirikus

21. ja 22. 02 kell 12 Britteni lasteoper "Väike korstnapühkija" Rahvusooperis Estonia

21. 02 kell 16 Klaveriduo Viktoria Zeilja – Jevgenia Rootsi Eesti Muusikaakadeemias

21. 02 kell 19 Štšedri ballett "Anna Karenina" Rahvusooperis Estonia

22. 02 kell 17 Suur Muusikaakadeemia: Andres Mustonen (viul), Ivo Sillamaa (klavessiin), Peeter Klaas (*viola da gamba*) Kadrioru lossis

*

25. 02 kell 19 Operetirevüü "Vahuvein ja paprika!" Rahvusooperis Estonia

26. 02 kell 18 Improvisatsioonid multiinstrumentalisti Etienne Roliniga (flööt, klarnet, saksofonid): Anto Pett (klaver), Anne-Liis Poll (vokaal), EMA üliõpilased Eesti Muusikaakadeemias

26. 02 kell 19 Tšaikovski ballett

"Luikede järv" Rahvusooperis Estonia

26. 02 kell 19 Andres Uibo (orel) Niguliste kirikus

27. 02 kell 19 Unustamatu Charlie Chaplin: Hanna-Liina Vösa, Mart Sander (vokaal); Pärnu Linnaorkester, Peeter Saul (dirigent) Estonia kontserdisaalis

27. 02 kell 19 Verdi ooper "Nabucco" Rahvusooperis Estonia

28. 02 kell 16 Hortus Musicus Tallinna Väravatornis

28. 02 kell 17 Pièces de Viole. Couperin II; Markku Luolajan-Mikkola (*viola da gamba*), Mikko Perkola (*viola da gamba*), Anna Oramo (klavessiin) Kadrioru lossis

28. 02 kell 19 Sümfooniline seiklus Richard Wagneri "Nibelungi sõrmuse" põhjal: ERSO, Eri Klas (dirigent) Estonia kontserdisaalis

28. 02 kell 19 Adami ballett "Giselle" Rahvusooperis Estonia

29. 02 kell 16 Klassika koos Klasiga: Tallinna Kammerorkester, Pekka Kuusisto (viul), Eri Klas (dirigent) Mustpeade Majas

Tartus

29. 01 – 7. 02 Tallinna XV rahvusvaheline barokkfestival "opeNBaroque"

1. 02 kell 14 Lasteballett "Tulipunane lilleke" Vanemuise väikeses majas

3. 02 kell 12 Lastekontsert "Muusika võlumaailm": ETV Lastekraani muusikastuudio, Aarne Saluveer (kunstiline juht), Raivo Järvi (kontserdi juht) Vanemuise kontserdimajas

6. 02 kell 19 Rossini ooper "Sevilla habemeajaja" Vanemuise väikeses majas

7. 02 kell 19 Catherine Bott (sopran), Mark Levy (fiidel), Pavlo Beznosiuk (fiidel) Tartu Ülikooli ajaloomuuseumis

8. 02 kell 14 Lusensi lasteoper "Doktor Dolittle ja lindude ooper" Vanemuise suures majas

*

9.–15. 02 XII Miina Härma nimelised muusikapäevad

10. 02 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas

11. 02 kell 12 Lasteballett "Tulipunane lilleke" Vanemuise väikeses majas

11. 02 kell 19 Vjatšeslav Novikov (klaver) Linnamuuseumis

11. 02 kell 19 Jazzkaar. Lumekuninganna: Neda & Raivo Tafenau ansambel Sadamateatris

12. 02 kell 19 Verdi ooper "Maskibal" Vanemuise väikeses majas

13. 02 kell 19 Lääne-Saksa Ringhäälingu raadiokoor, Rascher Saxophone Quartet (USA), Anton Marik (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

13. 02 kell 19 Maailmamuusika festival "MAAjalLM": Vägilased ja Haydamaky Sadamateatris

14. 02 kell 19 Sõbrapäeva ooperigala: Vanemuise sümfooniaorkester, ooperikoor ja solistid, Aivo Välja (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

15. 02 kell 19 Ei saa mitte vaiki olla: kooride kontsert Miina Härma 140. sünniaastapäeva puhul Peetri kirikus

*

17. 02 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas

19. 02 kell 19 Rossini ooper "Sevilla habemeajaja" Vanemuise väikeses majas

20. 02 kell 19 Arke keelpillikvartett (Itaalia) Vanemuise kontserdimajas

22. 02 kell 19 Hanna-Liina Vösa ja kontsertkoori E Studio aastapäevakontsert Salemi kirikus *

27. 02 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas

27.–29. 02 Improvisatsioonilise muusika festival "Improvizz" Tartu Ülikooli aulas

29. 02 kell 16 Unustamatu Charlie Chaplin: Hanna-Liina Vösa, Mart Sander (vokaal); Pärnu Linnaorkester, Peeter Saul (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

Pärnus

- 2. 02** kell 19 Kevadjazz. Ameerika lauluraamatust: Ericka Ovette & Paul Pieper (USA) Uue Kunsti Muuseumis
- 5. 02** kell 16 Lastekontsert "Muusika võlumaailm": ETV Lasteekraani muusikastuudio, Aarne Saluveer (kunstiline juht), Raivo Järvi (kontserdi juht) Pärnu kontserdimajas
- 12. 02** kell 19 Jazzkaar. Lumekuninganna: Neda & Raivo Tafenau ansambel Endla teatris
- 14. 02** kell 19 Lääne-Saksa Ringhäälingu raadiokoor, Rascher Saxophone Quartet (USA), Anton Marik (dirigent) Pärnu kontserdimajas
- 19. 02** kell 19 Arke keelpillikvartett (Itaalia) Pärnu kontserdimajas
- 20. 02** kell 19 Kálmáni operett "Bajadeer": Vanemuise teatri külalisetendus Pärnu kontserdimajas
- 28. 02** kell 19 Unustamatu Charlie Chaplin: Hanna-Liina Vösa, Mart Sander (vokaal); Pärnu Linnaorkester, Peeter Saul (dirigent) Pärnu kontserdimajas

Kõikjal üle Eesti

- 1. 02** kell 18 István Kónya (renessanss- ja barokklauto) Paide raekojas
*
- 11. 02** kell 18 Kõigel on kõigega seos: Kait Tamra (vokaal, klaver), Tonio Tamra (vioola, klahvpillid), Kulvo Tamra (fagott), Aldo Järve (kitarr) Valga muusikakoolis
- 12. 02** kell 18 Vjatšeslav Novikov (klaver) Narva kultuurikeskuses
- 13.–15. 02** IX rahvusvaheline klaveriansamblike festival Valga muusikakoolis
*
- 17. 02** kell 19 Jazzkaar: The Dynamite Vikings Viljandi kultuurimajas
- 20. 02** kell 19 Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Maidla rahvamajas
- 21. 02** kell 19 Kõigel on kõigega seos: Kait Tamra (vokaal, klaver), Tonio Tamra (vioola, klahvpillid), Kulvo Tamra (fagott), Aldo Järve (kitarr) Haapsalu kultuurikeskuses
- 22. 02** Noorte omaloominguliste laulude konkurss "Südame laul" Paide kultuurimajas
- 22. 02** kell 14 Metsateel: Pille Lill (sopran), Mati Palm (bass), Marje Lohuaru (klaver) Mäetaguse mõisas
*
- 23. 02** kell 13 Vastel laulab vaini'ulla: Eesti Rahvusmeeskoor,

Ants Soots (dirigent) Vaivara Olgina rahvamajas

- 23. 02** kell 17 Strauss-orkester Narva kultuurikeskuses
- 23. 02** kell 17 Kõigel on kõigega seos: Kait Tamra (vokaal, klaver), Tonio Tamra (vioola, klahvpillid), Kulvo Tamra (fagott), Aldo Järve (kitarr) Sillamäe kultuurikeskuses
- 23. 02** kell 19 Gustav Emesaks 95: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Jõgeva kultuurikeskuses
- 23. 02** kell 19 Raimond Valgre laulude kontsert "Sinilind": Yvetta Raid (vokaal), Olav Ehala (klaver), Lembit Saarsalu (saksofon), Toivo Unt (kontrabass), Aivar Vassiljev (löökpillid) Põlva kultuurimajas
- 24. 02** kell 13 Örne algus: Mare Väljataga (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Olav Ehala (klaver) Kiviõli rahvamajas
- 24. 02** kell 16 Raimond Valgre laulude kontsert "Sinilind": Yvetta Raid (vokaal), Olav Ehala (klaver), Lembit Saarsalu (saksofon), Toivo Unt (kontrabass), Aivar Vassiljev (löökpillid) Jõhvi kultuurikeskuses
- 25. 02** kell 18 Gustav Emesaks 95: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Kuressaare kultuurikeskuses

Andmed on kontrollitud 15. jaanuaril.
Märtsikuu kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 10. veebruariks aadressil kristina@ema.edu.ee

Täpsem info kodulehekülgedel:
Concerto Grosso: www.concertogrosso.ee
Eesti Interpreetide Liit: www.interpreet.ee
Eesti Kontsert: www.concert.ee
Eesti Muusikaakadeemia: www.ema.edu.ee
ERSO: www.erso.ee
Jazzkontserdid: www.jazzkaar.ee
Kontserdid Tartus: www.tartu.ee
Pärnu kontserdimaja: www.concert.ee
Rahvusooper Estonia: www.opera.ee
Tallinna Filharmoonia: www.filharmoonia.ee
Teater Vanemuine: www.vanemuine.ee
Vanemuise kontserdimaja: www.concert.ee
Vox Clamantis: www.voxclamantis.ee
Üle-eestiline kultuuriürituste andmebaas: www.kultuuriinfo.ee

Eesti Muusikaakadeemia kontserdid veebruaris 2004

8. veebruar kell 13.00

EMA orelisaal
orelitund – ANDRES UIBO

11. veebruar kell 18.00

EMA kammersaal
prof Marje Lohuaru
KAMMERANSAMBLIKLASS

20. veebruar kell 18.00

EMA kammersaal
dots Ada Kuuseoksa
KLAVERIKLASS

21. veebruar kell 16.00

EMA kammersaal
klaveriduo VIKTORIA ZEILJA –
JEVGENIA ROOTSI
kavas Mozart, Kangro, Hindemith,
Rahmaninov

22. veebruar kell 13.00

Rootsi-Mihkli kirik
orelitund – AARE-PAUL LATTIK

26. veebruar kell 18.00

EMA kammersaal
Vabad improvisatsioonid
ETIENNE ROLIN (puhkpillid;
Prantsusmaa)
EMA õppejõud ja üliõpilased

27. veebruar kell 18.00

EMA kammersaal
Liedi-kontsert
MERLE SILMATO (metsosopran)
IRINA ZAHHARENKOVA (klaver)
kavas Strauss, Mahler, Rahmaninov

Arvo Volmer

Vladimir Mištšuk

Silver Ainomäe

Eri Klas

| 6. veebruar | kell 19 | Estonia kontserdisaalis

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja Eesti Muusikaakadeemia sümfooniaorkester

Respighi - Sümfooniline poeem

"Rooma pidustused"

Prokofjev - Viulukontsert nr. 2 g-moll

Janacek - Sümfoniett

Solist: EVA-MAARJA MÄGILA (viul)

Dirigent: ARVO VOLMER

| 11. veebruar | kell 19 | Estonia kontserdisaalis

| 12. veebruar | kell 19 | Finlandiatalos (Helsingi)

Tšaikovski - Klaverikontsert nr. 1 b-moll

Sostakovitš - Sümfoonia nr. 9 Es-duur

Pärt - Sümfoonia nr. 2

Solist: VLADIMIR MIŠTŠUK (klaver, Venemaa)

Dirigent: OLARI ELTS

| 19. veebruar | kell 19 | Estonia kontserdisaalis

Vasks - Sümfoonia nr. 2

Lutoslawski - Tšellokontsert

Sibelius - Sümfooniline poeem "Bard"

Solist: SILVER AINOMÄE (tšello)

Dirigent: JOHN STORGÅRDS (Soome)

| 28. veebruar | kell 19 | Estonia kontserdisaalis

Richard Wagner – "Niebelungi sõrmus"

(Sümfooniline seiklus, seadnud Henk de Vlieger)

Dirigent: ERI KLAS

VEEBRUARIKUU KAVA 2004